25. Tiistaina 25 päivänä toukokuuta 1999

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

1) Valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta 638

Valtioneuvoston selonteko VNS 1/1999 vp

Lähetekeskustelu

2) Hallituksen esitys laiksi rikosrekisterilain muuttamisesta 672

Hallituksen esitys HE 8/1999 vp

3) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys HE 9/1999 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain ja eläintautilain 13 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys HE 10/1999 vp

5) Hallituksen esitys laiksi yhteismetsälain 4 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys HE 11/1999 vp

6) Hallituksen esitys laiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys HE 12/1999 vp

7) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta 678

Hallituksen esitys HE 13/1999 vp

8) Hallituksen esitys laeiksi merilain 1 luvun 1 §:n sekä alusrekisterilain 30 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys HE 14/1999 vp

9) Hallituksen esitys laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta sekä Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys HE 15/1999 vp

10) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 85 §:n muuttamisesta 679

Hallituksen esitys HE 16/1999 vp

11) Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 6 §:n muuttamisesta ..... ,,

Lakialoite LA 50/1999 vp (Eero Lämsä / kesk ym.)

12) Laki kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 692

Lakialoite LA 51/1999 vp (Mauri Pekkarinen /kesk ym.)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Biaudet, Elo, Erlund, Haatainen, Hassi, Huotari, Jansson, Juurola, Jäätteenmäki, Laakso, Laitinen, Lipponen, Mönkäre, Niinistö, Perho, Salo M. ja Siimes.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Salo M.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden perusteella edustajat Juurola ja Laitinen, virkatehtävien perusteella edustajat Biaudet, Hassi, Mönkäre, Niinistö, Perho ja Siimes sekä muun syyn perusteella edustajat Haatainen ja M. Salo,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Jansson, Jäätteenmäki ja Laakso,
tämän kuun 28 päivään virkatehtävien perusteella ed. Isohookana-Asunmaa,
ensi kesäkuun 1 päivään virkatehtävien perusteella ed. Elo,
ensi elokuun 31 päivään sairauden perusteella ed. Erlund,
tämän kuun 27 päivästä 31 päivään virkatehtävien perusteella ed. Takkula sekä
tämän kuun 27 päivästä ensi kesäkuun 1 päivään virkatehtävien perusteella ed. Rossi.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 20 päivänä toukokuuta 1999 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä on puhemiehelle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin asia n:o U 13.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.

Valtion vakuusrahaston valtuuston puheenjohtajat

Puhemies: Ilmoitetaan, että Valtion vakuusrahaston valtuusto on valinnut puheenjohtajakseen ed. I. Kanervan ja varapuheenjohtajakseen ed. Rannan.

Kansanedustajien poissaolojen käsittely

Puhemies: Kansanedustajien eduskuntatyöhön liittyvien poissaolojen käsittelyn osalta puhemiesneuvosto ehdottaa eduskunnan työjärjestyksen 64 §:ään viitaten, että kesäkuun 1 päivästä 1999 lukien noudatetaan seuraavia käytäntöjä:

Täysistunnon alussa puhemies ilmoittaa, ketkä edustajat ovat eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ja ketkä sairauden vuoksi poissa eduskuntatyöstä. Puhemiehen ilmoitus merkitään täysistunnon pöytäkirjaan.

Muusta syystä johtuvien poissaolojen osalta noudatetaan nykyistä käytäntöä, eli edustajan on pyydettävä vapautusta eduskuntatyöstä sekä hankittava poissaolopyyntöön eduskuntaryhmän puolto, minkä jälkeen eduskunta päättää vapautuksen myöntämisestä.

Puhemiesneuvosto antaa erikseen ohjeet valiokuntien kokouksia koskevien poissaolojen merkitsemisestä.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Ulkopuolella päiväjärjestyksen esiteltävät asiat:

1) Valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta

Valtioneuvoston selonteko VNS 1/1999 vp

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään viime perjantain täysistunnossa tähän täysistuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta.

Sitten kun keskustelu asiasta on julistettu päättyneeksi, selonteko lähetetään valmistelevasti käsiteltäväksi valiokuntaan, jollei eduskunta päätä siirtyä päiväjärjestykseen asiaa valiokuntaan lähettämättä. Jos selonteko lähetetään valiokuntaan, sen on mietinnössään ehdotettava selonteon johdosta annettavan lausunnon sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunta päättää ja siirtyy päiväjärjestykseen. Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätös-

tä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että selonteko lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Alue- ja kuntaministeri K o r h o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Nyt eduskunnan käsittelyyn jätetyssä kihlakuntauudistuksen selonteossa on kysymys valtion paikallishallinnon uudistuksesta, joka koski poliisin, syyttäjätoimen, ulosoton ja maistraattien toimintojen uudelleenjärjestelyä.

Kihlakuntauudistus perustuu 1.3.1992 voimaan tulleeseen lakiin valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista. Tämän puitelain lisäksi on erillislainsäädännöllä määrätty edellä mainittujen eri toimialojen liittämisestä uudistukseen. Näitä erillislakeja ovat muun muassa laki kihlakunnansyyttäjästä, rekisterihallintolaki, laki ulosottolain muuttamisesta ja laki poliisihallinnosta annetun lain muuttamisesta. Valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteita koskevan puitelain nojalla säädettiin vuonna 1994 asetus kihlakunnan virastosta, joka tuli voimaan 1.12.96.

Kihlakuntauudistuksen käytännön toteutukseen liittyy lisäksi valtioneuvoston päätös kihlakuntien virastotyypeistä ja kielellisestä jaotuksesta, joka tuli myös voimaan 1.12.1996. Tässä valtioneuvoston päätöksessä on määrätty kihlakuntien aluejako ja kihlakuntien virastotyypit. Kihlakuntauudistus toteutui siis käytännössä joulukuun 1996 alusta.

Kihlakuntauudistus on ollut varsin pitkäkestoinen ja vaikeakin paikallishallinnon uudistus. Uudistukseen kohdistui jo valmisteluvaiheessa ristiriitaisia paineita ja myös joiltakin osin ammatillisista reviireistä lähteviä vahvoja odotuksia. Uudistus jouduttiinkin toteuttamaan tavalla, joka oli mahdollisimman monen tahon hyväksyttävissä, joten kihlakuntauudistukseen on kieltämättä sisältynyt ristiriitaisiakin tavoitteita eikä kaikkien uudistukselle asetettujen tavoitteiden täysimääräinen puhdaslinjainen toteuttaminen ole sellaisenaan ollut lähtöasetelmat huomioon ottaen täysin mahdollista.

Arvoisa rouva puhemies! Koska puitelain hyväksymisen ja uudistuksen käytännön toteutuksen sekä nyt tehtävän arvioinnin välillä on kulunut aikaa ja kun eduskuntakin on tässä välissä uusiutunut, niin selvitän seuraavassa lyhyesti sitä, minkälaisesta paikallishallinnon uudelleenjärjestelystä kihlakuntauudistuksessa on ollut kysymys.

Poliisin, syyttäjän, ulosoton ja yleishallintotehtävien hallinto oli seuraavanlainen ennen uudistusta. Valtion paikallishallinto oli poliisi-, syyttäjä- ja ulosottotoimen sekä maistraatin tehtävien osalta selkeästi kahtiajakautunut. Niin sanotuissa vanhoissa kaupungeissa nämä paikallishallintotehtävät hoidettiin toisistaan erillisesti siten, että poliisilaitos vastasi poliisitoimesta, kaupunginvouti ulosottotoimesta ja kaupunginviskaali syyttäjälaitoksesta. Maistraattien lakkauttamisen jälkeen oli rekisteritoimen hoitamista varten olemassa kihlakunnittain toimivat erilliset rekisteritoimistot. Muuten maa oli jaettu nimismiespiireihin, joissa nimismies hoiti vastaavat paikallishallinnon tehtävät. Maassa oli 26 erillistä poliisilaitosta, kaupunginvoudinvirastoa ja kaupunginviskaalinvirastoa sekä maistraattia. Nimismiespiirejä oli kaikkiaan 222.

Nykyisen, vielä viikon voimassa olevan hallitusmuodon 50 §:n mukaan Suomi on yleistä hallintoa varten jaettu lääneihin, kihlakuntiin ja kuntiin. Hallitusmuodon mukaan kihlakuntajaon olisi siis tullut olla valtion paikallisen hallinnon alueellinen jako. Käytännössä kihlakuntien asema paikallishallinnon aluejaossa oli kuitenkin menettänyt merkityksensä, koska kihlakunnat hoitivat vain väestökirjahallinnon tehtäviä.

Hallintojärjestelmää on Suomessa leimannut hajanaisuus ja koordinoimattomuus hallinnon eri tasoilla. Tämä on merkinnyt sekä toiminnallisia ongelmia että myös taloudellista tehottomuutta. Nyt kysymyksessä olevan kihlakuntauudistuksen tavoitteena oli parantaa valtion paikallishallinnon toimintaedellytyksiä siten, että luodaan perusteet yhtenäisemmälle ja palvelukykyä parantavalle järjestelmälle. Uudistuksen tavoitteena oli myös turvata palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa.

Kihlakuntauudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan uudistukselle asetettiin muun muassa seuraavanlaisia tavoitteita: paikallishallinnon voimavarojen joustavampi käyttö, toimintojen tarpeellinen yhteensovittaminen, päätösvallan siirtäminen paikalliselle tasolle, palvelujen mahdollisimman tasapuolinen tarjonta ja kansalaisten oikeusturvan varmistaminen. Nämä tavoitteet on kirjattu paikallishallinnon kehittämistä koskevan lain 2 §:ään.

Paikallishallinnossa kihlakuntauudistus oli ensimmäinen merkittävä yritys hallinnon kokoa-

miseksi ja koordinaation parantamiseksi sekä alueellisesti että myös organisatorisesti. Kihlakuntauudistuksen ydin on ollut se, että valtion paikallishallinnon erillistoiminnot hoidetaan yhtenäisen aluejaon pohjalta. Uudistuksessa oli kysymys erityisesti kahdesta asiasta.

Ensinnäkin valtion paikallishallinnon aluejako uudistettiin siten, että siirryttiin kihlakuntapohjaiseen aluejakoon. 26 kaupungin erillisorganisaatiot lakkautettiin ja 222 nimismiespiiriä lakkautettiin. Niiden sijaan perustettiin 90 kihlakuntaa. Kihlakuntiin perustuvassa aluejaossa Suomi on jaettu 90 kihlakuntaan, joiden puitteissa hoidetaan poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisteritoimen paikallishallinto.

Toiseksi uudistus sisälsi kihlakuntajakoon perustuvan virastomallin. Kussakin kihlakunnassa on poliisin, syyttäjän, ulosoton ja rekisterihallinnon tehtävien hoitamista varten joko kihlakunnanvirasto tai erillisvirastot. Kihlakunnanvirastot ovat kihlakunnan alueella toimivia niin sanottuja yhtenäisvirastoja, joissa on poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisteritoimi yhden viraston alaisuudessa, mutta kullakin näistä toimialoista on oma erillinen osastonsa, joka hoitaa itsenäisesti kyseessä olevan hallinnonalan tehtäviä. Kihlakunnanviraston eri toimialueiden yhteisiä tehtäviä ovat lähinnä erilliset hallintotehtävät, jotka hoidetaan yhteisten määrärahojen puitteissa ja joiden osalta kihlakunnanvirastoa johtaa yksiköiden päälliköiden keskuudesta nimetty kihlakunnan nimismies.

Osassa kihlakunnista on erillisvirastot kutakin toimialaa varten, jolloin maistraatin, poliisin, syyttäjän ja ulosoton paikallishallinnon yksiköt ovat itsenäisiä, erillisiä virastoja. Kihlakunnanvirasto eli niin sanottu yhtenäisvirasto on 77 kihlakunnassa. Erillisvirastot perustettiin 13 sellaiseen kihlakuntaan, joihin kuuluu asukastiheydeltään suurimpia kaupunkeja. Lisäksi kihlakuntien hallinto-organisaatioon vaikuttaa se, että kaikissa kihlakunnissa ei ole kaikkien toimialojen osastoja, vaan kihlakunnanvirasto tai erillinen virasto voidaan määrätä hoitamaan tehtäviä toisen kihlakunnan alueella tai virastot voidaan määrätä hoitamaan yhteistoiminnassa tehtäviä.

Uudistuksessa toteutettiin siis yhtenäinen aluejako valtion paikallishallinnon eri toimialoilla. Sen sijaan palvelu- ja viranomaistoiminta eriytettiin siten, että aikaisemmin nimismiehen hoitamat eri tehtäväalueet eli poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisterihallinto hoitavat tehtäviään itsenäisinä osastoina kihlakunnanviraston alaisuudessa tai eri toimialueita varten on olemassa erilliset itsenäiset virastot.

Oulun ja Lapin läänin alueella säilytettiin osittain nimismiesjärjestelmä harvan asutuksen vuoksi. Lapin läänissä on kuusi ja Oulun läänissä yksi virasto, joissa nimismies toimii edelleen monen toimialan esimiehenä.

Uudistuksen seurannan toteuttamiseksi sisäasiainministeriössä on toiminut kihlakuntauudistuksen seurantaryhmä, joka on päättänyt työnsä tämän vuoden tammikuussa. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriö, sisäasiainministeriön asianomaiset yksiköt, valtakunnansyyttäjänvirasto, lääninhallitukset sekä kihlakunnan virastojen eri toimialat.

Uudistuksesta teetettiin arviointitutkimus Tampereen yliopistossa hallintotieteiden laitoksella. Eduskunnalle jätetty selonteko perustuu pääosin tähän tutkimukseen ja sisäasiainministeriössä virkatyönä tehtyyn uudistuksen seurantaan. Lisäksi kihlakuntahallinnon virastotyypeistä tehtiin selvitys erillisvirastojen päälliköille, kihlakunnan nimismiehille sekä läänin- ja keskushallinnon virkamiehille suunnattuna kyselynä. Poliisin ylijohto puolestaan asetti oman kihlakuntauudistuksen seurantaryhmän, joka jätti loppuraporttinsa tämän vuoden helmikuussa.

Kuten edellä olen todennut, kihlakuntauudistuksen valmistelu kesti varsin pitkään, koska kyseessä oli poikkeuksellisen perustellulla tavalla vakiintuneisiin hallintorakenteisiin puuttuva uudelleenjärjestely. Uudistuksen piirin kuuluvilla toimialoilla oli luonnollisesti kullakin omat vankat ohjaus- ja toimintakulttuurinsa, minkä lisäksi on selvää, että eri toimialojen välillä syntyy helposti reviiritaistelua ja myös jännitteitä. Uudistuksen toteuttamiseksi ja kihlakuntajärjestelmän toimivuuden turvaamiseksi onkin tarvittu monen asteisia kompromisseja, ja tämä todellisuus on pidettävä mielessä, kun arvioidaan kihlakuntauudistuksen tavoitteiden toteuttamista tai toteuttamatta jättämistä.

Palvelujen saatavuuden turvaaminen oli kihlakuntauudistuksen keskeinen arvo. Kihlakunnanvirastojen verkosto on muodostunut kokonaisuudessaan tiheäksi ja uudistuksen alkuvaiheessa palvelupisteiden lukumäärä jopa kasvoi. Palvelutoimistoja ei toistaiseksi ole juurikaan lakkautettu, ja yhteispalvelun laajentamisen myötä on syntynyt jopa jonkin verran uusia palvelupisteitä. Maistraattien palvelut ovat sen sijaan keskittyneet suuriin asutuskeskuksiin, mikä on joiltakin osin heikentänyt mahdollisuutta siirtää uusia tehtäviä niiden hoidettaviksi.

Palvelujen saatavuus ja riittävyys ovat siis kuitenkin joiltakin osin jossakin heikentyneet uudistuksen seurauksena, koska toimialakohtaisen palvelun turvaaminen edellytti toimintojen kokoamista yhteen. Palvelut ovat keskittyneet kihlakuntakeskuksiin, mistä johtuen haja-asutusalueiden palveluissa saattaa tapahtua jonkin verran heikkenemistä.

Kihlakuntauudistusta on pidetty myös jossakin määrin yhteispalvelujen aikaansaamista edistävänä hankkeena. Yhteispalvelulla tarkoitetaan kihlakunnanvirastojen eri toimialojen ja ulkopuolisten tahojen kuten muiden valtion viranomaisten ja kuntien yhteistyötä palvelujen järjestämisessä. Vaikka yhteispalvelutoiminta on yleistynyt osin uudistuksen seurauksena, sen merkitys on vielä melko vähäinen kihlakunnanvirastojen palvelutoiminnassa. Vain joka kymmenennessä palvelutoimistossa on muiden viranomaisten palveluja. Yhteispalveluita pyritään lisäämään muun muassa kihlakunnittaisilla yhteispalvelusuunnitelmilla, joiden laadinta on aloitettu viime syksynä.

Kansalaisille suoritetun kyselyn perusteella kihlakuntauudistuksen jälkeenkin palvelujen saatavuus koettiin kokonaisuudessaan verrattain hyväksi. Kansalaisten suurin huolen aihe kohdistui poliisin partiotoiminnan näkyvyyteen. Kansalaiset ovat kokeneet poliisipartioinnin ja hälytyksiin reagoinnin osalta tilanteen muita huonompana harvaan asutuilla alueilla ja kihlakunnan sivukunnissa.

Palvelujen laatu on kihlakuntauudistuksessa kehittynyt myönteiseen suuntaan. Tämä on johtunut siitä, että palvelujen järjestäminen toimialoittain on mahdollistanut asiantuntemuksen syventämisen ja ammattimaisuuden kasvun kullakin yksittäisellä toimialalla. Poliisi, syyttäjä ja ulosottotoimi ovat sellaisia valtion ydintoimintoja, joissa viranomaisten korkean ammattitaidon merkitys korostuu, koska se on tae kansalaisten turvallisuudelle, oikeusturvalle ja oikeudelliselle tasa-arvolle. Arviointitutkimuksen mukaan uudistuksen seurauksena tapahtuneen toimialojen asiantuntemuksen syvenemisen myötä on parannettu kansalaisten oikeusturvaa erityisesti syyttäjä- ja ulosottopalveluissa.

Eduskunnan hallintovaliokunta korosti poliisihallinnon lain muutosta koskevassa mietinnössään kihlakuntavirastojen itsenäisyyttä. Valiokunnan mielestä kihlakuntauudistuksen selkeänä lähtökohtana tuli pitää sitä, että kaikki kihlakuntien tehtävät hoidetaan kihlakunnittain itsenäisesti ja virastojen omilla voimavaroilla. Valiokunnan mielestä yhteistoimintaa kihlakuntien kesken tulisi käyttää vain rajoitetusti.

Poliisilla on yksikkö jokaisessa kihlakunnassa, mutta muuten ajatus täysin itsenäisesti toimivista kihlakunnanvirastoista ei ole täysin toteutunut. Kihlakuntajakoon perustuvat syyttäjien toimialueet ovat liian pieniä syyttäjien toiminnallisiin tarpeisiin nähden. Tämän vuoksi viime vuonna toteutettiin yhteistoimintajärjestely, jonka tuloksena maassa on 40 syyttäjän toimialuetta. Kaikissa kihlakuntavirastoissa ei ole myöskään ulosottoyksikköä, vaan ulosottopalvelut tuottaa tällöin jokin toinen kihlakunnanvirasto. Tilanne on sama maistraattien kohdalla.

Kaikki neljä paikallishallinnon toimialuetta ovat edustettuina 22 yhtenäisvirastokihlakunnassa. Kolmen yksikön kihlakunnanvirastoja on 30 ja kahden yksikön virastoja on 17. Sellaisia virastoja, joissa on ainoastaan poliisiyksikkö, on 8. Kieltämättä kihlakuntavirastojärjestelmä on jossakin määrin hajanainen sen vuoksi, ettei alkuperäisestä neljän osaston yhtenäisvirastomallista ole tullut mahdollista ja järkevää kaikilta osin pitää kiinni. Poliisin, syyttäjän, ulosottoyksiköiden ja maistraattien erilaiset toimialueet johtuvat kuitenkin siitä, että eri toiminnot vaativat erilaisen asukasmäärän yhdelle toimialueelle, jotta päästäisiin riittävän tehokkaisiin yksiköihin.

Kihlakuntien toiminnan ohjausjärjestelmää koskevat kannanotot olivat lainvalmisteluvaiheessa suhteellisen niukkoja. Kihlakunnanviraston eri osastojen ohjaus tapahtuu toimialakohtaisesti siten, että syyttäjää, ulosottorekisteriä ja poliisiyksikköä ohjataan kutakin erikseen sisäasiainministeriön tai oikeusministeriön toimesta lääninhallitusten toimiessa syyttäjätointa lukuun ottamatta alueellisena ohjausviranomaisena.

Julkisessa hallinnossa siirryttiin 1990-luvun alussa laajasti tulosohjaukseen. Kihlakuntavirastojen tulosohjaus tapahtuu siis siten, että virastojen eri toimintayksiköiden toimintaa ohjaa sen oma hallinto. Eri toimialojen oma johtamisjärjestelmä ja ohjaus on uudistuksen tavoitteiden mukaisesti selkeää, mutta kokonaisuuden kannalta erilaiset johtamiskulttuurit ja ohjaustiet ovat ongelmallisia.

Kihlakunnanvirastojen yhteiseen määrärahaan liittyvän yleisen ohjauksen keskustason koordinointi tapahtuu kihlakuntahallinnon yhteistyöryhmässä, jossa ovat edustettuina kihlakunnanvirastossa toimivat eri hallinnonalat. Ohjaus on hakenut muotoaan myös sen vuoksi, että kihlakunnanviraston yhteisten tehtävien määrä

ja laatu ovat vielä vakiintumattomia ja osittain erilaisia eri virastoissa. Kihlakunnanvirastojen toiminnanohjauksen kehittäminen liittyykin olennaisesti viraston yhtenäisten tehtävien määrittelyyn.

Kihlakuntauudistuksen käytännön vaikutusten kannalta on keskeistä kiinnittää huomiota siihen tietynlaiseen jännitteeseen, joka on ollut olemassa toisaalta hallinnon eriytymiseen ja toisaalta yhteistoiminnon välillä. Nimismiesjärjestelmään kuuluneet toimialat ovat uudistuksen myötä eriytyneet ja siten vahvistuneet, mutta toimialojen välinen yhteistyö on joiltakin osin vaikeutunut.

Tehokas yhtenäisvirastojärjestelmä kuitenkin edellyttäisi myös aitoa ja toimivaa yhteistoimintaa itsenäisten toimialojen välillä. Toimialakohtainen poliisin, syyttäjän ja ulosoton eriytyminen on ollut kihlakuntauudistuksen ehkä merkittävin vaikutus. Toimialakohtaisen eriytymisen eteen on tehty paljon työtä, joka on näkynyt ammatillisten käytäntöjen ja ohjauksen kehittämistyönä. Uudistus on lisännyt virkamiesten ammattiin kiinnittymistä, josta puolestaan on seurannut pätevyyden hyväksikäytön kasvua sekä toimialakohtaisen osaamisen ja oppimisen vahvistumista.

Eriytymisellä on kieltämättä myös kielteisiä vaikutuksia. Tällaisena voidaan pitää sitä tosiasiaa, että paikallisen toimintakyvyn vahvistaminen on jäänyt toistaiseksi vähemmälle huomiolle.

Sekä yhtenäisvirastomallilla että erillisvirastoilla on kummallakin omat vahvuutensa ja toisaalta omat ongelmansa paikallishallinnon tehokkuuden ja palvelujen saatavuuden ja parantamisen näkökulmasta. Erillisvirasto näyttää sopivan parhaiten väkirikkaisiin ja tiiviisiin kaupunkeihin, joissa palvelujen saatavuus ei edellytä laajan maantieteellisen alueen tai useiden keskuksien kattamista. Kihlakuntavirasto eli yhtenäisvirastomalli puolestaan toimii paremmin alueilla, joilla palvelujen saatavuuden turvaaminen edellyttää laajaa yhteistyötä.

Eri virastotyypit toimivatkin tällä hetkellä alueilla, joilla niiden vahvuudet tulevat parhaiten hyödynnetyiksi, kunhan virastotyyppien heikkouksia pystytään vähentämään toimintoja kehittämällä. Molempia virastotyyppejä tulee hallituksen näkemyksen mukaan kehittää jatkossa palvelulähtöisesti.

Palveluhallintoa tulee muutenkin kehittää siten, että se voi vastata nykyistä laajemmin valtion suoraan kansalaisille tuottamista palveluista. Eduskunta on valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteita koskevan lain hyväksyessään todennut, että kihlakuntauudistus koskee aluksi poliisitoimen, syyttäjäntoimen, ulosottotoimen ja yleishallinnon tehtäviä, mutta se tekee mahdolliseksi ottaa myöhemmin mukaan myös muita tehtäviä. Aluehallinnossa on hallituksen käsityksen mukaan edelleen sellaisia tehtäviä, joita voidaan siirtää kihlakuntiin.

Kihlakuntauudistuksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä hallintovaliokunta korosti sitä, että kunkin kihlakunnan tulisi hoitaa tehtäväänsä itsenäisesti ja omilla voimavaroillaan. Tällä hetkellä kaikki kihlakunnat eivät kuitenkaan pysty itsenäisesti vastaamaan alueensa palveluista, vaan laajatkin yhteistoimintajärjestelmät ovat osoittautuneet välttämättömiksi palvelujen turvaamiseksi.

Kihlakuntauudistuksen tavoitteiden valossa onkin olemassa riski, että yhteistoimintajärjestelyt voivat mitätöidä kihlakuntajaon. Tämän vuoksi kihlakuntajakoa tulee hallituksen mielestä kehittää siten, että jokaiseen kihlakuntaan saadaan useita osastoja ja että kihlakuntien koko on riittävän suuri, jotta ne pystyvät ylläpitämään kattavaa palveluverkkoa alueellaan. Kihlakuntien edellytyksiä yhtenäiseen toimintaan voidaan parantaa niiden määrää vähentämällä ja rakentamalla kihlakunnittain paikallisten ja seudullisten palvelupisteiden verkosto palveluiden saatavuuden turvaamiseksi myös harvaanasutuilla haja-asutusalueilla.

Arvoisa rouva puhemies! Yhteenvetona totean, että kihlakuntauudistus on hanke, jonka keskeisenä tavoitteena on ollut valtion paikallishallinnon alueellinen yhteenkokoaminen ja toisaalta syyttäjien, poliisin, ulosoton sekä rekisterihallinnon toiminnallinen eriyttäminen ja näiden pohjalta rakentuva uusi virastojärjestelmä. Kihlakuntauudistus on kuitenkin vielä verraten tuore hanke, jonka puitteissa uusien toimintatapojen omaksuminen vaatii edelleen kehittämistä ja paljon työtä.

Kihlakuntauudistus on hallituksen käsityksen mukaan antanut valtion paikallishallinnon kehittämiselle oikean ja myönteisen suunnan. Toistaiseksi uudistuksessa on korostunut toimialojen eriytyminen projektina, jonka vuoksi hallinnon yhteenkokoamisen ja palvelujen parantamisen tavoitteisiin eteneminen edellyttää jatkossa hallinnon yhtenäisyyttä edistävää ja hallinnon paikallisuutta vahvistavaa kehittämistä.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin puheenvuoro, niin

kuin selontekokin, ovat ihan molemmat olleet hyviä selvityksiä siitä, mitä kihlakuntauudistuksessa on tapahtunut.

Palvelujen saatavuus tuon Tampereen selvityksen perusteella näyttää kansalaisten käsityksen mukaan jonkun verran heikentyneen. Mutta niin ikään Tampereen selvitys osoittaa sen, että ongelmat eivät johdu kihlakuntauudistuksesta, mikä ministerinkin puheenvuorossa kävi oivallisesti esille, vaan Tampereenkin selvitys osoittaa, että ensisijaisesti ongelmat palveluiden saatavuuden heikkenemisessä tai tunteessa siitä, että ne ovat heikentyneet ja heikentymässä, johtuvat siitä, että poliisin resurssit ovat selvästi vähentyneet.

Tätä kaikkea taustaa vasten se johtopäätös, mihin ministeri puheenvuorossaan tuli, on kummallinen. On kummallinen johtopäätös, kun ministerikin tulee siihen johtopäätökseen, että jotta tämä saatavuus voisi parantua, niin kihlakuntien määrää pitää vähentää. Ei tuo Tampereen selvitys ainakaan tämän selonteonkaan perusteella todista eikä tavallaan tue sitä johtopäätöstä, minkä selonteko tekee, eikä sitä johtopäätöstä, minkä ministeri puheenvuorossaan teki. Viime kädessä poliisin resurssien vähentyminen on se syy, joka tähän tunteeseen on johtanut.

Jotta ei puhuttaisi noin yleisellä tasolla, niin lausun vielä ääneen, että vuonna 94 henkilötyövuosia poliisissa oli 8 328 ja 7 646 vuonna 99. Luvut on varmistettu sisäasiainministeriöstä noin 1,5 tuntia sitten. Eli kun tämän lisäksi ovat vielä poliisin tehtävät monin osin lisääntyneet ja henkilötyövuosien määrä nimenomaan poliisissa noin radikaalilla tavalla vähentynyt, tästähän tulee se kokemus siitä, että palvelujen saatavuus on heikentynyt. Kihlakuntien vähentyminen ei voi olla lääke tähän tautiin.

Sisäasiainministeri H ä k ä m i e s: Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen on sekä oikeassa että väärässä puhuessaan poliisin resursseista. Se, mitä hän kertoi henkilötyövuosista, pitää tismalleen paikkansa. Mutta jos katsotaan koko poliisihallinnon määrärahakehitystä, vaikkapa vuosina 98—99 ja budjettikehystä vuodelle 2000, niin voimme todeta, että poliisin määrärahat kasvavat tällä kolmivuotisjaksolla vielä, vaikka eduskunta ei tietysti vuotta 2000 ole käsitellytkään ja saattaa lisää määrärahaakin osoittaa, 198,5 miljoonaa markkaa. Eli se väite, että poliisibudjetti olisi pienentynyt viime vuosina, ei pidä paikkaansa. (Ed. Pekkarinen: Minä en puhunut siitä!)

Myöskin on todettava se, että jos tehdään vertailu vuosien 97 ja 98 välillä, poliisin palveluksessa olevan henkilökunnan määrä on kasvanut 234 henkilötyövuotta, mutta kun puhutaan puhtaasti poliisivakansseista, niin se mitä ed. Pekkarinen täällä kertoi, pitää paikkansa. Mutta on muistettava, että kun lamavuosien aikana — ed. Pekkarinenkin on istunut hallituksessa, jolla on kokemusta niistä vuosista — myöskin poliisikoulutus ajettiin alas, niin tällä hetkellä Suomessa on se tilanne, että jos eduskunta tänään ja nyt päättäisi myöntää esimerkiksi 100 miljoonaa markkaa poliisien palkkaukseen, niin käytännöllisesti katsoen yhtäkään poliisia ei voitaisi palkata, koska Suomessa ei ole tällä hetkellä vapaana koulutettuja poliiseja. Poliisikoulutushan ajettiin välillä kokonaan alas. Nyt se on käynnistetty uudelleen, mutta on sillä tavoin kesken, että tällä hetkellä ei työttömyyskortistossa tai muuallakaan ole koulutettuja poliiseja. Joten tämä ei ole pelkästään rahakysymys, tämä on myöskin koulutuskysymys, ja on muistettava se, että poliisin ikärakenne on sen kaltainen, että lähivuosien aikana eläkkeelle jäämisten johdosta huomattava määrä poliisivakansseja tulee vapautumaan, jopa nelisenkinsataa per vuosi, joten ihan yksinkertainen asia tämä ei ole ratkaista.

Mitä sitten tulee kihlakuntakokoon, lähinnä ministeri Korhonen tietysti hallituksen puolesta vastaa, mutta kehottaisin kuitenkin eduskuntaakin miettimään, onko sellainen kihlakunta kihlakunta, joka ei työllistä yhtä syyttäjää, ei työllistä yhtä voutia, vaan palvelut pitää hoitaa naapurikihlakunnasta. Eduskunnan päätöksellä tietysti jokaisessa kihlakunnassa on päätoiminen poliisipiirin päällikkö, mutta kun resursseista on pulaa, niin on radikaalisti myöskin mietittävä, millä tavalla rahoja käytetään.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen toi aivan oikein esille sen, että uudistus on palvelujen laatua parantanut. Pulmaksi nousi hänen puheenvuorossaan palvelujen saatavuus. Ministeriökin on myöntänyt, että se on osin osassa maata heikentynyt. Mielestäni tähän ei voi olla lääke se, että vähennetään kihlakuntien määrää. Kyllä jos hallintovaliokunnan mietinnön vuodelta 95 tarkoin lukee, niin siinä lähdetään juuri siitä ajatuksesta, että palvelut järjestetään silloisen kihlakuntajaon pohjalta, ja todetaan, niin kuin ministeri Häkämies totesi, että jokaisessa kihlakunnassa on vähintään poliisipäällikkö. Mielestäni se ei voi olla ongelma, että ulosoton tai syyttäjätoimen

asiat järjestetään yhteistyössä. Tämän valiokuntakin tuolloin totesi niin, että osittainen yhteistoiminta tuleekin kihlakuntauudistuksen kokonaisuuden huomioon ottaen olemaan suhteellisen yleistä.

En ymmärrä, arvoisa puhemies, millä tavoin palvelut voivat siitä parantua tai erityisesti palvelujen saatavuus parantua, jos kihlakuntajakoa harvaanasutuilla alueilla muutetaan, kihlakuntien kokoa suurennetaan ja palvelut kootaan entistä etäämmälle kansalaisista. Mielestäni se linja, jonka ministeri Korhonen toi osittain jo puheenvuorossaan esille, että kihlakuntien tehtäviä lisätään ja siirretään kihlakuntajaon pohjalta lisää valtionhallinnon tehtäviä kihlakuntiin, on oikea linja. Mielestäni siihen suuntaan valtioneuvoston pitäisi asiaa jatkossa valmistella.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ministeri Häkämiehen puheenvuoron johdosta: Mitä tulee koulutettuun poliisihenkilökuntaan, niin varmaan tuo pitää paikkansa. Jossakin vaiheessa oli tällainen tilanne, minkä ministeri tuossa kuvasi. Katson kuitenkin, ettei se tämän päivän tilanteeseen niin hirveän paljon voi vaikuttaa. Molemmat me tiedämme, kuinka pitkä on poliisin koulutusaika. Toisekseen ihan vakavastikin tuohon sanottuna, poliiseja on koulutettu enemmän kuin heitä on vakansseissa, elikkä sen koulutuksen omaavat henkilöt voivat siirtyä moniin muihin tehtäviin. Jos poliisin vakansseja olisi auki, niin että niitä voitaisiin täyttää, niin ei mitään radikaalia parannusta sitä kautta olisi tullut, mutta jonkinmoinen parannus kuitenkin.

Mitä vielä tulee poliisin toimintamäärärahoihin, niin sen ohella, että henkilötyövuosien osalta on käynyt äsken kertomallani tavalla, myöskin ne toimintamäärärahat, joilla ollaan kentällä, näytään, ollaan tavallaan kansan keskuudessa tavalla jota kansalaiset odottavat, myös nämä määrärahat, ei vain henkilöitten palkkaamiseen liittyvät resurssit, vaan myös äsken kerrotut määrärahat ovat vähentyneet, mikä on johtanut siihen, että poliisi kokee tehtävänsä hoidon monta kertaa vähän kiusalliseksi, kun tehtäväkenttää on, mutta resursseja, joilla kenttätyötä tehdään, ei ole sitä tarvetta vastaavasti, mikä tarve tunnistetaan ja tiedetään.

Kaiken kaikkinensa vielä kertaalleen: Ministeri Häkämiehenkään johtopäätökselle analyysistä, että kihlakuntia pitää vähentää, ei tahdo löytyä perusteluita, koska jokaisessa kihlakunnassa kuitenkin on poliisitoimen päällikkö. Sitähän eduskunta edellytti ja tiukasti ottaen vain sitä.

Sisäasiainministeri Häkämies: Arvoisa puhemies! Oli kovin reilua, että ed. Pekkarinen entisenä sisäasiainministerinä sentään tunsi jollain lailla piston sydämessään, kun poliisin resurssiongelmista puhutaan. En halua tätä puheenvuoroa pidempään tästä asiasta hänen kansaan keskustella.

Mutta kun puhuin siitä, että eduskunta edellytti, että jokaisessa kihlakunnassa on päätoiminen poliisipiirin päällikkö, niin kysymys tietysti kuuluukin, onko meillä sellaisia poliisipiirejä, joissa päällikkö ei ikään kuin päällikkötehtävissä kokopäiväisesti työllisty. Minun mielestäni vakansseja pitää nimenomaan suunnata kenttävirkoihin, vanhemman konstaapelin ja ylikonstaapelin virkoihin, ja pitää päällikkövakanssit niin minimissä kuin suinkin.

Tätä taustaa vasten eduskunnankin on syytä miettiä, onko sen tekemä päätös tässä suhteessa järkevä vai johtaisiko se siihen, että kihlakuntia pitäisi suurentaa, jolloin voitaisiin perustellusti sanoa, että ne työllistävät kokopäivätoimisen hallintovirkamiehen.

Alue- ja kuntaministeri Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Hallinnon kehittämisessä on sellainen kummallinen piirre, itsekin kohtuullisen monessa mukana olleena, että siinä vaiheessa, kun ne lähtevät koskettelemaan johtajatason vakansseja tai virkoja, vastustus käy yleensä kaikkein voimakkaammaksi. Kuten puheenvuorossani totesin — ed. Väistö varmaan asian tuntee hallintovaliokunnan puheenjohtajana hyvin tarkkaan — periaatteena pitää olla tietenkin, että palveluja pyritään turvaamaan mahdollisimman hyvin. Siihen haetaan erilaisia ratkaisuja. Mitä ne tulevat olemaan käytännön elämässä, sen tulevaisuus näyttää tulleessaan, mutta kaikki vaihtoehtomallit pitää pitää avoinna, hakea kansalaisten kannalta parhaat, jotka turvaavat palvelut niin laadullisesti kuin myös saatavuuden kannalta. Mitkä sitten tulevat olemaan niitä käytännön toimia, sen aika näyttää. Niin kuin on todettu, selonteko tulee nyt valiokunnan käsittelyyn. Valiokunnan arvoisat jäsenet varmaan käyvät asian hyvin tarkkaan läpi ja muodostavat sitä kautta oman kantansa.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ensiksi äsken käytyyn keskusteluun haluan todeta, että kyse ei ole 6—9:stä päällikön paikasta. Kyse

on palveluista ja palveluiden saatavuudesta ennen kaikkea. Meillä on ollut yli 500 vakanssia koko ajan auki. Siinä ei vaikuta 3—6 päällikön paikkaa, mistä äsken keskustelussa minun ymmärtääkseni puhuttiin. Puhuttiin niistä kihlakunnista, jotka ovat vain poliisitoimintaa varten, ja sitten on ikään kuin laajempi kihlakunta. Näiden osalta minulla ei ole mitään syytä vastustaa sitä, vaikka sieltä päällikön paikat otettaisiin pois ja annettaisiin poliiseille. Kyse minun mielestäni kokonaisuudessaan tässä asiassa on palveluista ja niistä ongelmista, mitä nykyinen järjestelmä on tuonut tullessaan.

Arvoisa puhemies! Joulukuussa 1996 voimaan tullutta kihlakuntauudistusta käsiteltäessä kuuluin niiden kansanedustajien joukkoon, jotka suhtautuivat kielteisesti esitettyyn malliin. Jotkut väittivät, että se johtui siitä, että olen siviiliammatiltani ollut nimismies, mutta kyse ei varmasti ole siitä. Minulla on uskoakseni sen verran elämänkokemusta, että olisin päässyt, niin kuin ilman hakemista sitten nimitettiin, apulaispäälliköksi, kun olin eduskunnassa, jossa nyt jostain syystä vielä kansalaisten valitsemana olen.

Muistelenpa yhdessä ed. Aittoniemen kanssa äänestyttäneeni eduskuntaa muun muassa yhteishenkilökunnan käytöstä. Nyt, kun luemme mietintöä, tähän asiaan on puututtu hyvinkin voimakkaasti monessa eri kohtaa. Nyt voi sanoa, että hallitus on itsekin joutunut selonteossa myöntämään tämän asian toteutuksessa olevan suuria vaikeuksia kentällä. (Ed. Pulliainen: Alkiolaiset hallitukseen!) — Alkiolaisia kokemuksia varmasti. — Arviointitutkimus osoittaa, ettei tehtäviä ole määritelty kunnolla, virastojen erilaisuus on ongelma, henkilöstön asema on epäselvä jne. Todetaanpa jopa, että yhteistyö on vähentynyt sektoreiden välillä. Lisäksi yhteisestä määrärahasta on aiheutunut ongelmia niin, että osa sektoreista on kärsinyt vakavista määrärahojen puutteen seurauksista. Vakavinta tämä on varmasti ollut poliisitoimessa, jossa kansalaisten turvallisuus ja ennen kaikkea omaisuuden suoja on heikentynyt paikka paikoin olennaisesti.

Toisaalta voi todeta, kun itse olen yli 12 vuotta tässä talossa ollut ja lukenut useita valtioneuvoston antamia selontekoja, että nyt lähetekeskustelussa olevassa selonteossa on ensi kertaa hyvin moninaisin sanakääntein myönnetty uudistuksen epäonnistuneen monelta osin. En muista vastaavaa selontekoa aikaisemmilta vuosilta. (Ed. Pulliainen: Se on rehellinen asiakirja! — Ed. Karpio: Ei siinä niin ole!) — Aivan näin, ed. Pulliainen. Selonteossa on yli 20 kohtaa, olen laskenut ne, joissa todetaan, että siinä ja siinä on puutteita, palvelu ei pelaa jne., ed. Karpio.

Kun nimismiesjärjestelmä purettiin ja siirryttiin uuteen kihlakuntajärjestelmään, jossa ulosotto ja poliisijärjestelmät eriytettiin, perusteltiin sitä eduskunnassa määrärahojen tehokkaammalla käytöllä ja mahdollisuudella sitä kautta parantaa toimintaa kuten esimerkiksi poliisipalveluja. Nyt voimme kiistatta todeta näiden lupausten romuttuneen ja käyneen juuri päinvastoin. Poliisien virkoja jää päivä päivältä lisää täyttämättä ja hälytysajat varsinkin laajojen kihlakuntien keskustaajamien ulkopuolella venyvät kohtuuttomiksi.

Käytännön omakohtaisena esimerkkinä voin, arvoisa ministeri, todeta, että ainakin Lapuan kihlakunnassa, kun eräässä varkaustapauksessa, jossa itse olin osittain osallisena, jouduttiin kutsumaan poliisi, sitä jouduttiin odottamaan Alajärvelle peräti yli 2,5 tuntia. Miten olisi käynyt, jos kyseessä olisi ollut vakava väkivaltatilanne ja hengenriiston vaara?

Samoin voidaan asiakaspalvelujen osalta todeta niiden monin paikoin heikentyneen olennaisesti yhden työntekijän palvelupisteissä, kun otetaan huomioon tauot, lomat, sairauspoissaolot jne. Ne aiheuttavat jopa toimiston kiinniolemisia, ja lyhyen virastoajan puitteissa on monilla vaikeuksia saada haluamiaan palveluja. Silloin luvattiin, että näissä toimipisteissä asiakaspalveluhenkilökunta säilyy. Muodollisesti se säilytettiin, mutta sen jälkeen tuli pian määräys pakkosiirroista kihlakunnan keskuspaikkaan. Näin ainakin Länsi-Suomen läänissä. Muualta minulla ei ole kokemuksia.

Eli asiakaspalveluhenkilökunta näyttää jostain käsittämättömästä syystä siirretyn pääosin kihlakuntien keskuspaikkoihin, vaikka käsitykseni mukaan heitä ei siellä välttämättä tarvittaisi siinä määrin, eli yhtä kipeästi asiakaspalvelutehtävissä kuin kihlakuntien reuna-alueilla olevien kuntien keskuksissa.

On hyvä, että eduskunnalla on nyt mahdollisuus uudistuksen oltua voimassa yli kaksi vuotta tarkastella sen tuloksia arviointitutkimuksien ja muun palautteen valossa. Totuushan on, että lopullisen vastuun tapahtuneista palvelujen heikkenemisistä ja turvallisuuden huonontamisesta kantavat poliittiset päättäjät, me päätöksen tehneet kansanedustajat ja uudistuksen valmistellut valtioneuvosto. Poliisi ja muut kihlakuntien toimintasektoreiden virkamiehet ja työntekijät ovat vain päätöstemme täytäntöönpanijoita, eivät käsitykseni mukaan syyllisiä tapahtuneeseen.

Katsonkin, että eduskunnan tulee pelkän keskustelun sijaan vakavasti miettiä, mitä käytännön toimenpiteitä on tehtävissä uudistuksen tuomien haittojen korjaamiseksi ja kansalaisten palvelutason palauttamiseksi edes kihlakuntauudistusta edeltäneelle tasolle.

Uudistuksen tavoitteena ei mielestäni voi eikä saa koskaan olla palvelujen heikentäminen vaan parantaminen. Nyt ei näin ole käynyt ja arvoisa ministeri Korhonenkin oman puheenvuoronsa lopussa totesi nimenomaan, että kaikilta osin ei ole päästy siihen perustavoitteeseen, mitä lakia uudistettaessa haluttiin.

Mielestäni viime hallituksen vastuuministeri on laiminlyönyt tilanteen seurannan ja riittävän nopeiden johtopäätösten tekemisen ja tällä tavoin syventänyt ongelmia tarpeettomasti. Kysyn myös, mihin ovat joutuneet kaikki kihlakuntauudistuksella aikaansaadut säästöt, jos niitä on ollut — näin ainakin ministerin suulla viime kaudella vannottiin — kun ainakin poliisisektorilla määrärahojen vajaus on vuosi vuodelta kasvanut. Sama suuntaus näyttää jatkuvan myös asiakaspalveluhenkilöstön osalta ainakin kansalaisten silmissä.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntauudistukselle suunnitellaan myös jatkotoimia. Selonteon mukaan hallitus suunnittelee kihlakuntien määrän supistamista vielä nykyisestäänkin, kuten ministereitten puheenvuoroista kävi keskustelussa ilmi. Poistuvatko nykyiset uudistuksesta ja suurten kihlakuntien muodostamisesta aiheutuneet ongelmat sillä, että edelleen suurennetaan kihlakuntien kokoa lähes maakuntien suuruisiksi? Uskallan väittää, että tulos on juuri päinvastainen eli ongelmat vain kasvavat entisestään ja syrjäseutujen poliisipalvelut muuttuvat käytännössä olemattomiksi ja satunnaisiksi. Näin tapahtuu myös kansliatoimen osalta, koska kansliapisteitä pidetään usein kiinni ja ne ovat vain osan päivää auki.

Itse vastustan jyrkästi kaavailtua supistamislinjan jatkamista ja vaadin päinvastoin huomattujen virheiden korjaamista ääritapauksessa palauttamalla pahimpia ongelmia kärsineiden alueiden tilanne uudistusta edeltäneelle tasolle. Tällä tarkoitan sitä, että viime kaudellahan eduskunta totesi, käsitykseni mukaan nimenomaan hallintovaliokunta, jonka jäsenenä en ole ollut, että kun on harvaanasuttu alue, niin ei välttämättä tarvitse eriyttää palveluja sillä tavoin kuin väkirikkaissa taajamissa. Uskoisin, että sitä pitäisi harkita vielä eräiltä osin harvaanasuttujen maakuntien ja maaseutualueiden osalta, koska sillä tavoin pystyttäisiin takaamaan kaikille kansalaisille tasapuolinen, edes kohtuullinen palvelutaso, koska jokainen veromarkka siellä kyllä peritään uudenkin ulosottojärjestelmän puitteissa.

Arvoisa puhemies! Eilen, kun olin alueemme laamannin kanssa yhteydessä ja keskustelin, mitä uudistuksia hänen käsityksensä mukaan tämä kihlakuntauudistus on tuonut, hän totesi sen, että kihlakunnan keskuspaikan ulkopuolisilla alueilla ei näköjään enää rattijuoppoja liiku, kun niitä juttuja ei ainakaan oikeuteen tule.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka totesi aivan oikein sen, että mahdollisuus sellaisen viraston perustamiseen, jossa säilyisi entinen nimismiesmalli, on olemassa. Tähänhän hallintovaliokunta mietinnössään vuonna 95 kirjasi perusteet ja totesi, että valtuus tällaisen aiemman nimismiesmallin mukaisen viraston perustamiseen on valtioneuvostolla. Sitten todettiin, että silloin nimismies voitaisiin määrätä hoitamaan myös syyttäjäosaston päällikön tehtäviä. Juuri tuolloin katsottiin, että tällaisen mallin tulisi olla poikkeavasta syystä mahdollinen harvaanasutuilla alueilla tai alueilla, missä on pitkät ja hankalat kulkuyhteydet; myös muun muassa kieliolot huomioon ottaen tällainen mahdollisuus tulisi valtioneuvostolla olla. Tätä mahdollisuutta nyt on valitettavan vähän käytetty hyväksi.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Kun viime eduskuntakaudella ed. Väistön johdolla hallintovaliokunnassa hyvinkin perusteellisesti valmistelimme tämän kihlakuntauudistuksen, lienee tämän asian käsittelyssä paikallaan myös toisenlainen näkökohta, kuin mitä tuossa edellisessä puheenvuorossa ed. Vistbacka esitti.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on johdonmukaisesti ollut kannattamassa valtionhallinnon alueellista ja paikallista järkeistämistä. Myös nyt käsiteltävänä oleva kihlakuntauudistus voidaan laskea kuuluvaksi näihin uudistuksiin, joilla on pyritty selkeyttämään maamme viranomaisrakennetta.

Kihlakuntauudistuksen toteuttamisesta on kulunut vasta niin vähän aikaa, että ehdottomien johtopäätösten tekeminen uudistuksen hyödyistä ja haitoista on varmasti vielä ennenaikaista. Joitakin arvioita voidaan kuitenkin jo tässä vaiheessa tehdä.

Edellinen eduskunta edellytti käsitellessään hallituksen esitystä laiksi poliisin hallinnosta an-

netun lain muuttamisesta, että hallitus huolehtii uudistuksen toimeenpanon tarkasta seurannasta ja että se antaa nyt kuluvan vuoden loppuun mennessä eduskunnalle selonteon kihlakuntauudistuksen toteutumisesta.

Nyt käsiteltävän selonteon pohjana onkin ollut kahden asiantuntijatyöryhmän mietinnöt. Uudistuksen seurannan toteuttamiseksi sisäasiainministeriön yhteydessä on toiminut kihlakuntauudistuksen seuranta- ja arviointiryhmä, joka jätti mietintönsä viime tammikuussa. Poliisin ylijohdon asettamana on edellisen työryhmän ohella antanut arvionsa seurantaryhmä, joka jätti mietintönsä viime helmikuussa. Nyt käsiteltävänä oleva valtioneuvoston selonteko pohjautuu pitkälti näiden kahden työryhmän mietintöihin.

Kihlakuntauudistusta valmisteltiin pitkään ja huolella. Osin pitkästä valmisteluajasta johtuen on uudistus joiltakin osin jäänyt hajanaiseksi, minkä selontekokin selkeästi osoittaa. (Ed. Aittoniemen välihuuto) Eri tahojen — ed. Aittoniemi kuuntelee minua, tulen kohta siihen kohtaan — erilaiset odotukset uudistuksen suhteen ja erilaiset toimintakulttuurit ovat johtaneet erilaisten käytäntöjen muodostamiseen myös kihlakunnissa. Uudistuksen jälkeiset ongelmat ovat liittyneet kihlakuntien yhteiseen määrärahaan ja henkilöstöön sekä yhteisiin tehtäviin.

Eduskunnan hallintovaliokunnan lähtökohtana on ollut kihlakuntien itsenäisyys. Niiden on hoidettava tehtävänsä pääsääntöisesti omilla voimavaroillaan. Tämä on osoittautunut ongelmaksi erityisesti pienissä kihlakunnissa, joissa erilaisin yhteistoimintajärjestelyin on korvattu omien voimavarojen puutetta.

Kihlakuntauudistuksen myötä on valtion paikallishallintoon muodostettu suurempia yksikköjä. Ennen uudistuksen toteuttamistahan maassamme oli 233 syyttäjäpiiriä. Uudistuksen jälkeen syyttäjäyksiköitä oli jäljellä 78. Syyttäjien toiminnallisten tarpeiden perusteella toteutettiin viime vuonna yhteistoimintajärjestelyt, joilla maa jaettiin nyt 40:een syyttäjän toimialueeseen.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntajakoa onkin kehitettävä siten, että se muodostaa yhdessä muiden valtion paikallisten aluejakojen kanssa selkeän ja yhtenäisen kokonaisuuden. Yhtenäinen aluejako on eri viranomaisten välisen toimivan ja tehokkaan yhteistyön edellytys. Myös palvelujen käyttäjän, yksityisen kansalaisen kannalta on tärkeätä, että alueelliset ja paikalliset viranomaispalvelut muodostavat asioimisen kannalta toimivan kokonaisuuden.

Kihlakuntajaon, seutukuntien, käräjäoikeuksien tuomiopiirien sekä muiden valtionhallinnon paikallisviranomaisten aluejakoa onkin yhtenäistettävä. Myös nykyistä suurempien kihlakuntien toimialueiden muodostaminen on tietyssä kohden kannatettavaa unohtamatta kuitenkaan palvelutasoa. Taloudellisten voimavarojen vähäisyys, henkilöstön erikoistumisen tarve sekä palvelujen kysynnän vähäisyys pienimmissä yksiköissä ovat perusteet tälle uudistamisen tarpeelle. Näin myös ministeri Häkämies äsken vastauspuheenvuorossaan totesi.

Mikäli kihlakuntajakoa ei kyetä uudistamaan toiminnallisesti järkevämpään muotoon, on vaarana, että liian pienet yksiköt eivät kykene enää hoitamaan itsenäisesti lakisääteisiä tehtäviään. Sähköisen asioinnin lisäämisellä voidaan korvata varsinaisten palvelupisteiden vähentymistä.

Kihlakunnanvirastot ovat luonteeltaan sateenvarjo-organisaatioita, mikä näkyy eri toimialojen itsenäisyytenä niiden hoitaessa omia tehtäviään. Yhtenäisvirastoissa, jotka muodostuvat useammista osastoista, on mahdollista saavuttaa yhteisen henkilökunnan avulla synergiaetuja sekä voimavarojen tehokkaampaa hyödyntämistä. Yhteisen henkilöstön hyödyntäminen kuitenkin vaihtelee suuresti kihlakunnittain. Henkilöstön määrä koetaan tehtyjen selvitysten mukaan sinällään riittäväksi, mutta tehtävien organisoinnissa ja yhteisten toimintojen tehokkaassa hyödyntämisessä on vielä tehtävää. Pienemmissä yhden osaston kihlakunnanvirastoissa ei käytännössä voida saavuttaa etuja yhteisen henkilöstön avulla. Yhteisen henkilöstön määrää voidaan kuitenkin lisätä vasta, kun kihlakuntajakoa on uudistettu.

Esitän myös, että hallitus selvittäisi, voidaanko lääninhallinnosta siirtää tehtäviä paikallistasolle kihlakunnanvirastoissa hoidettavaksi, niin kuin ed. Väistökin äsken totesi. Henkilökohtaisesti olen myöskin sitä mieltä, että kauppa- ja yhdistysrekisteriasioiden käsittelyn siirtäminen Patentti- ja rekisterihallituksesta maistraatteihin olisi palvelujen käyttäjien kannalta tarkoituksenmukaista. Tämän voin myöskin maistraatin päällikkönä todeta.

Kihlakunnanvirastojen tulosohjaus on pyritty järjestämään siten, että jokaista toimialaa ohjaa sen oma hallinto, ja yhteisen rahan osalta tulosohjaus tapahtuu lääninhallituksista ja sisäasiainministeriöstä. Tulosohjauksessa on ollut kuitenkin ongelmia. Osittain ongelmat johtunevat siitä, että uuteen järjestelyyn ei ole vielä totuttu ja etteivät eri sektorijohtajien henkilökemiat ole aina pelanneet toivotulla tavalla. Tulosohjauk-

sen kannalta on tärkeätä, että kihlakunnissa mielletään eri alojen yhteistoiminta oikein. Kihlakuntien johtoryhmien työ on tässä asiassa aivan keskeistä.

Arvoisa puhemies! Tampereen yliopiston hallintotieteen laitos on toteuttanut arviointitutkimuksen, jonka avulla pyrittiin selvittämään kihlakuntauudistuksen vaikutukset kansalaisille tarjottavien palvelujen laadun suhteen. Tehdyn arviointitutkimuksen mukaan palvelujen laatu on joko pysynyt ennallaan tai parantunut. Erityisesti syyttäjien toiminnan laadun katsottiin parantuneen, kun nämä uudistuksen seurauksena voivat nykyisin keskittyä varsinaiseen syyttäjätoimintaan. Uudistus on luonut hyvät edellytykset syyttäjille toimia erityisosaamista vaativissa tilanteissa, esimerkiksi talousrikoksissa.

Tehtyjen tutkimusten mukaan yksittäisen kansalaisen näkökulmasta katsottuna keskeinen kriteeri, jolla kihlakuntauudistusta yleensä on arvioitu, on poliisipalvelujen saatavuus. Poliisin yhteistoiminta-alueiden kasvaessa poliisipalveluiden alueellinen saatavuus on koettu ongelmaksi. Vaikka uudistuksen myötä myös poliisin yhteistoiminta-alueet ovat kasvaneet ja palvelut näin joiltakin osin loitontuneet, ei poliisin palvelutason heikentyminen kuitenkaan johdu kihlakuntauudistuksesta vaan poliisin yleisten voimavarojen niukkuudesta.

Esimerkiksi omassa vaalipiirissäni on Konnevedellä oleva poliisiyksikkö pahimmassa tapauksessa 150 kilometrin päässä Pihtiputaalta. Toisaalta on todettava, että poliisin rajallisia resursseja on pyritty kohdentamaan sinne, missä niiden tarve on ollut suurin. Tilanteen on parannuttava voimavarojen suhteen tällä vaalikaudella. Hallitus onkin lisäbudjetissa päättänyt osoittaa lisäresursseja poliisille yhteensä 40 miljoonaa markkaa nykyisin käytössä olevien henkilöresurssien turvaamiseksi. Itse katson, että avoinna olevat noin 500 poliisin virkaa tulisi mahdollisimman pian täyttää.

Arvoisa puhemies! Kun laki muutama vuosi sitten vahvistettiin, tunnettiin uutta kihlakuntajakoa kohtaan ennakkoluuloja. Sittemmin uudistus on osoittautunut pääosin toimivaksi. On edellytettävä, että hallitus ryhtyy selonteon käsittelyn jälkeen toimenpiteisiin kihlakuntajaon uudistamiseksi myös siten, että tavoitteena on oltava yhtenäisvirastot, jotka muodostuvat vähintään kolmesta tai neljästä osastosta.

Ed. L e h t o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karpio muuten erittäin hyvässä puheessaan toi esille muun muassa sen, että palveluita voidaan kehittää myös uusia sähköisiä välineitä käyttämällä. Kysyisin vain, sähköpostillako teemme ilmoituksia sitten Kuhmon perukoiltakin, että täällä puukotusta tapahtuu, ja muutenkin, miten tällaiset lupahallintoasiat ylipäätään sähköpostin välityksellä oikein hyvin toimivat. Täytyy nähdä, että kaupungissa ja pikkuisenkaan tiheämmän asutuksen alueella palvelujen saatavuus on aivan eri asia kuin haja-asutusalueilla, missä päälliköt ovat satojen kilometrien päässä. Minä pikkasen epäilen vielä sähköisten viestimien hyvää ja jouhevaa käyttöä kihlakuntapalveluissa.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun puhuin sähköisestä viestinnästä, tarkoitin lähinnä viranomaisten keskenään käymää yhteydenpitoa sähköisten viestinten avulla. On todellakin myönnettävä ja olen myöntänyt sen, että palvelutason huononeminen, mikäli sitä tapahtuu juuri haja-asutusalueilla, on asia, johon myöskin hallituksen on kiinnitettävä huomiota.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnasta ulostuneet ry:n puolesta joitakin näkökohtia.

Aikoinansa olin mukana niin kuin eräät muutkin paikalla olleet vaatimassa sitä, että kun kihlakuntauudistus toteutetaan, sitten tämän vuoden loppuun mennessä sen hallituksen, joka siis nyt istuu, tulee antaa selonteko asiasta eduskunnalle. Täytyy myöntää, että ihan ajoissa — olisi vielä ollut reilu puoli vuotta aikaa tämä hengentuote tuottaa.

Kun ed. Vistbacka totesi, että tässä on hänen laskunsa mukaan 22 negatiivisluontoista kommenttia, ja siihen vastaulvahdin salista, että rehellinen ilmoitus, olen puhujakorokkeelta toistaen aivan samaa mieltä kuin paikaltani huudellen. Tämä on tärkeätä sen takia, että mitä ilmeisimmin voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että arviointityössä on oltu äärimmäisen rehellisiä. On todella käyty asioita aivan oikein läpi. On katsottu, missä näyttäisi olevan parantamisen varaa.

Mutta mikä sitten on jäänyt valitettavasti niin Tampereen tutkimusyksiköltä kuin ministeriön hallinnoltakin huomaamatta? Kun selonteonkin ensimmäisellä sivulla todetaan, että kihlakunnanvirastoista 22:ssa toimivat kaikki yksiköt, kolmen yksikön kihlakunnanvirastoja on 30, kahden yksikön 17 ja yhden yksikön kihlakun-

nanvirastoja on 8, tietenkin olisi, arvoisa puhemies, odottanut, että kun näinkin paljon huomautettavaa on, olisi ehdottomasti arvioitu näillä eri yksikkötasoilla tätä asiaa. Siitähän seuraisi kehittämisen trendi tulevaisuutta ajatellen.

Nimittäin, arvoisa puhemies, viimeisellä sivulla, sivulla 10, todetaan tulevaisuutta ajatellen: "Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kihlakuntien määrän vähentämistä nykyisestä." Siis päädytään äärimmäisen yksioikoiseen, lyhyeen toteamiseen, joka sen jälkeen projisoidaan johtopäätökseen, joka kuuluu: "Kihlakuntien määrää vähentämällä kevennetään hallintoa." Sitten viitataan siihen, mitä istuvan Lipposen kakkoshallituksen ohjelmassa todetaan. Siellähän todetaan, että hallitus kehittää hajautettua ja joustavaa palveluhallintoa.

Jos lukee nihilistisesti, voi todeta, että mitenkäs tämä nyt oikein meni eli mikä meni ja mihin suuntaan. Arvoisa puhemies, tämä ei kuitenkaan ole niin paha asia sen takia, että kun ministerikin on nyt paikalla ystävällisesti kuuntelemassa kommentteja, ehdottomasti jatkossa pitäisi puhua yksinomaan palveluverkostosta, siitä palveluverkostosta, jonka perusteella nämä arvioinnit kansalaisten toimesta oli tehty. Minä myönnän, että harva Suomen kansalainen haluaa asettaa tavoitteekseen, että paritalossa naapuripäässä asuu ulosottomies. Siitäkään ei erikoisen haltioitunutta oloa tule, että syyttäjä kuuluu kaupunginosan asukkaisiin jnp. Se ei tapahdu sieltä, mutta sen sijaan maistraatin palvelut ja erikoisesti poliisin palvelut ovat sellaiset, niin kuin tässä aivan oikein todetaan, että niitten mukaan mitataan tämän laatuisia valtionhallinnon yksiköitten toimintoja, siis koetaan ne jollakin tavalla myönteisiksi, riittämättömiksi tai kehitystä vaativiksi. Toisin sanoen, arvoisa puhemies, tämä tarkoittaa sitä, että tässä on vähän niin kuin rehellisesti tutkittu vääriä asioita, tai jos niitä on laajemmalti tutkittu, on valikoitu tähän vähän sillä tavalla niin kuin oikoisesti yksinkertaistettuja malleja.

Sitten puuttuisin poliisin henkilöresursseihin. Se asia on läpäisyperiaatteella, käyttääkseni ministeri Korhosen kyselytunnilla käyttämää termiä, kautta koko tämän selonteon. Poliisilla on todella vähän resursseja tämän mukaan kautta linjan. Oppositiojohtaja Pekkarinen ja ministeri Häkämies kävivät jo keskustelua siitä, miten tässä oikein on käynyt. Omalta osaltani kiinnitän vain huomiota siihen, että kyllähän totuus on, niin kuin ministeri Häkämies totesi, että edellinen hallitus ja tämäkin hallitus on jo nyt aikomassa lisätä näitä resursseja. Mutta kun lopputulos on se, minkä ed. Pekkarinen totesi, eli henkilötyövuosimäärät poliisilla kuitenkin ovat sellaiset kuin ovat, mihin ihmeessä ne viidetkymmenet ja sadat miljoonat markat ovat menneet?

Valtiovarainministeri Niinistö aivan oikein kiinnitti huomiota hallitusneuvotteluissa siihen, että "kun rahhaa annetaan, niin polliiseja ei tule lissää", eli niitä vakansseja ei täytetä. Nyt, jos ammattitaitoisia poliiseja ei ole työttöminä, tyhjästä on paha nyhjästä, mutta joka tapauksessa rahat ovat menneet. Huomio siis: jos ei ole poliisimiehiä laittaa näihin tehtäviin, silloin tietysti rahat pitää laittaa jemmaan siksi, kunnes on koulutettuja poliiseja. Eikö näin pitäisi mennä? Rahat ovat kuitenkin kuluneet, ja nyt taitaa olla sillä tavalla, että rahat ovat kuluneet kalustohankintoihin ja muuhun tällaiseen. Toisin sanoen niillä on voinut olla tehokkuutta lisäävä vaikutus ja merkitys, mutta tämä keskustelu on menossa tai johtamassa aivan kurjaan ja surkeaan tulokseen. Kannattaisi poliisipuolella ja sisäasiainministeriössä harjoittaa nokan valkaisua erittäin nopeasti tässä demagogiassa ja retoriikassa, millä näitä asioita halutaan edesauttaa ja kansanedustaja saamaan peliin mukaan.

Samoin tähän liittyy annettujen määrärahojen käyttö muutoinkin. Sivulla 7 tästä todetaan: "Yhteiseen määrärahaan liittyvä normiohjaus on uudistuksen alussa aiheuttanut ristiriitaisia tulkintoja ja epäselvyyttä kihlakunnanvirastoissa, mutta kahdessa vuodessa käytäntöjen hioutumisen kautta tulkintaongelmat ovat vähentyneet." Hyvä on, että ovat vähentyneet, mutta ylipäätänsäkin tältä osin näytti jo silloin, kun tämä hallituksen esitys oli vuonna 1995 hallintovaliokunnan arvioitavana, että suunnittelut olivat varsin vaatimattomalla tasolla.

Arvoisa puhemies! Olin vähän muissa ajatuksissani, meneekö tämä nyt hallintovaliokuntaan vai ei, mutta jos menee hallintovaliokuntaan ja palaa tänne takaisin, siinä tapauksessa kannattaisi miettiä aika syvällisesti näitä perimmäisiä kysymyksiä, mistä tässä on pohjimmiltaan kysymys — kysymys on palveluverkosta ja sen toimivuudesta — ja jättää keskustelusta sellainen kuin kihlakuntien lukumääräkeskustelu aivan toiseen arvoon. Tietysti on mukava, että pitäjän kirkolla semmoinen virasto on, mutta se on aivan sekundäärinen asia.

Alue- ja kuntaministeri K o r h o n e n: Arvoisa rouva puhemies! Kun kuunteli edustajien Vistbacka, Karpio ja Pulliainen puheenvuorot,

tuli mieleen sanonta siitä, miten eri lailla voi lukea yhtä ja samaa paperia. Varmaan kokemuspohjakin on se, joka määrittelee hyvin paljon suhtautumista.

Mutta ihan ensin ed. Lehtomäen sähköiseen viestintään. Kyllähän sähköinen viestintä tietenkin on yksi tulevaisuuden muoto, nimenomaan hallintomuoto, ja kuten varmaan edustaja tietää, Suomeen ollaan nimenomaisesti parasta aikaa kehittämässä järjestelmää, jossa olisi tällainen sähköinen tunniste ja sähköinen viestintäjärjestelmä jokaisen saavutettavissa. Eihän se siihen ongelmaan varmaankaan apua tuo, mihin edustaja myös viittasi, mutta nimenomaan hallintopuolelle se tuo apua, joka on sen tarkoituskin — onhan mieletön tilanne tietenkin lähteä jonkin hallintoasian takia Kuhmosta Kajaaniin tai Ouluun tai mihin nyt pitääkään mennä. Eihän siinä mitään järkeä ole. Sen takia nimenomaisesti näihin pitää hakea ratkaisuja, jotka sitten kantavat.

Sitten muihin kommentteihin, joita edustajien puheenvuoroissa tuli. Tässä taisi ainakin ed. Pulliainen todeta sen, että eduskunnan hallintovaliokunta on edellyttänyt, että kihlakunnat toimivat itsenäisesti ja omin resurssein. Tämä oli hallintovaliokunnan oma lähtökohta, kun he tekivät aikanaan asianomaista päätöstä. Tällä hetkellä kaikki kihlakunnat eivät toimi suinkaan näin. Se on myös sellainen ongelma, johon pitää myös puuttua.

Yksi merkittävä asia, joka nyt jää kokonaan itse asiassa tarkastelunäkökulman ulkopuolelle, on se, että puhutaan koko ajan kihlakunnista ja niiden määrästä ja sen suhteesta palveluun. Eihän sillä sinänsä ole palvelun kanssa mitään tekemistä. Palvelupisteitä voidaan perustaa sinne, missä ne ovat tarpeellisia. (Ed. Pulliainen: Niinhän minä justiin sanoin!) — Aivan, enkä viitannutkaan ed. Pulliaisen sanomiseen vaan siihen, mitä on tässä muiden edustajien puheenvuoroissa tullut esille. — Eihän kihlakuntien määrä voi olla itseisarvo, vaan nimenomaisesti se, että palvelut turvataan, ja silloin palvelupisteiden kauttahan nämä toiminnot saadaan onnistumaan. Ei pidä lukea aivan nurinpäin asioista annettuja lausuntoja.

Toinen iso asia on se, mihin itse asiassa kaikki ovat kiinnittäneet huomiota, että tämän mittaiselle uudistukselle, jota lähdetään näinkin mittavassa järjestelmässä, ja sanoisin jopa pitkäaikaisessa, aikajänteellä tarkasteltuna, viemään eteenpäin ja hakemaan uudistuksia, tämä on kovin lyhyt tarkasteluajanjakso, jonka takia aikaa pitää olla tästä eteenpäin myös kehittää niitä toimintoja, antaa ihmisten sopeutua niihin. Sehän on olennainen osa organisaation kehittymistä, että siellä toimivat yksilöt sisäistävät asian ja ovat myös siinä sen kautta kehittämisessä mukana. Nyt kyseessä oleva aika on kovin vähäinen tästä tarkastelunäkökulmasta katsottuna.

Se tehokkuus, jolla sisäasiainministeriö on selonteon käsittelyssä toiminut itse asiassa ja antaa selonteon tässä vaiheessa, on minun mielestäni ihan hyvä asia. Saadaan asia myös hallintovaliokunnassa käsittelyyn ja valiokunta miettimään tulevaisuutta.

Ed. V e h v i l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Aivan ensinnäkin pari kommenttia edellä kuultuihin puheenvuoroihin.

Vaikka ministeri Häkämies ei tässä ole paikalla, haluan kommentoida sitä, kun hän sanoi, että ei voitaisi kuitenkaan täyttää avoinna olevia vakansseja, koska ei ole riittävästi koulutettu poliiseja. Minulla on sellainen käsitys, että esimerkiksi kuluneen talven aikana Poliisikoulu Tampereella on ollut tupaten täynnä eli koko ajan koulutetaan erittäin paljon. Mutta ongelma on myös se, että kun näillä syrjäisillä alueilla maan reuna-alueilla, isoissa kihlakunnissa, on vankansseja auki, ne eivät välttämättä ole näille nuorille poliisimiehille kaikkein houkuttelevimpia paikkoja eli kun on, mistä valita, eivät he välttämättä hakeudu ensimmäisenä vaikka Lieksaan hoitamaan sitä ensimmäistä poliisitointaan.

Sitten edellä myös sekä ed. Karpio että, taisi olla, ed. Väistö ottivat esille sen, että voitaisiin siirtää joitakin tehtäviä lääninhallinnolta kihlakuntiin. Minusta olisi mielenkiintoista kuulla, mitä tehtäviä mainitut edustajat ovat tässä tarkoittaneet.

Sitten tästä selonteosta. Tätähän edellytti eduskunta vuonna 96 nimenomaan siksi, että haluttiin selvittää ja seurata sitä, miten poliisi-, ulosotto- ja syyttäjätehtäviä voidaan hoitaa tasapuolisesti eri puolilla, joka kolkassa Suomea. Kuten jo edellä on tuotu esille, selonteko pohjautuu erityisesti Tampereen hallintotieteen laitoksen tekemään selvitykseen ja myös virkamiesarviointiin, mutta minun mielestäni tästä selonteosta ei löydy kovinkaan paljon hallituksen poliittisia kannanottoja. Ainoa poliittinen kannanotto mielestäni on se, että johtopäätöksissä esitetään, että kihlakuntia vähennettäisiin nykyisistä 90:stä edelleenkin. Sitä tosin ei kerrota, miten

paljon vähennettäisiin ja millä aikataululla. Mutta kommentoin vähennysehdotusta hetken päästä vielä uudestaan.

Arvoisa puhemies! Hallintoa koskettavat asiat kiinnostavat kansalaisia yleensä melko vähän, ja sama se on vähän täällä eduskuntasalissakin, etteivät hallintoasiat ole se suurin kysymys, joka yksittäisiä kansanedustajia puhuttaa. Tämä kihlakunta-asia on minun mielestäni myös samassa asemassa. Mutta yleensä, jos kansalainen itse joutuu jollakin tavalla paikallisviranomaisten kanssa tekemisiin valtionhallinnon puolella, kyllä se sitten kiinnostaa, miten nopeasti, miten helposti saatavissa ja minkälaisten välimatkojen päässä nämä palvelut ovat. Eli tästä näkökulmasta katsoen se on erittäin tärkeä asia, vaikka ei niin populaari.

Kansalaisten kannalta ratkaisevaa myös tässä on palveluiden läheisyys. Tässä keskustelussa, kun selonteko on nyt menossa hallintovaliokuntaan, meidän pitäisi pystyä arvioimaan sitä, miten hyvin tämä reilut kaksi vuotta voimassa ollut kihlakuntauudistus on pystynyt täyttämään kansalaisten asettamia odotuksia.

Minun käsitykseni mukaan kihlakuntauudistus on toteutunut laadullisesti epätasaisesti. Uskon siihen, että joissakin kihlakunnissa, ja toivottavasti suurimmassa osassa kihlakuntia, palvelu on parantunut ja on ollut suotuisat olosuhteet muutenkin. Mutta tämä osoittaa, että kun me tarkastelemme asioita — kaikki kunnia Tampereen hallintotieteen laitokselle — keskimääräisesti, saamme sellaisen tuloksen, että kohtalaisesti on toteutunut, mutta ne ongelmat, mitkä huonommin toteutuneilla alueilla ovat, eivät pääse kunnolla esiin.

Minun mielestäni on hieman liioittelua, kun tässä selonteossa sanotaan, että palveluverkon tarkoituksenmukaisuus ja riittävä tiheys olisi totta. En usko itse, että näin on. Itse olen kuullut kritiikkiä kihlakuntauudistuksesta nimenomaan poliisipalveluiden osalta. Pidän hyvänä sitä, että selonteko tunnustaa poliisin riittämättömät määrärahat. Sen sijaan kuitenkin ihmettelen, että selonteko sysää poliisipalveluiden heikentymisen vain määrärahakysymykseksi eikä tunnista sitä, että kihlakuntauudistuksen myötä poliisien fyysiset toiminta-alueet ovat myös huomattavasti vaikeutuneet ja kasvaneet.

On täysin totta, että poliisin nykyiset resurssit ovat todellisia tarpeita pienemmät. Onhan yhä edelleen yli 500 poliisimiehen vakanssia täyttämättä. Ongelma on, että yhtälö alueellisesti suuret kihlakunnat ja siellä vajaalla toimiva henkilöstö ei yksinkertaisesti toimi. Tällaisia esimerkkejä löytyy varmasti joka puolelta Suomea. Esimerkiksi Koillis-Savon kihlakunnan alueella poliisipartioilla on pahimmassa tapauksessa lähes 200 kilometriä, 195 kilometriä, matkaa hälytyspaikalle.

Pitkät partiomatkat, liian vähän henkilöstöä ja liian paljon töitä, tämä on se ongelmatiikka. Mielestäni hallituksen tulisi nähdä myös tätä kihlakuntauudistusta arvioidessaan ja erityisesti nyt, kun se on hallintovaliokunnassa käsittelyssä, koko poliisitoimen ongelmatiikka. Tässä otan myös esille sen, että kun me tarkastelemme kihlakuntauudistusta nimenomaan kansalaisten, niiden palveluiden tarvitsijoiden, kannalta, kyllä tätä tulisi tarkastella myös henkilöiden, valtion työntekijöiden, kannalta, jotka kihlakunnissa tätä uudistusta toteuttavat. Tässä tullaan myös kysymykseen työssä jaksamisesta. Jos muistan oikein, poliisista eläkkeelle menijöistä, liian varhain tai ennenaikaisesti eläkkeelle menijöistä, lähes 45 prosenttia lähtee mielenterveydellisistä syistä.

En usko, että nyt eduskuntaan lisäbudjetin yhteydessä tuotava poliisimäärärahojen 40 miljoonan markan lisäys poistaa suurten kihlakuntien poliisipäivystyksen ym. toiminnan ongelmia. Todettakoon, että Poliisijärjestöjen Liitto on itse esittänyt, että tarvittaisiin noin 90 miljoonaa markkaa, jotta nyt avoinna olevat vakanssit voitaisiin täyttää.

Kansalaisten kannalta on olennaista, että he tuntevat asuinympäristönsä turvalliseksi ja viihtyisäksi. Poliisin pilliauton matelu kirkonkylän raitilla tuo ihmisille kummallisella tavalla turvallisuuden tunnetta. Tätä taustaa vasten on hämmästyttävää, että hallitus riittämättömien poliisimäärärahojen lisäksi aikoo edelleen vähentää kihlakuntien lukumäärää. Jos vähennetään, aika yksinkertainen johtopäätös on, että samalla niitä suurennetaan.

Mielestäni tämä on selvästi ristiriidassa hallitusohjelman kanssa. Hallitusohjelmahan lupaa parantaa poliisin toimintaedellytyksiä. Mikäli kihlakuntien määrää edelleen vähennetään, on vaikea nähdä, miten se parantaisi poliisin työtä ja palveluita.

Arvoisa puhemies! Vielä pari sanaa Lipposen hallituksen hallinnon kehittämispyrkimyksistä. Viime vaalikaudella tehtiin uudistuksia paikallistasolle ja myös aluetasolle. Paikallistason keskeisin uudistus oli nimenomaan kihlakuntauudistus. Aluetason uudistusta oli suurläänien runnominen täällä eduskunnassa.

Itse katson niin, ja jos muistan oikein, silloinen hallintoministeri Backman korosti ja vakuutti moneen kertaan julkisuudessa ja myös täällä eduskunnassakin, että kun lääniremontti on tehty, seuraa vuorostaan keskushallinnon remontti. Näinhän tarkoitus ilmeisesti olikin, ja aika tarkkaan taisi vuosi sitten olla määrä, että silloinen hallitus, Lipposen ykkönen, olisi antanut tälle eduskunnalle hallintopoliittisen selonteon, jossa olisi käsitelty ja jossa hallitus olisi linjannut käsityksiään myös keskushallinnosta. Täällä eduskunnassa sitä kovasti odotettiin, muistaakseni päivämääräkin keskustelulle oli sovittu, mutta hallitus aivan viime metreillä kuitenkin hallintopoliittisen selonteon peruutti.

Tämän vuoksi ihmettelen, että nyt kuitenkin halutaan jatkaa paikallistason remonteeraamista vähentämällä edelleen kihlakuntia. Eli minun mielestäni tässä on selvä kannanotto siitä, että hallitus on valinnut linjakseen sen, että silloin kun halutaan hallintoa keventää, tarkoitan: hallintoa keventää eli tehdä säästöjä, niin ne tehdään kansalaisten kustannuksella palveluita heikentäen paikallis- ja aluetasolla, mutta samaan aikaan Helsingin päässä ministeriöt ja muut instanssit saavat olla omissa oloissaan. Itse asiassa näyttää siltä, että jossakin jopa määrärahoja ja vakansseja ollaan valmiita lisäämäänkin. Minun mielestäni tämä ei ole kansalaisten ja veronmaksajien kannalta oikein.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen ehti livistää täältä pois, mutta minä näytän pöytäkirjatoimistosta saatavan pöytäkirjaotteen hänelle siitä, kuinka vastaan nyt juuri vastaan hänelle. Olisi kyllä ollut parempi, että olisin tämän juuri sanonut suoraan hänelle päin naamaa.

Ensinnäkin on ihailtavaa ministerissä se, että hän edellisten ministerien synnit ottaa omaan piikkiinsä. Se on hyvin empaattinen lähestymistapa poliitikolta.

Toisekseen, kyllä ministeriöillä voi olla myöskin valta ja oikeus ja suoranainen velvollisuus arvioida eduskunnan ponsia ja niiden relevanttiutta. Elikkä ministeri äskeisessä puheenvuorossaan tavallaan kunnioitti niin valtavasti tätä eduskuntaa ja sen ponsia, että niitä ei voisi millään tavalla kommentoida. Tässä olen kyllä ihan eri mieltä.

Edelleen, äsken juuri puhuneelle ed. Vehviläiselle siitä, että en voi millään yhtyä näkemykseen, että kihlakuntien lukumäärällä sellaisenaan voisi olla jotakin erityisen olennaista vaikutusta poliisin toimintaedellytyksiin. Ne edellytykset on toki ihan muualla.

Edelleen vielä se, että luojan kiitos istuvassa hallituksessa ei ole hallintoministeriä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Pulliaiselle, joka jo poistui, kun hän väitti, että kihlakuntien koolla ei ole mitään merkitystä palveluihin. Se on aivan luonnollinen asia, että jos kihlakuntien koko suurenee, tavanomaisesti resurssit siirretään asutuskeskuksiin ja niitä lähelle, niin kaukana olevat alueet jäävät silloin vaille poliisipalveluja. Se on aivan selvä asia, mutta ilmeisesti, ed. Pulliainen kun on tavattoman älykäs ihminen, tällaiset käytännön asiat eivät hänen aivoissaan kirkastu. Mehän olemme vähän erilaisia kaikki ihmiset.

Sitten, rouva puhemies, ettei unehtuisi, eräs asia vielä. En tiedä käsitinkö oikein, kun ministeri Korhonen totesi, että arvostelun aika ei oikeastaan ole vielä, täytyy odotella ja muuta. Hän varmaan tarkoitti sitä, että kun ihmiset tottuvat tähän kurjuuteen, niin kyllä se siitä alkaa sitten mennä. Hän tarkoitti ilmiötä, kun ihminen pitää jääpuikkoa kainalossaan esimerkiksi kaksi tuntia, hän tottuu siihen niin, että kun se sulaa, hän pyytää, että saisi uuden jääpuikon jostakin laittaa sinne kainaloonsa, vaikka yleensä se tunnetaan aika epämiellyttävänä asiana.

Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset tottuvat näihin palveluihin, joita ei syrjäseuduilla ole olemassakaan. Kun heiltä 20 vuoden kuluttua mennään kysymään, niin kyllä he ovat tyytyväisiä, kun ovat nähneet 5 vuotta aikaisemmin poliisiauton kiitävän jollakin tiellä, se on ollut heille suuri elämys. Tällä tavalla, ministeri Korhonen. En usko, että te näin tarkoititte, mutta sillä tavalla te asian ilmaisitte, enkä ole yhtään ihmeissäni, jos tämän hallituksen ja ministerien taholta tuollaisia ajatuksia tuodaan.

Mutta itse asiaan mennäkseni, rouva puhemies, tämä 90 kihlakuntaan johtaneen puitelain käsittely vuodesta 90, aikaisemminkin sitä on tietysti valmisteltu ja siitä on keskusteltu, on ollut tavattoman hankala, monimutkainen ja riitaisa. Ensin se jätettiin lepäämään. Sitten lähdettiin käsittelemään uuden esityksen pohjalta asiaa ja saatiin viimein aikanaan asia sovittua puitelain osalta. Mutta sen jälkeen olivat edessä niin sanotut erityislait koskien kaikkien tähän hallinnonalaan kuuluvien toimintojen rajaamista ja laillistamista. Poliisi, syyttäjä, ulosottoviranomaiset, maistraatti jne. olivat äärimmäisiä riitaisia asioita. Niitä käsiteltiin moneen, mo-

neen otteeseen, kyseltiin ja riideltiin näistä asioista.

Minkä vuoksi ne olivat niin riitaiset? Se johtui siitä, että sosialidemokraateilla tapansa mukaan oli jälleen selkeä, pitkäkantoinen näkemys siitä, että näihin lakeihin, muun muassa lakiin poliisin hallinnosta, täytyi saada sellaisia käsikahvoja ja sellaisia putkia, joiden kautta myöhemmässä vaiheessa voitaisiin heidän kuningasajatustaan, että Suomessa olisi vain yksi kihlakunta, pikkuhiljaa ajaa eteenpäin. Nämä kahvat muun muassa laissa poliisin hallinnosta olivat sen tyyppisiä, että ne mahdollistivat yhteistoiminnan. Se on ihan hyvä kohta, ei siinä mitään, mutta ne mahdollistavat myös sen, että jokin instituutio kihlakunnasta voi ottaa toisen kihlakunnan puolelta, esimerkiksi syyttäjäviranomainen tai poliisi, toiminnat hoidettavikseen, jolloin se toinen kihlakunta ei tarvitse ollenkaan poliisi- tai syyttäjätoimintoja. Jälleen se ottaa ehkä kolmannesta, jos ajatellaan hieman raflaavasti tätä asiaa jne., edetään tällä tavalla kuin muste imupaperissa eteenpäin siihen suuntaan kuin nyt ollaan selkeästi menossa.

Minä hiukan ihmettelen kyllä sitä, että kun aikanaan hallintovaliokunnassa lakia poliisihallinnosta käsiteltiin, keskustalaisilla oli sellainen näkemys, että pidetään lujasti kiinni sellaisista asioista, jotka eivät mahdollista sosialidemokraattien pyrkimystä viedä asiaa tällä tavalla eteenpäin. Minun mielestäni asiat olivat ihan hyvällä tolalla, kunnes eräänä päivänä kuulin, ed. Väistö, kun olimme hurjina lakivaliokunnassa, kun keskusteltiin asioista, että hallintovaliokunnassa oli annettu kaikki periksi. Muistatte varmaan, kun kyselin teiltä tätä asiaa, kyselin myös teidän lainsäädäntöneuvokseltanne, joka on käsitykseni mukaan myös keskustan mandaatilla, vaikkei se nyt mitään näissä asioissa merkitse. Te olitte myyneet kaikki asiat siihen, että saatiin maininta jostakin nimismiehestä jossakin pohjoisella alueella, saatiin tällainen nimismiesinstituutio jäämään. Mitä merkitystä sillä oli? Nyt sillä ei ole ollut mitään merkitystä. Mutta keskusta luopui tietyllä tavalla hallintovaliokunnassa näiden hyvin asioiden ajamisesta, toisin sanoen näiden putkien tukkimisesta, jotka demarit halusivat tällaisen laajentuvan kehityksen tueksi.

Nyt, rouva puhemies, ollaan näkemässä, mihin se johti, kun erityislait säädettiin sillä tavalla, että mahdollistettiin yli yhteistoiminnan menevät toimenpiteet, toisin sanoen toiselta alueelta toimintojen ottaminen itselle. Syyttäjätoiminnan kautta ollaan nyt tietyllä tavalla 40 kihlakunnassa. On 40 syyttäjäpiiriä, jos olen oikein asian ymmärtänyt.

Poliisin osalta on menossa täsmälleen sama kehitys. Vihdin ja Lohjan kihlakunnat ovat tässä vaiheessa sieltä otettujen yhteydenottojen mukaan siinä tilanteessa, että Vihdin poliisitoiminnat siirretään hoidettaviksi Lohjan suunnasta. Pikkuhiljaa mennään tällä tavalla eteenpäin, ja tuloksena on käytännössä jonkin ajan kuluttua se, että meillä on toiminnallisesti vain 40 kihlakuntaa, jonka määrän laskin ja arvioin jo 90-luvun puolessa välissä. Tämä löytyy minun puheenvuoroistani. Kukaan ei mene niitä haeskelemaan, kyllä minä sen tiedän, mutta sieltä löytyy useita kertoja arvio siitä, että 40 kihlakuntaan sosialidemokraattien näkemykset tässä tähtäävät.

Nyt ollaan menossa juuri tällä tavalla. Hetken kuluttua meillä on 40 kihlakuntaa, mutta ei tämäkään riitä. Kun mennään muutama vuosi eteenpäin, meillä on vain 20 kihlakuntaa. Luuleeko joku mahdollisesti, että kun poliisipartio 20 kihlakunnan maassa lähtee jostakin keskittyneestä keskuspaikasta pillit ulvoen 250 kilometrin päähän tappelupaikalle, siellä on mitään, kun poliisipartio pääsee paikalle? Siellä on hautajaiset jo menossa, niin kuin olen sanonut. Mitä sellaisella poliisitoiminnalla tehdään, joka 250 kilometrin päästä lähtee hälytyspaikalle Tampereelta johonkin Peräseinäjoen rajoille jne?

Tämä on tulevaisuus, mutta kukaan ei välitä täällä yhtään mitään siitä, millä tavalla asia tapahtuu. Tampereen yliopisto tekee tutkimuksia. Ne eivät edes käy talonsa ulkopuolella, soittelevat sieltä kännykällä. Menisivät kyselemään poliisimiehiltä korpikylien laidoilla, miltä vaikuttaa poliisitoiminta tänä päivänä. Kyllä he tietävät, mutta ei heiltä kukaan kysy. Ei heiltä kysytä, koska sieltä tulisi varmasti totuus.

Surkeaan systeemiin on tämä asia menossa — siitä ei päästä mihinkään — ja sosialidemokraattiseen ihanteeseen "kaikki suuri on kaunista"; ministeri Koskinen, näin tekin olette varmasti ajatellut asian. (Min. Koskinen: Vanhentunut ajatus!) Tämä systeemi juuri tulee olemaan se, että meillä ollaan eräänä päivänä varmaan koko maa yhtenä kihlakuntana ja keskuspaikka on Helsinki, josta lähdetään sitten hälytykselle Utsjoelle, kun siellä tapellaan. Ei tämä tietenkään ihan näin käy, mutta esimerkkinä tämä.

Sitten selonteko. Minä olen laskenut myös, että siellä on 23 sellaista kohtaa, joissa katsotaan, että kihlakuntauudistuksessa on epäonnistuttu. Selontekoa on sanottava hyvin rehelliseksi, har-

vinaisen rehelliseksi, siinä on asiat todettu edes suunnilleen siihen suuntaan, mikä on tänä päivänä totuus. Todellisuudessa kihlakuntien tilanne on Suomessa se, että jo alun perinkin meillä tulivat lähes kaikki, ei nyt kaikki, mutta jos katsotaan pieniä kokonaisuuksia, 13, 27 ja muuta, kihlakunnista täysin erilaisiksi eli ne toimivat eri systeemillä jokainen ihan lain säännösten mukaisesti. Sitten on vielä se, että ne saavat könttäsumman rahaa ja saavat riidellä, kuinka ne alkavat töitä tehdä. Jokainen kihlakunta on riippuvainen siitä, minkälainen ja kuinka vahva johtaja siellä on. Se saattaa olla aivan erilainen kuin se naapurikihlakunta, josta mennään siihen toiseen ja katsotaan, ei luulla, että se on samassa maassa, koska se toimii täysin eri lailla.

Koko järjestelmä on tänä päivänä täysin sekaisin. Jokainen kihlakunta toimii siten kuin sen johtaja määrää, jos siellä on yleensä johtajaa ollenkaan, eikä sellainen asia ole hyväksi järjestelmällisen toiminnan kannalta. Tämä kihlakuntauudistus on sataprosenttisesti epäonnistunut jo tänä päivänä erityisesti poliisipalveluiden osalta, mutta myös muulta osalta. Se ei vastaa järjestynyttä ja kurinalaista valtiollista virkatoimintaa, jolle on tänäkin päivänä vielä annettava jotakin arvoa.

Mitä tulee määrärahoihin, nyt meillä annetaan kuulemma määrärahoja lisää poliisille ja poliiseja tulee joka saareen, notkoon ja mihin nyt olikaan siinä laulussa, että aina näkee toiselta poliisilta toiselle. Ei tule tapahtumaan mitään. Poliisipalvelut heikkenevät kihlakuntamuodon uudistuksen vuoksi, koska ne koko ajan suurenevat. Kun rahaa tulee poliisille muun muassa tämän vuoden budjetissa ja lisäbudjetissa, se johtuu siitä, että kun Niinistö otti hyvän ystävänsä Häkämiehen poliisiministeriksi, niin totta kai, eihän Häkämies tule poliisiksi, ellei rahaa tule lisää. Eihän hänen kunniansa sitä kestä, ja se on ihan oikein. Minä katson, että se on ihan edullista poliisin kannalta. Mutta eivät nämä rahat tule mihinkään poliisin kenttätoimintaan, vaan menevät Euroopan unionin johtajakauden vartiointiin. Siinä on joka nurkalla kyttäämässä poliisi, vuorotellen supon mies ja vuorotellen krp:n mies. Se maksaa rahaa ja maltaita. Nämä rahat, joilla me kuvittelemme saatavan lisää poliiseja kentälle ja auttamaan sitä mökin mummua, joka mahdollisesti siellä 250 kilometrin päässä tarvitsisi poliisia, eivät tule siihen tarkoitukseen. Suomi haluaa näyttää, kuinka turvallinen maa se on ja kuinka hienosti asiat hoidetaan. Nämä rahat ja vielä kaksinkertainen määrä poliisin kenttämäärärahoista menevät näihin Euroopan unionin johtajakauden vartiointeihin. Kun se aika on ohi, poliisi on entistä surkeammassa asemassa.

Rouva puhemies! Ei tämä kovin kauniilta näytä. Tuskinpa kukaan odottikaan, että minä täällä maalailen kovin hienoja tulevaisuuksia, mutta kyllä onneton systeemi tämä kihlakuntauudistus on. Se pitäisi lopettaa, mutta eihän sitä millään takaisin saa. Sitä mennään kolkotellaan vain eteenpäin niin kuin villissä lännessä. Valitettavasti minuutilla ylitys, seuraavalla otan kaksi pois.

Alue- ja kuntaministeri K o r h o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun kuunteli ed. Aittoniemen puhetta, tietenkin piti muistaa ed. Aittoniemen tausta. Hän on itse poliisimiehiä. Kun tehtiin tutkimusta, mihin edustaja viittasi, arviointitutkimuksessa kävi ilmi, että poliisin partioiden näkyvyys on yksi merkittävimmistä tekijöistä, joilla kansalaiset arvioivat kihlakunnanvirastojen palveluiden saatavuutta ja riittävyyttä. Kun miettii, mitä sen lauseen taakse kätkeytyy, eihän se tietenkään ihan näin ole, että koko palvelujen saatavuus ja riittävyys on siitä kiinni, monestiko päivässä poliisipartion näkee. Kyllähän se on huomattavasti laajempi asia.

Olisi odottanut tietenkin kohtuudella, että ed. Aittoniemi ammattipoliitikkona ja pitkäaikaisena, kokeneena ja arvostettuna edustajana olisi kiinnittänyt huomiota myös kokonaisuuteen, josta kihlakuntauudistuksessa on kyse. Kun sitä tarkastelee, pystyy päättelemään sen, että kihlakuntavirastojen palvelupisteiden määrä jopa kasvoi uudistuksen alkuvaiheessa. Eihän siinä niin päin tapahtunut, että se olisi pienentynyt. Uudistuksen edetessä palveluverkko on myös kokonaisuutena tihentynyt. Palvelutoimistoja ei juurikaan ole lakkautettu ja yhteispalvelujen myötä on syntynyt jonkin verran uusia palvelupisteitä. Ei se totuus ihan sen mukainen ole, montako kertaa poliisipartion päivässä näkee. Olisi tietenkin ollut kohtuullista, että ed. Aittoniemi tämän asian olisi huomioinut. Minä ymmärrän sen, että kansalaiset muodostavat kyseessä olevaan asiaan kuvan varmastikin sen kautta, montako kertaa päivässä poliisin näkevät.

Muihin kommentteihin, että on epäonnistuttu: Ei se tarkoita sitä, että on epäonnistuttu. On tarkasteltu kriittisesti ja annettu, niin kuin on pyydetty, selonteko tämänhetkisistä kokemuksista. Eduskunta on edellyttänyt, että se annetaan. Niin kuin aiemmin totesin, kaksi vuotta on

kovin lyhyt aika tämän laajuisten asioitten arvioimiseen, jotka ovat hyvin monta kymmentä kertaa pitemmällä aikajänteellä saaneet omat muotonsa toimia. Sen takia nyt pitää antaa myös aikaa asioitten hakea omat muotonsa ja myös mallinsa tehdä.

Ed. Vehviläinen puheenvuorossaan kiinnitti huomiota yleensä hallinnon kehittämiseen. Hallitusohjelman mukaan hallitus kehittää hajautettua, joustavaa palveluhallintoa ja hallituksen hankesalkkuun on nimenomaisesti otettu asia, jossa keskushallinnon, aluehallinnon ja paikallishallinnon välisiä suhteita selvitetään ja niitä lähdetään kehittämään, kun tarvittavat uudelleenarvioinnit on tehty.

Kuten aiemmassa puheenvuorossani sanoin, kyllä tarkoitus on myös katsoa keskushallintoa, mitä siellä mahdollisesti voidaan tehdä, mitä sieltä voidaan ehkä siirtää alemmille hallintotasoille. Eihän hallinnon kehittäminen voi olla sitä, että tehdään yksi projekti ja lopetetaan siihen ja annetaan asian olla ja mennään eteenpäin, niin kuin ei mitään muuta itse asiassa olisi tapahtunutkaan. Hallinnon kehittämisen pitää olla koko ajan tapahtuvaa toimintaa. Mutta olen samaa mieltä siinä, että hallinnon kehittämisen pitää ulottua myös keskushallintotasolle. Ei voi olla vain niin, että kehitetään joitakin hallinnon osioita. Hallinnon sisällä pitää myös uskaltaa mennä sinne, missä ehkä vastustus on kovinta. Katsotaan nyt, mitä sille asialle voidaan tehdä.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen ei todellakaan ole ministerinä vastuussa siitä, että hallintopoliittinen selonteko ei vuosi sitten eduskuntaan asti tullut, mutta tietysti hallituspuolueen silloisena edustajana. Halusin vain ottaa asian esille siksi, että kun on samat hallituspuolueet kuin viime vaalikaudellakin, niin minulla ei ole kauhean syvä usko siihen, että keskushallintoon tultaisiin myöskään tällä vaalikaudella puuttumaan. Kun ministeri Korhonenkin puheenvuorossaan jo hetki sitten totesi, että on aina vaikeampaa tehdä uudistuksia kihlakuntien päällikkötasolle, niin tämä on vähän sama asia isommassa mittakaavassa. Uudistuksia tuntuu olevan vaikeampi tehdä myös valtakunnan tasolla, keskushallintotasolla.

Olen täysin eri mieltä ministeri Korhosen kanssa siitä, mikä saa ihmiset tuntemaan olonsa turvalliseksi omassa asuinympäristössään. Mielestäni on kannanotto ja tutkimustulos, minkä hallintotieteen laitos esittää siitä, että näin yksinkertainen asia kuin poliisipartioiden näkeminen luo turvallisuutta, on oikea. Minä uskon, että tämä on niin yksinkertainen asia, että tällaiset näkyvät merkit, että partioita toreilla ja kaduilla näkyy, luovat myös syrjemmällä, haja-asutusalueilla uskoa siihen, että vielä on myös poliisipalveluita eikä vain kylmiä poliisitaloja ja palvelupisteitä, mitä tällä suurella kihlakuntauudistuksella on aikaansaatu.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä myönsin sen, että tämä selonteko on harvinaisen rehellinen ja osoittaa vain sen, että tämä asia on niin huonossa mallissa, että siitä ei positiivisempaa selontekoa suhteellisen rehellisten ihmisten luettavaksi saa millään. Se osoittaa, kuinka huonossa mallissa, ministeri Korhonen, nämä asiat ovat.

Totean edelleen, että kysykää joskus maaseudun ja myös kaikilta poliisimiehiltä, jotka hoitelevat muun muassa haja-asutusalueiden poliisipalveluja, ja kysykää sillä tavalla, että oikean vastauksen antamisesta ei ole virasta lähtö ehtona. Sellaisiakin tapauksia tiedetään, joissa Espoon alueella on sanottu ihan suoraan poliiseille, että jos kerrotte näin ja noin, silloin ei asiasta hyvää seuraa. Heidän pitäisi saada sanoa rehellisesti niin kuin kuuluu.

Mitä tulee palvelupisteisiin, niin kyllä kylmäkalleja saa olla missä hyvänsä, mutta jos partioita ei liiku kuin 300 kilometrin välein, niin sen tietää, että ihmisillä ei ole minkäänlaista tietoa poliisin antamasta turvallisuudesta. Ei kysymys ole siitä, että aina mäeltä mäelle näkee poliisiauton. Kysymys on siitä, että ihminen noin luonnollisesti uskoo, että jos hänelle hätä tulee, hän saa avun suhteellisen nopeasti eikä tuntien päästä. Siitä tässä on, ministeri Korhonen, kysymys. Te tiedätte tämän, vaikka olette varmaan oululaisia, onhan siinä Kainuun kulmat aika lähellä ja Utsjokikin. Kysykääpä sieltä Utsjoen suunnasta, kuinka nopeasti tulee poliisi paikalle, jos siellä tapella rymistellään.

Alue- ja kuntaministeri Korhonen: Arvoisa puhemies! Sen verran maantieto-oppia ed. Aittoniemelle, kun hän sanoi, että Utsjoki on Oulun lähellä. Utsjoki on yhtä lähellä Oulua kuin Oulu on lähellä Helsinkiä. Välimatkaa on noin 600 kilometriä, että ei se nyt ihan naapurikunta ole, mutta erittäin hienoja kuntia kumpainenkin. (Ed. Aittoniemi: Melkein samaa kuntaa!) — Ei se ihan sama ole, vaikka varmaan Helsingistä katsottuna voi olla näinkin.

Tämä osoittaa sen ajattelumallin vaikeuden, joka itse asiassa myös poliisihallintoon liittyy, että ed. Aittoniemikään ei ymmärrä tämän maan kokonaisuutta ja sen mittakaavaa. Ei Utsjoella ole ihan sama, onko Oulussa poliisi. Kyllä Utsjoellakin täytyy poliisin olla. Ehkä se osoittaa ajattelumme eroavaisuuden. Minä en pidä palvelupisteitä kylmä-kalleina. Palvelupisteet ovat äärimmäisen tärkeitä kansalaisille. Sieltä kansalaiset saavat kihlakuntapalveluja, joita tarvitsevat.

Ed. Vehviläiselle myös se sama asia, että kun kihlakuntauudistusta käydään läpi ja arvioidaan, niin turvallisuus on vain yksi osio. Poliisi on kuitenkin kihlakuntauudistuksesta yksi osamuoto. Ihan yhtä tärkeä on toimiva syyttäjäjärjestelmä, ulosottojärjestelmä jne. Ei asioita pidä liikaa yksinkertaistaa ja tehdä niistä liian helpon näköisiä.

On aivan totta, että poliisin hallintoon liittyy ongelmia. Siellä on resurssipulaa, se on aivan selvä, ei siitä ole kukaan varmaan eri mieltä. Mutta koko ajan pitää muistaa, että poliisihallintokin on muuta kuin näkyviä poliisimiehiä. Se rahamäärä, mitä poliisihallintoon on käytetty, on käytetty laitteisiin, välineisiin ja muuhun henkilökuntaan kuin varsinaisiin poliiseihin. Siellä on iso hallinto, jossa on myös kansalaisia erinomaisen tärkeissä tehtävissä töissä. Näitä kokonaisuuksia pitää tarkastella silloin, kun puhutaan tämän suuntaisesta arvioinnista, mistä kihlakuntauudistuksessa on kyse.

Lopuksi, ed. Vehviläinen, niin edellinen hallitus kuin tämäkin hallitus on tottunut tekemään vaikeita asioita. Jos vaikeaksi asiaksi luokitellaan keskushallintoon puuttuminen, niin tarkoitus on tehdä se.

Ed. L e h t o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen edellisessä puheenvuorossaan totesi, että kihlakuntauudistuksen suhteenkin pitää antaa asioille aikaa hakea omat muotonsa. Nythän myös erääksi ongelmaksi on osoittautunut tuolla meillä perukoilla, että läänin tasolla oma hallinto ei välttämättä ole antamassa tätä aikaa, vaan on näkyvissä merkkejä siitä, että hallinto alkaa vedättää näitä pienempiä kihlakuntiaan nyt jo tässä vaiheessa yhteen. Ministeri varmaan on hyvin tietoinen, että kotiläänimme itäreunalla esimerkiksi poliisipäällikön tehtäviä hoidetaan valtaosin Kajaanista, vaikka siellä on kolme kihlakuntaa meillä maakunnassa, huolimatta siitä, että tässäkin keskustelussa tuli esille, että eduskunta on edellyttänyt, että kaikissa kihlakunnissa tulisi olla poliisitoimen päällikkö. Eli siellä sitä omaa hallintokuntaakin pitää vähän rauhoitella suunnittelemasta uusia muutoksia liian tiiviiseen tahtiin, jos kerran asioille pitää antaa aikaa.

Alue- ja kuntaministeri K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Kuten edellisestä puheenvuorosta kävi ilmi, taas oltiin huolissaan päälliköitten viroista, kun me olemme huolissamme nimenomaan toimijoitten viroista, niitten tehtävistä, jotka hoitavat niitä tehtäviä kansalaisten kautta ja kansalaisille, emme suinkaan hirveästi niistä päällikön viroista. Mutta edustajat palaavat joka kerran siihen aiheeseen, miten turvataan päälliköiden virat.

Ed. L ö v : Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! Häradsreformen genomfördes 1996 i enlighet med andan i utvecklandet av den statliga lokalförvaltningen. Tjänsternas kvalitet skulle bli bättre och rättssäkerheten öka på ett ekonomiskt sätt. Reformen var stor och endast tillämpningen i praktiken kunde utvisa om modellen fungerar. Av denna orsak förutsatte riksdagen en noggrann uppföljning av verkställigheten i form av en redogörelse före utgången av 1999.

I utskottsbehandlingen konstaterades att alla nya härader inte kan fungera helt självständigt och partiell samverkan förutsågs bli rätt allmän. Förvaltningsutskottet underströk att samverkan inte får innebära skapandet av stordistrikt, som kullkastar hela idén med serviceförbättring genom häradsindelningen. Utskottet konstaterar också i sitt betänkande att det finner det nödvändigt att servicen till medborgarna och behandlingen av ärenden inom tvåspråkiga områden garanteras på båda språken.

Redogörelsen framhåller att utvecklingen till alla delar inte har gått enligt planerna på grund av resursbrist gällande personal, lokaliteter och datakommunikation. Det framhålls dock att servicen blivit bättre och rättssäkerheten ökat. Enligt redogörelsen är en del härader för små för utjämning av arbetsbördan och för att smidigt kunna ordna vikariatsarrangemang i häradena.

Kihlakuntauudistus toteutettiin 96 valtion paikallishallinnon kehittämisen hengessä. Tarkoitus oli parantaa palveluiden laatua ja oikeusturvaa taloudellisesti. Uudistus oli laaja ja vain käytäntö osoittaisi mallin toimivuuden. Tästä syystä eduskunta edellytti, että uudistuksen to-

teuttamista seurataan tarkasti selonteon muodossa ennen vuoden 99 loppua.

Valiokuntakäsittelyssä todettiin, etteivät kaikki uudet kihlakunnat voi toimia täysin itsenäisesti ja ennustettiin, että osittainen yhteistyö tulee aika yleiseksi. Hallintovaliokunta korosti, että yhteistyö ei saa johtaa suuralueiden luomiseen, jotka kaatavat koko ajatuksen palveluiden parantamisesta kihlakuntajaolla. Valiokunta toteaa myös lausunnossaan, että on välttämätöntä, että kansalaisten palvelut ja asioiden käsittely kaksikielisillä alueilla taataan kummallakin kielellä.

Selonteossa todetaan, että kehitys ei kaikilta osiltaan ole mennyt suunnitelmien mukaan, koska henkilökunnasta ja toimitiloista on ollut pulaa. Myös tietoliikenteessä on ollut parantamisen varaa. Selonteossa todetaan kuitenkin, että palvelut ja oikeusturva ovat parantuneet. Selonteon mukaan osa kihlakunnista on liian pieniä, jotta työmäärää voitaisiin tasata ja jotta kihlakuntien sijaisjärjestelyt voitaisiin hoitaa joustavasti.

On myönnettävä, että uudistuksen toteuttamisessa on ollut ongelmia. Uudistuksella erotettiin poliisi- ja syyttäjätoimi toisistaan ja niistä tehtiin itsenäisiä, toisistaan riippumattomia. Samaan tapaan luotiin itsenäinen ulosottotoimi ja rekisterihallinto, maistraatit. Näistä poliisi ja maistraatit kuuluvat sisäasiainministeriön, syyttäjä ja ulosottomiehet oikeusministeriön alaisuuteen. Tarkoituksena oli kerätä kaikki virastot haja-asutusalueilla — vähintään kaksi — saman katon alle kihlakunnanviraston yhteisen päällikön alaisuuteen. Tästä seuraa, että oikeusministeriön alaiset syyttäjä- ja ulosottotoimi tulevat kihlakunnanviraston osina jossain määrin riippuvaisiksi myös sisäasiainministeriön määrärahoista. Asianlaita on herättänyt arvostelua, ja selonteon pohjalta asiaa on mahdoton arvioida. Ainakin hallinto- ja lakivaliokunnan on analysoitava tätä seikkaa jatkokäsittelyssä. Kun valiokunnat analysoivat kihlakuntajakoa, on niiden myös arvioitava, onko tarkoituksenmukaista ylläpitää kihlakuntaa, joka on yhteneväinen yhden ja saman käräjäoikeuden tuomiopiirin kanssa.

On kuitenkin muistettava, että uudistuksen voimaantulosta on kulunut vain 2,5 vuotta. Julkisessa hallinnossa se ei ole pitkä aika, ja nyt on tärkeää antaa työrauha, jotta työmenetelmiä ja yhteistyömalleja voidaan kehittää tämän päivän tilanteesta käsin. Useimmat kihlakunnat toimivat sitä paitsi moitteettomasti ja tuottavat korkealuokkaisia palveluita kansalaisille.

Yllämainittuja ongelmia on vielä peilattava tiettyjä muita näkökulmia vasten. Kihlakunnat, joilla on vain yksi tehtävä, voivat tuntua pieniltä ja kannattamattomilta kansantaloudellisesti, mutta yksittäisen kansalaisen, paikallisen yhteisön ja seudun kannalta ne ovat tärkeitä laitoksia julkishallinnossa.

Alueellisesta näkökulmasta katsoen on tärkeää, että kihlakunnille, joilla on vain yksi palvelumuoto, taataan toimintaedellytykset jatkossa. Jos säästöjä haetaan, on parempi kokonaisten kihlakuntien sijasta yhdistää korkeat virat. Valtioneuvoston alkuperäinen ajatus oli, että esimerkiksi kaksi kihlakuntaa voisi toimia yhden päällikön alaisuudessa. Tältä osin olen sitä mieltä, että eduskunnan päätös vuodelta 1995 voitaisiin ottaa uuteen harkintaan. Näin saataisiin aikaan säästöjä ja taattaisiin läheisyys kansalaisiin, toisien sanoen aluepolitiikkaa paremmasta päästä.

Uudella hallituksella on uusi hallitusohjelma ohjenuoranaan, jossa puhutaan väkevästi aluepolitiikan tehostamisesta. Hallitusohjelmassa todetaan: "Hallituksen säädösvalmistelussa tulee arvioida aluepoliittiset vaikutukset." Ennen kuin kihlakuntauudistusta kehitetään edelleen, on siis tehtävä aluepoliittinen arviointi sen vaikutuksista. Alueellisten vaikutusten selvityksessä on kielikysymys varsin oleellinen.

Puhemies! Haluan vielä tähdentää yhtä seikkaa. Poliisin heikentyneillä palveluilla ei ole mitään yhteyttä kihlakuntauudistukseen. Poliisipula johtuu yksinkertaisesti liian pienistä resursseista, jotka on saatettava oikealle tasolle riippumatta kihlakuntauudistuksen edelleen kehittämisestä. (Ed. Ala-Nissilä: Ne olisivat hallituksen hommia!) — On ne.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä toteaa lopuksi, että kihlakuntauudistus on ollut jokseenkin onnistunut ja että mittaviin toimenpiteisiin ei ole aihetta. Tehokkaammalla yhteistyöllä ja työrauhalla voidaan tämän hallinnonalan palvelut taata.

Talman! Vi måste nu i alla fall komma ihåg att det är endast två och halvt år sedan reformen trädde i kraft. Inom den offentliga förvaltningen är det ingen lång tid och nu är det viktigt att man får arbetsro för att utveckla arbetsrutiner och samarbetsmönster utgående från dagens situation. De flesta härader fungerar dessutom för tillfället klanderfritt och ger medborgarna den efterfrågade servicen på en hög nivå.

De ovannämnda problemen måste dessutom ställas emot vissa andra synpunkter. Härader,

som handhar endast en funktion kan verka för små och olönsamma ur ett statsekonomiskt perspektiv, men för den enskilda medborgaren, för lokalsamhället och för regionen utgör de en viktig instans inom den offentliga förvaltningen. Ur ett regionalt perspektiv är det viktigt att också härader som endast erbjuder en serviceform kan garanteras verksamhetsbetingelser i framtiden. Söker man kostnadsbesparingar bör man prioritera sammanslagningar av de högre tjänsterna framom sammanslagning av hela härader. Statsrådets ursprungliga tanke var också att till exempel två härader kunde fungera under en och samma chef.

I det avseendet tycker jag att man kunde ompröva riksdagens beslut från 1995. På detta sätt kunde man dels göra ekonomiska inbesparingar, dels kunde man garantera närheten till medborgarna. Med andra ord regionalpolitik av bästa sort. Vår nya regering har ett nytt regeringsprogram som rättesnöre med starka skrivningar om effektiverad regionalpolitik. I regeringsprogrammet slår man fast: "De regionalpolitiska verkningarna skall utvärderas i samband med regeringens författningsberedning". En regionalpolitisk konsekvensbedömning bör alltså göras innan nya steg i häradsreformen tas. Vid utredningen av regionala konsekvenser är inte minst den språkliga faktorn viktig.

Att kunna erhålla service på sitt modersmål är här liksom inom annan förvaltning en lagstadgad rättighet. På en del håll har framkastats farhågan att den nya grundlagen skulle utgöra ett sämre skydd än förut. Tidigare sades det att en indelning av bland annat härader skulle ske så att områdena blir språkmässigt så enhetliga som möjligt och de språkliga minoriteterna så små som möjligt. I den nya grundlagen sägs det att förvaltningen skall ordnas med hänsyn till att landet skall indelas i sinsemellan förenliga områden, där den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att få tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder.

Grundlagsutskottet säger i sitt betänkande att de språkliga förhållandena kan vara ett sådant skäl som berättigar till avsteg från i sig förenliga områden. I detta stöder man sig på principerna i statsrådets motiveringar. I och med denna tolkning av grundlagsutskottet anser svenska riksdagsgruppen att den nya grundlagen ger till och med bättre skydd än tidigare mot ur språklig synvinkel sett ovälkomna ändringar i distrikten. Ändringar i den nuvarande indelningen bör därför inte genomföras om de berördas uppfattning är att den språkliga servicen blir sämre.

En sak önskar jag ännu poängtera, den försämrade polisservicen har inget samband med häradsreformen. Polisbristen beror helt enkelt på för små resurser, som måste korrigeras oberoende av häradsreformens vidare utveckling.

Sammanfattningsvis anser svenska riksdagsgruppen att häradsreformen varit någorlunda lyckad och att stora nya ingrepp inte är nödvändiga. Effektiverad samverkan och arbetsro kan trygga servicen inom denna förvaltningsdisciplin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa puhemies! Pitkään, jo kolmen eduskunnan aikana valmisteltu kihlakuntauudistus on nyt ollut voimassa 2,5 vuotta. Tämä on kovin lyhyt aika, jotta voisi vielä varmuudella todeta uudistuksen onnistuneen tai epäonnistuneen. Silti on hyvä, että on tehty selvitys ja saadaan selonteko näin laajamittaisen uudistuksen alkuvuosien kokemuksista, mahdollisista hyödyistä sekä toisaalta puutteista ja epäkohdista. Tätähän eduskunta edellyttikin hyväksyessään lain kihlakuntauudistuksesta.

Täytyy heti alkuun sanoa, että kentällä on herättänyt eniten huolta ja levottomuutta kihlakuntajärjestelmän tulevaisuus. Eri kautta on tihkunut tietoa, että kihlakuntajakoa, 90 kihlakunnan jakoa, oltaisiin jo kohta taas radikaalisti muuttamassa. Esimerkiksi Länsi-Suomen läänissä on nykyisin 34 kihlakuntaa. Niitten vaihtoehtoina on pohdittu 26:ta, 14:ää, jopa 7:ää kihlakuntaa. Viimeksi mainittu olisi sitten jo niin sanottu maakuntamalli. Voi vain kysyä, mitä valtion paikallishallintoa se olisi, kun aluejako olisi maakunnallinen.

Kihlakuntahan on valtionhallinnon perusyksikkö ja se on sen vuoksi hyvin tärkeä palveluiden kannalta. Kihlakuntajakoa ovat lähteneet seuraamaan verohallinto ja oikeusaputoimi, ja kun huhujen mukaan ja myös ministerit ovat täällä vahvistaneet sen, että kihlakuntien määrää täytyy vähentää, ja selontekokin antoi siihen viitteitä, tämä herättää aiheellista huolta kansalaisissa, että myös muut mainitut valtionhallinnon toimet seuraavat taas tätä uutta jakoa ja palvelut heikkenevät. Kun vielä samaan aikaan on tapahtu-

massa maanmittaushallinnon toimipisteiden vähentäminen ja Kelankin piirissä puhutaan vakuutuspiirien tuntuvasta vähentämisestä, kaikki tämä johtaa kiistämättä palveluiden heikentymiseen.

Täällä ovat jotkut väittäneet, että esimerkiksi kihlakuntajaon harventaminen ei vaikuta palvelujen saatavuuteen. Se ei kyllä pidä paikkaansa. Kyllä saatavuus taatusti heikkenee. Minulla on omakohtaisiakin kokemuksia, kun asun paikkakunnalla, jossa toimii kihlakunnan palvelupiste. Kun on saatava jokin lupapaperi, johon tarvitaan poliisipäällikön nimi alle, kehotetaan viikon päästä tulemaan. Jos ei nimen saanti ole onnistunut jostain syystä, loman tai muun vuoksi, niin seuraavalla viikolla. Kun on pieni toimisto, jossa ei ole todella mitään päätäntävaltaa, niin se on etäännyttänyt palveluita.

Kihlakuntauudistuksen vaikutuksien arviointiin sekoittuu samanaikainen poliisin määrärahojen, voisi sanoa, krooninen puute. Tampereen yliopiston tekemä selvityskin osoitti, että ihmiset kaipaavat poliisipartioiden näkyvyyttä ja arvioivat sillä perusteella myös kihlakuntavirastojen palvelujen saatavuutta ja riittävyyttä. Tässä nämä kaksi asiaa ovat sekoittuneet. Tietysti, kun on poliisilla rahapula, niin ilman muuta myös palvelupisteiden varustuksesta säästetään, eli kyllä rahapula johtaa hallinnonkin heikentämiseen.

Kansalaiset kokevat uuden kihlakuntajaon myötä käytännön tilanteet sellaisina, että kun on esimerkiksi paha kolari, paloauto kyllä saapuu vielä noin kymmenessä minuutissa, mutta poliisia voi joutua odottamaan puolitoista tuntia, kaksikin tuntia. Tämä on kokemus omalta alueeltani.

Keskustelin juuri alueen palopäälliköiden kanssa. He sanoivat, että heille on tullut aika suuri lisätyö näistä kolareista. He joutuvat vielä käyttämään aikaa, vaikka todetaan, että heidän varsinaista palveluaan ei tarvita, koska ei voi poistua paikalta, kunnes poliisipartio on saapunut, ja sitä joutuu sitten vielä puolitoista tuntia odottamaan. Nämä ovat vain esimerkkejä.

Kun on näin lyhyt aika kulunut, mielestäni kihlakuntauudistuksen haittoja ja niitä epäkohtia, jotka tutkimuksessa on esitetty ja jotka on myös käytännön elämässä todettu, olisi kuitenkin pyrittävä korjaamaan nykyiseltä pohjalta. Kihlakuntajaon tulisi mahdollisimman hyvin vastata mielestäni seutukuntajakoa. Muistutan tässä vielä, että kihlakunta on valtion paikallishallinnon perusyksikkö. Siitä olisi monia etuja, kun se vastaisi mahdollisimman hyvin seutukuntajakoa.

Kihlakuntien määrän tuntuvaa vähentämistä, esimerkiksi Länsi-Suomen läänissä 34:stä seitsemään, ei voi missään nimessä toteuttaa. Sen sijaan ymmärrän sen, että selonteon ja selontekokeskustelun ja valiokuntakäsittelynkin pohjalta voidaan ja on järkevää ehkä joitain rajatarkistuksia tehdä nykyistenkin kihlakuntien osalta ja yrittää niitä saada vastaamaan seutukuntajakoa.

Yhteistoimintajärjestelyjä on edelleen kehitettävä kihlakuntien välillä. Mielestäni se on ratkaisu toisin kuin esimerkiksi ed. Karpio täällä puheenvuoronsa lopussa sanoi, että jokaisessa kihlakunnassa täytyy olla neljä osastoa. Ei se voi olla tavoite. Silloin verkosto menee juuri harvaksi. Kyllä yhteistoiminta pelaa kihlakuntajaotuksen pohjalta eri kihlakuntien välillä. Tästä on aivan hyviä käytännön esimerkkejä omalta alueeltani, ainakin poliisipäällikkö näin vakuuttaa, että ei ole mitään ongelmia. Ne ongelmat, jotka selonteko paljastaa yhteisten hallintotehtävien ja yhteisten määrärahojen osalta, voidaan poistaa, kun asioista riittävästi neuvotellaan.

Valtion paikallishallintoa pitäisi muutenkin laajemmin kehittää siihen suuntaan, että pyrittäisiin yhtenäisiin virastoihin ja mahdollisimman moniin palvelupisteisiin. Kyllä se taatusti johtaa kansalaisten kannalta erittäin huonoon tulokseen, jos jokainen hallinnonala omaa verkostoaan harventaa ja vetää etäämmälle palveluja. Mieluummin jokaiseen kuntaan monialainen palvelupiste. Tämä koskee myös verohallintoa. Kyllä lomakkeita voi kiireesti tarvita johonkin tarkoitukseen ja niitä pitäisi voida saada, vaikkei verotoimiston pistettä siinä kunnassa ehkä olekaan. Aivan sama koskettaa näitä, kun nyt onneksi poliisilla on jonkinlaiset toimivat palvelupisteet entisissä nimismiehen kanslioissa.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi tulevaan kihlakuntajakoon, joka tässä nyt on kuitenkin hyvin tärkeä. On perusteltu näiden vähentämistä sillä, että pienet poliisilaitokset eivät pysty itsenäiseen toimintaan ja kihlakunnanvirastossa pitäisi olla kaikki neljä osastoa. On sanottu, että yhtenäisvirastomalli on huono. Eivät nämä väittämät pidä paikkaansa. En tunne, että olisi poliisitoiminnassa epäonnistumisia pienissä poliisilaitoksissa. Järkevää yhteistoimintaa he pystyvät kihlakuntien välillä harjoittamaan ja resursseja tarvittaessa sitä kautta lisäämään.

Myös yhtenäisvirastot toimivat. Yhteistyö syyttäjän ja ulosoton kanssa toimii. Ei tarvita ed. Karpion mainitsemia virastoja, joissa jokaisessa

on neljä osastoa. Se johtaa hyvin harmaaseen kihlakuntajakoon. Suurin ongelma taitaa tässä olla ministeriön virkamiesten väliset kiistat.

Kihlakuntauudistuksen tavoitteiden keskeisen asian, kansalaisten palveluiden laadun ja oikeusturvan parantamisen, on oltava lähtökohta, riittävien palvelujen saanti eri osissa maata ja päätösvallan siirtäminen paikallistasolle. Kyllä sillä on tietty alueen imagollekin vaikuttava aluepoliittinen merkitys, että kihlakuntajako on riittävän tiheä. Väestönmuutto on jo muutenkin kiihtynyt, ja verkoston harventaminen tällä hallinnonalalla on sitä osaltaan vain kiihdyttänyt.

Kehitettäköön kihlakuntajärjestelmää nykyiseltä pohjalta keskeisimpiä epäkohtia poistaen, mutta pääosin nykyinen kihlakuntajako säilyttäen.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Vaikka aiemmin päivällä käydyssä keskustelussa tuli jo olennainen oikeastaan sanotuksikin, ehkä muutama lisänäkökulma, näkökohta enemmänkin, aihepiiriin, selontekoon, tässä sanottuun, tässä arvioituun. Sekä menneen että myös tulevan osalta myös minä, kuten edellä ed. Ranta-Muotio, haluan jonkun sanan sanoa.

Selonteon taustahan on valtion paikallishallinnosta annetussa laissa vuodelta 92. Nimenomaan tämän selonteon tausta on tässä. Mutta tämän aihepiirin, valtion paikallishallinnon tähän tapaan kokoaminen kihlakunniksi, tämän tausta on vielä kauempana. Jo edellisen eli Holkerin hallituksen toimesta oli tehty yritys kihlakuntauudistukseksi. Se tuotiin tänne, se äänestettiin täällä silloin vaalien yli lepäämään.

Tuo Holkerin hallituksen esittämä uudistus ei sellaisenaan kelvannut siksi pohjaksi, jolta sitten uusi uudistus Ahon hallituksen aikaan rakennettiin. Toki keskeiset Holkerin hallituksen jo kirjaamat ja tunnistamat periaatteet olivat esillä Ahon hallituksen valmistelemassa kihlakuntauudistuksessa, mutta monin kohdin ja monin osin tuota Holkerin hallituksen aikaista uudistuksen pohjaa modifioitiin, uudistettiin, ajan tarpeiden mukaiseksi.

Ideahan tässä koko hommassa on ollut, niin kuin ministeri on selostanut ja selonteko kertoo, en sitä tarkemmin tässä käy käsittelemään, ylipäänsä rakentaa valtion paikallishallinnolle omaksi perusyksiköksi nimenomaan kihlakunta, koko maan mitassa kihlakunnat. Alkuvaiheessa oli ajatus — todellakin alkuvaiheessa — että tähän valtion paikallishallinnon perusyksikköön piti koottaman poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisterihallinnon tehtävät, niin kuin täällä moneen kertaan on jo sanottu. Pääsääntöisesti uudistus rakennettiin alusta lähtien yhtenäisvirastojärjestelmän perustalle.

Uudistuksen tavoitteita oli moniakin, niitä kaikkia en tässä käy lävitse, mutta pari niistä on syytä mainita. Yksi niistä oli tietystikin synergian hakeminen saman sukuisten valtion paikallishallinnon palveluiden hoidolle kokoamalla niitä yhteen, rajallisten resurssien ollessa kova konsultti ja painaessa päälle monella tavalla. Mutta kuten jo äsken siihen viittasin, tarkoitus oli jatkaa tästä eteenpäin niin, että alkuperäinen tarkoitus ja tavoite oli kihlakuntajakoisesti koota myös muuta valtion paikallishallintoa.

Toinen tärkeä asia, jonka haluan taustasta ja syistä mainita, oli tarve uudistaa nimenomaan poliisi- ja syyttäjätointa nimenomaan sillä tavalla, että poliisi- ja syyttäjätoimen johto eriytettiin toisistaan. Näin muun muassa Euroopan neuvosto oli omissa suosituksissaan vuosien varrella monta kertaa kehottanut, jota suositusta kyllä kaikki Euroopan neuvoston jäsenmaat eivät suinkaan ole noudattaneet, mikä on pieni paradoksi, mutta kuitenkin Euroopan neuvoston suositukset tässä omalta osaltaan olivat pohjana.

Tästä uudistuksen toteutuksesta, jonka perusta on siis valtion paikallishallinnosta annetussa laissa vuodelta 92, oli ilman muuta tuleva hyvin vaikea tehtävä. Oli alusta lähtien nähtävissä, että toimintakulttuuriltaan niin erilaisten tehtävien yhteen kokoaminen — edes sillä ajatuksella, mikä höllän kihlakuntauudistuksen idea oli — tuli olemaan erittäin, erittäin hankala ja vaikea tehtävä. Ohjausjärjestelmät olivat erittäin erilaiset sisäasiainhallinnossa, oikeusministeriön hallinnossa ja Oikeuskanslerinviraston hallinnon alalla. Näiden erittäin erilaisten ohjausjärjestelmien hallintokulttuurin yhteensovitus, edes kohtuudella yhteensovitus niin, että jollakin tavalla toimiva virastokokonaisuus saataisiin aikaiseksi, oli vaikea urakka. Yhteisten tehtävien tunnustaminen ja tunnistaminen ja myös näiden tehtävien tarvitseman rahoituksen hallinnointi oli, vielä neljännen kerran sanottuna, erittäin vaikea tehtävä.

Näitä vaikeuksia osaltaan lisäsi edellinen hallitus nimenomaan sillä, että kihlakuntauudistuksen ollessa herkimmässä toteuttamisvaiheessaan hallitus ajoi läpi tässä salissa lääninhallinnon uudistamisen. Se sotki entisestään kihlakuntauudistuksen toteuttamista, koska käytännössä kihlakuntauudistuksen toteuttamisen johto oli annettu tietysti sen jälkeen, kun uudistuksesta oli

päätetty, nimenomaan lääninhallitusten tehtäväksi. Vieläkin tämä lääninhallituksen uudistus näkyy, näyttäytyy, ei mielestäni tätä hallintoa auttavana, uudistuksen toteutusta ja oikeaan, toimivaan muottiin asettamista auttavana tekijänä, vaan pikemminkin sitä edelleen hankaloittavana tekijänä.

Hyvin onnistunut uudistus olisi edellyttänyt näiden erilaisten kulttuurien yhdistämisessä erittäin vahvaa ja voimakasta uudistuksen johtamista koko monen monen vuoden ajan. En ole aivan varma, ovatko hallitukset ja sisäministerit näin tehneet, varmaan hyvää pyrkimystä on ollut ja he ovat olleet hyvin taitavia henkilöitä, mutta ehkä vielä voimakkaampaa otetta olisi tarvittu näin erilaisten kulttuurien yhteensovittamisessa.

Toisaalta uudistuksen kunnolla onnistuminen olisi edellyttänyt myöskin sitä, että eri hallintoyksiköiden, näiden neljän linjan hallinnon kihlakuntajakoisten yksiköiden, olisi tullut saada sellaiset resurssit, mihin ne uudistuksessa alun perin olivat varautuneet. Siltä pohjalta, siltä resurssipohjaltahan itse kukin linjahallinto oli uudistuspöytään istumassa ja astumassa.

Selonteon esittelemä tilannekuva kihlakuntien nykyisistä tehtävistä osoittaa, niin kuin ennakoitua oli, että kaikkia neljää yksikköä ei tietystikään voitu sijoittaa kaikkiin 90 kihlakuntaan. Selonteko kertoo, että 22 kihlakunnassa ovat kaikki neljä yksikköä. Toisessa päässä eli kahdeksassa kihlakunnassa on yksi ainoa yksikkö. Nämä on täällä moneen kertaan sanottu. Haluan vain ottaa nämä nyt vielä sen takia esille, että haluan sanoa, että tähän oli varautuminen, tähän tiedettiin varautua, ja minusta näin on myöskin näiltä osin aika hyvä.

On tunnustettava se, että Suomi maantieteellisesti on tavattoman erilainen, alueellisesti tavattoman erilainen. On alueita, joissa yksi kihlakunta on likimain yhden läänin kokoinen. Nämä realiteetit täytyy tunnustaa. Väestötihentymät ovat kovin erilaisia. Kyllä tämän hallinnon täytyy kyetä tunnustamaan nämä realiteetit. Realiteettien tunnustaminen mielestäni näkyy nyt siinä, että siellä missä kaikkien neljän yksikön sijoittuminen samaan kihlakuntaan tiukasti on perusteltu, asia on järjestyksessä. Siellä missä on tarkoituksenmukaista, täällä ed. Ranta-Muotion ja eräiden muidenkin korostamalla tavalla, yhteistoiminnan kautta hakea näille joillekin yksiköille parempi toimintamalli, haettakoon se tämän yhteistoiminnan kautta. Näin nyt on käytännössä sitten tapahtunutkin, että se näin on haettu.

Yhtä kaikki, keskustan eduskuntaryhmän mielestä kihlakuntauudistus on sinänsä ollut pääsääntöisesti onnistunut, ei niin, etteikö todella pulmia olisi ollut. Iso kasa vaikeuksia ja epäonnistumisiakin on ollut, mutta se idea, keskeinen idea, jolle uudistus rakentui, on ollut perusteltu ja toimiva vieden sen mukaisesti uudistusta eteenpäin.

Varsinaiset isot ongelmathan löytyvät palveluiden tason ja saatavuuden koetusta heikentymisestä. Missä kaikki äsken sanottu on koettu? Nimenomaan poliisin palveluissa. Tampereen yliopiston tekemä selvityshän osoittaa, että ne ongelmat, jos ne näiden neljän yksikön osalta pöydälle nostetaan, aivan valtaosaltaan kohdistuvat nimenomaan poliisin toimeen.

Kuten ed. Löv — kuuntelin työhuoneesta hänen sanomaansa — erinomaisen oikealla tavalla sen todisti, kihlakuntauudistuksella ja poliisin palvelujen koetulla heikentymisellä ei ole keskenään mitään tekemistä. Ratkaisevaa nimenomaan tälle tunteelle poliisin palvelujen heikentymisestä on juuri se seikka, että poliisin resurssit ovat vähentyneet niin tavattoman suuressa mitassa.

Vielä kertaalleen sanon täältä ääneen: vuonna 94 oli henkilötyövuosia poliisin hallinnossa 8 328 ja vuonna 99 vastaava luku on 7 643. Minä halusin vielä varmistaa Suomen Poliisijärjestöjen Liiton johdolta, mikä käsitys heillä on ollut siihen, onko tämä alasajautuminen jollakin tavalla kytköksissä ja kuinka olennaisesti se on kytköksissä poliisin henkilöstön koulutukseen. Sain hyvin yksiselitteisen vastauksen, vastauksen, joka osoitti toisaalta, että taatusti poliisikoulutuksen kautta tarvittava henkilöstö olisi löytynyt sitä mukaa kuin poliisin vakansseja olisi voitu täyttää. Tämä heidän mukaansa ei ole ollut pullonkaula missään vaiheessa. Se on ehkä jossakin vaiheessa voinut käsitykseni mukaan olla, mutta poliisin piirissä sanotaan hyvin selkeästi tällä tavalla. Toisekseen, poliisijärjestöjohto osoittaa, että nimenomaan alalta poistuma on tavattoman suuri: 250, 300, jopa ylikin 300 henkilöä vuodessa. Sen poistuman taustalla ovat monet niistä syistä, jotka täällä ovat jo aiemmin esille nousseet.

Arvoisa puhemies! Vielä kertaalleen niin kuin täällä monissa, lähinnä keskustan puheenvuoroissa, on sanottu: ratkaisu näihin poliisin palveluiden koetun heikentymisen ongelmiin ei voi olla kihlakuntien määrän vähentäminen. Se on ehdottomasti väärä ratkaisuhakuyritys. Ihmettelen erityisesti edustajien Pulliainen ja Karpio

käyttämiä puheenvuoroja. Tekisi mieli kysyä ed. Karpiolta esimerkiksi, minkä kihlakunnan hän Keski-Suomen osalta aikoo lakkauttaa, koska Keski-Suomessakin on juuri niitä pieniä kihlakuntia, joissa ei ole likimainkaan kaikkia näitä neljää yksikköä vaan huomattavasti vähemmän, kahden ja kolmen yksikön kihlakunnanvirastoja. Minkä yksikön, minkä kihlakunnan hän haluaa lakkauttaa, jos näitä pitäisi vähentää, niin kuin muun muassa hän täällä esitti?

Kävin tässä taannoin sekä Jyväskylän poliisilaitoksen johdon että Saarijärven kihlakunnanviraston johdon kanssa keskusteluja. Oli jopa tietyllä tavalla yllättävääkin se, että molempien näiden johdolla oli täsmälleen samanlainen käsitys. Molemmat olivat sitä mieltä, että esimerkiksi Keski-Suomen oloissa ei suinkaan poliisin palveluja paranna se, että näitä kihlakuntia yhdistettäisiin, että esimerkiksi Saarijärven kihlakunta yhdistettäisiin joko Äänekosken tai Jyväskylän kihlakuntaan.

Arvoisa puhemies! Näillä ajatuksilla toivon vielä kertaalleen, että ministeri Korhonen sanoutuisi irti siitä opista, mikä kerettiin omaksua neljän viime vuoden aikaan siinä ministeriössä, jonka hallinnon johtoon, ei poliisitoimen johtoon vaan hallinnon johtoon, hän nimenomaan on tullut. Toivon, että hän ei astu kihlakuntien vähentämisen tielle. Toivon, että hän sen sijaan astuu niihin remmeihin, niihin tehtäviin, joissa kihlakuntiin siirretään ennen kaikkea lääninhallinnosta niitä tehtäviä, jotka on aivan turha hoitaa näissä nyt perustetuissa lääninhallinnoissa: lupahallinnon tietyt tehtävät, pelastushallinnon aluetehtävät, eräitä muitakin poliisille nyt lääninhallintasolla kuuluvia tehtäviä ja monet valvontatehtävät. Nämä kaikki voitaisiin siirtää kihlakunnanvirastoihin, lähinnä pois lääninhallituksien piiristä, niin kuin ne tällä hetkellä siellä hoidetaan.

Voimia ja menestystä ministerille hänen pohjimmaisen tahtonsa esiin nousemiselle. Tiedän, että hän on terveen hajautuksen kannattaja ja toivon, että hän rohkeasti uskaltaa sitä ajatusta puolustaa.

Ed. Hemmilä: Herra puhemies! Kihlakuntauudistuksen voimaan tulosta on kulunut nyt aikaa 2,5 vuotta. On hyvä tehdä väliaikatarkastelu, mitä uudistuksella on saatu aikaan.

Uudistuksella on aivan oikein pyritty järkeistämään valtion paikallishallintoa. Yhtenäisvirasto-organisaatiolla oli tarkoitus hyödyntää voimavaroja entistä tehokkaammin. Mitä tulee henkilöstön hyödyntämiseen, se vaihtelee suuresti kihlakunnittain eri puolilla maata.

Haluan tässä yhteydessä erityisesti ed. Ranta-Muotiolle ja myös ed. Pekkariselle todeta — ed. Pekkarinen jo poistui salista — että ed. Karpio ei todellakaan puhunut neljän yksikön virastoihin pyrkimisestä vaan kolmen neljän yksikön. Jos pyrkisimme pelkästään neljän yksikön virastoihin, kihlakunnat olisivat tässä maassa tulevaisuudessa todella suuria. On erittäin hyvä kuulla rakentavia puheenvuoroja ja rakentavassa hengessä puhuttua sanomaa myös opposition taholta, mutta pitää olla tarkka siitä, mitä kukin on lausunut.

Herra puhemies! Kuten valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista annetun lain, joka on annettu vuonna 1992, 3 § toteaa: valtion paikallishallinto järjestetään kihlakunnittain. Nyt puheena olevassa valtioneuvoston selonteossa kihlakuntauudistuksen toteutumisesta todetaan sivulla 10: "Tavoitteena ovat toimintakykyiset kihlakunnat, jotka pystyvät itsenäisesti vastaamaan keskeisistä palveluistaan." Lähes välittömästi tämän jälkeen todetaan: "Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kihlakuntien määrän vähentämistä nykyisestä." Mikäli tällä toteamuksella viitataan edellisessä lauseessa mainittuun useaosastoisuuteen ja riittävän palveluverkon ylläpitämiseen, ollaan lähes oikeilla linjoilla. Jos sen sijaan kihlakuntien määrän vähentämisellä viitataan tällä hetkellä toimiviin poliisi-, ulosotto- ja syyttäjäpalvelut käsittävien kihlakuntien yhdistämisiin, ollaan päättäjien taholta suorittamassa täysin perusteetonta toimenpidettä.

Valtioneuvoston selonteko ei itsessään sisällä mitään mittaria, jolla nyt toimivia täysosastoisia kihlakunnanvirastoja olisi tehokkuudessa tai taloudellisuudessa verrattu mahdollisiin suurempiin kihlakuntayksiköihin. Pelkkä toteamus siitä, että vahvat kihlakunnat pystyvät parhaiten vastaamaan palveluistaan koko kihlakunnan alueella, ei perustelemattomana oikeuta vetämään johtopäätöksiä palvelutuotannosta. Ei kai ole pois suljettu, ettei pienikin täyden palvelun kihlakunta voisi olla vahva omalla hyvin tuntemallaan toimialueella.

Selonteossa viitataan siihen, että palveluiden saatavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Paraneeko palveluiden saatavuus haja-asutusalueilla keskitettäessä kihlakuntia entistä suurempiin yksiköihin? Väitän, ettei parane. Toisaalta viitataan siihen, että kihlakunnittain on rakennettava paikallisten ja seudullisten palvelu-

pisteiden verkko palveluiden saatavuuden turvaamiseen. Pyritäänkö tällä toimenpiteellä nyt hyvin toimivien kihlakuntavirastojen aseman muuttamiseen palvelutoimistoiksi? Aikanaanhan kävi niin, kun nimismiespiirit lakkautettiin ja vanhoista piiritoimistoista muodostettiin palvelutoimistoja, jotka nyt eivät ole kovinkaan paljon ihmisten palvelutoiminnassa mukana.

Herra puhemies! Selonteossa todetaan, että kihlakuntien määrää vähentämällä kevennetään hallintoa. Tässä piileekin selonteon arvoitukselisin lause. Näkemykseni mukaan nykyiset täysosastoiset kihlakunnanvirastot toimivat erittäin ohuella hallintokoneistolla, koska muun muassa päällikköviroissa olevat suorittavat vain osan virka-aikaa varsinaisiksi hallintotoimiksi luonnehdittavia tehtäviä. Kaikilla on oman alansa substanssilainsäädännön mukanaan tuomia tehtäviä, jotka ovat vain heidän mahdollista suorittaa. Kihlakunnanviraston päällikkönä toimiva kihlakunnan nimismies on samalla jonkin sektorin päällikkö. Lomitusasiat ovat sektoripäällikkötasolla hoituneet joustavasti naapurikihlakuntien vastaavien sektoripäälliköiden kanssa, tai poliisipuolella komisario on hoitanut poliisipäällikön estyneenä ollessa tämän tehtäviä. Tältäkin osin kustannussäästöjä on saavutettavissa vain vähän.

Kuten kaikessa hallinnossa, myös kihlakunnanvirastoissa päätöksenteon tulisi olla mahdollisimman lähellä palveluiden tarvitsijoita. Tätä tavoitetta ei voida saavuttaa voimakkaalla keskittämisellä suuriin yksiköihin, joissa päätöksentekijä on etäällä palvelupisteestä. Tällöin myös kansalaisten asiointimahdollisuudet päättäjätasolle heikkenevät.

Herra puhemies! Kihlakuntauudistuksen jatkoa ajatellen ei tule miettiä ainoastaan vaikutuksia palveluverkkoon, vaikka sekin on erittäin tärkeä ja itse asiassa kaikkein tärkein, vaan ottaa huomioon myös henkilöstö, joka juuri ja juuri on selvinnyt edellisen myllytyksen läpi kihlakuntauudistuksesta ja oppinut sektorinsa systematiikan ja työn. Mikäli kuitenkin toimenpiteet kihlakuntarakenteen muuttamiseksi katsotaan välttämättömiksi, tulee rakennetta korjata siten, että nykyisiä vähintään kolmen sektorin kihlakunnanvirastoja ei missään tapauksessa mennä yhdistelemään vaan vahvistetaan niiden palvelumahdollisuuksia ja parannetaan yhteistyömahdollisuuksia naapurikihlakuntien kanssa.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Kihlakuntauudistuksen käytännön toteutus ja jatkaminen on vääjäämättä kytköksissä myös käytettävissä oleviin määrärahoihin ja erityisesti poliisin määrärahoihin. Vaikuttavathan ne erityisesti siihen, millainen poliisin palveluverkosto on mahdollista maan eri puolilla säilyttää. Poliisipalveluitten saatavuus on asia, jonka perusteella kansalaiset varmasti kaikkein eniten arvioivat kihlakuntauudistuksen ja yleensä kihlakuntien työn toimivuutta. Jos käyn kansanedustajana sellaisissa kunnissa tai alueilla kuin Enontekiö, Kilpisjärvi, Utsjoki, Nuorgam, Inari, näihin asioihin liittyvät ongelmat tulevat alituiseen esille kansalaisten kanssa käytävissä keskusteluissa. (Ed. Aittoniemi: Milloin olette käynyt Kilpisjärvellä?) — Ed. Aittoniemi, helmikuussa viimeksi olen käynyt tällä alueella.

Toivonkin hallintovaliokunnan käsitellessään selontekoa selvittävän erityisesti sitä, millä keinoin poliisipalvelut jatkossa turvataan yhtäläisesti eri puolilla maata. Olen huolestunut erityisesti poliisipalveluitten saatavuudesta haja-asutusalueilla. Siellä kansalaisten turvallisuuden tunnetta heikentää jo tieto siitä, että poliisi on kovin kaukana, ja vaikka nyt ei mitään erityistä sattuisikaan, kuitenkin tietoisuus siitä etäisyydestä jo on tietynlainen turvallisuusongelma.

Toivon, että hallintovaliokunta perehtyisi selvitykseen, jonka Oulun ja Lapin läänin poliisijohtajat tekivät äskettäin sisäasiainministeriölle harvaanasuttujen seutujen poliisipalveluitten tilanteesta. Selvityksessä tuli ilmi, että kun koko maassa poliisi tulee paikalle keskimäärin 14,5 minuutin kuluttua hälytyksen tekemisestä, harvaanasutuilla seuduilla poliisin toimintavalmiusaika vaihtelee 18,2 minuutista peräti 83 minuuttiin eli reilusti yli tuntiin. Kaikilla tutkituilla harvaanasutuilla seuduilla poliisin toimintavalmiusaika on reilusti yli valtakunnallisen keskiarvon. Lisäksi, kun partioita on liikkeellä harvakseltaan, joutuvat myös poliisit itse kovin vaikeisiin priorisointitilanteisiin näitten erilaisten hälytysten kesken.

Selvityksen tehneet Oulun ja Lapin läänin poliisijohtajat itse arvioivat, että poliisipalveluitten tasapuolisen saatavuuden kannalta tilanne alkaa olla jo peräti hallitusmuodon vastainen. Nämä ongelmat eivät todellakaan korjaannu siirtelemällä nykyisiä virkoja sinne taikka tänne tai suurentamalla kihlakuntia, vaan tilanne korjaantuu vain lisäämällä poliisin voimavaroja nimenomaan harvaanasutuille alueille. Käsitykseni mukaan myös poliisijärjestöt ovat juuri tähän asiaan viime aikoina ryhtyneet kiinnittämään entistä enemmän huomiota.

Poliisijohtajien selvityksessä arvioitiin, että ympärivuorokautisen hälytysvalmiuden sekä riittävien muiden päiväajan palveluitten turvaaminen kaikissa kuntakeskuksissa edellyttäisi noin 30 poliisiviran lisäystä Lapin ja Oulun lääneissä ja näiden lisärahoitustarve on noin 10 miljoonaa markkaa.

Toivonkin, että kun hallintovaliokunta käsittelee erityisesti sitä kohtaa selonteossa, jossa todetaan, että kihlakunnat tarvitsevat lähipalvelustrategian, jolla turvataan palvelujen saatavuus myös haja-asutusalueilla, se ottaisi huomioon tämän Oulun ja Lapin läänin alueella tehdyn selvityksen tulokset Tampereen yliopiston selvityksen ohella ja antaisi selvät evästykset hallitukselle jatkossa asian järjestämisestä. Toisaalta tämä ongelma on niin polttavan kiireellinen, että toivon, että hallitus omalta osaltaan ottaisi nämä haja-asutusalueitten poliisipalveluitten lisärahoitustarpeet huomioon mielellään jo lisäbudjetissa tai viimeistään ensi vuoden varsinaisessa talousarviossa.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa herra puhemies! Valtionhallintoa on tällä vuosikymmenellä uudistettu, ja se uudistustyö aloitettiin valtion paikallishallinnon osalta vuosikymmenen alkupuolella, siitä tämä keskustelu tänään. Viime vaalikaudella uudistettiin valtion aluehallinto, lääniuudistus ja työvoima- ja elinkeinokeskusten perustaminen toteutettiin silloin. Kun tarkastelin hallitusohjelmaa, totesin, että uudistukset ovatkin pysähtyneet nyt tähän. Nimittäin ainakin ymmärsin, että viime kaudella silloinen ministeri Backman ajoi valtion keskushallinnon uudistamista mutta hallitusohjelma ei puhu nyt keskushallinnon uudistamisesta yhtään mitään. Toteutuu siis ministeri Korhosen täällä vähän aikaa sitten lausuma, että mitä suurempia herroja uudistukset koskettavat, sitä varmemmin ne myös pysähtyvät ja heitä ei tällä tavalla voida kohdella kuin pystytään kohtelemaan etäällä maakunnissa olevia virkamiehiä ja heidän palvelujensa käyttäjiä. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Ed. Aittoniemi, olen teidän kanssanne eri mieltä. Mielestäni valtion keskushallinto pitäisi myös uudistaa. Siellä on paljon tyhjäkäyntiä, ja se ei vastaa sitä tilannetta, mikä olisi tarpeen 2000-luvulla tämmöisen EU:n osavaltion hallinnon järjestämisessä, mutta se ei kuulu nyt tähän keskusteluun tämän enemmälti.

Valtion paikallishallinnon uudistaminen tehtiin niin, että luotiin kihlakunnat, joissa on sekä erillisvirasto- että yhtenäisvirastomalli rinnan käytettävissä olosuhteiden mukaisesti. Tämä kahtiajako on ilmeisesti varsin perusteltu, koska maa on hyvin erilainen väestörakenteeltaan ja etäisyyksien ja muiden suhteen.

Tällainen yhtenäinen aluejako valtion paikallishallinnossa, mikä tässä otettiin käyttöön, on myös perusteltu. Voidaankin yleisesti sanoa, että kihlakuntauudistus palvelujen laadun suhteen on suhteellisen hyvin onnistunut. Sen sijaan palvelujen määrä on ongelma, mutta se määrä ei ensi sijassa johdu kihlakuntauudistuksesta vaan niistä taloudellisista resursseista, jotka puuttuvat valtion paikallishallinnon palvelujen ylläpitäjiltä.

Valtion paikallishallinnon uudistus tehtiin vuosikymmenen puolivälin vaiheilla, ja me tiedämme, että silloin tehtiin myös muutamia muita uudistuksia, muun muassa tuomioistuinlaitoksen uudistus. Toisaalta liittyminen Euroopan unioniin aiheutti merkittävän muutoksen suomalaiseen aluepolitiikkaan. Tänä päivänä näemme, miten aluepolitiikan alasajo ja tehottomuus tässä maassa tyhjentää maaseutua. Kun maaseutu tyhjenee, on ajauduttu kierteeseen, väitetään, ja tietysti niin totta onkin, että kun ei ole ihmisiä riittävästi, ei myöskään tarvita niitä palveluja, joita valtion paikallishallinto tarjoaa. Määrällisesti ei tarvita sitä määrää, mikä oli ehkä uudistuksen valmistelun aikaan vielä ajateltavissa.

Nyt siis olemme tällaisessa kierteessä, että maaseutu tyhjenee, ja kun maaseutu tyhjenee, palveluja hallitus haluaa ajaa alas, ja kun hallitus ajaa paikallishallinnon palveluja alas, se osaltaan kiihdyttää maaseudun autioitumista. Tällainen kierre pitää katkaista tai ainakin pyrkiä katkaisemaan, mutta mitään lääkkeitä hallitus ei tässä yhteydessä eikä oikeastaan muussakaan yhteydessä ole tähän asiaan tuonut ja esittänyt. Niin ollen olemme siinä tilanteessa, mikä tästä selonteosta monestakin kohdasta näkyy, eli hallituksen suunnitelmissa on kihlakuntien määrän ehkä rajukin supistaminen.

Käytiin keskustelua siitä, onko kihlakuntien määrä oleellinen vai onko oleellinen palvelupisteiden määrä. On selvää, että jos kihlakuntien määrää supistetaan, saman tien ja hyvin lyhyellä aikavälillä sen jälkeen myös palvelupisteitä vähennetään. Näin tuo kierre on tosiasia. Jos annetaan periksi siinä, että mennään nykyistä huomattavasti suurempiin kihlakuntiin, jolloin niiden kokonaismäärä merkittävästi vähenee, palvelut väistämättä heikkenevät niillä laajoilla alueilla, joilla kuitenkin ihmisiä asuu muuttoliik-

keen jälkeenkin. En siis pidä viisaana sitä, että pyritään suuriin kihlakuntiin vain suuruuden tähden. Ymmärrän, että joissakin kohdissa on tarpeen miettiä kihlakuntajakoa uudelleen, mutta esimerkiksi oman maakuntani osalta en näe minkäänlaisia järkeviä perusteita, että siellä vähennettäisiin kihlakuntien määrää.

Kihlakuntauudistuksen yksi ongelma on ollut se, että yhdistetyissä virastoissa henkilöstöpolitiikka ja, voisi sanoa, henkilökemia eivät ole olleet sillä tasolla, että ongelmia olisi voitu ratkoa riittävän hyvin paikallisesti. Toisaalta ohjeet tällaisiin uudistuksiin, muutoksiin ovat olleet varsin puutteellisia. Se ilmenee myös tästä selonteosta. Henkilöstöongelmia voidaan koulutuksella ja työnohjauksella jossain määrin helpottaa, mutta kun tämä ohjaus ilmeisesti tässä järjestelmässä kuuluisi lääninhallituksille, ongelmat ovat kärjistyneet, koska tässä maassa viime kaudella tehtiin varsin typerä lääniuudistus. Se tuli väärään aikaan ja väärällä tavalla toteutetuksi ja se haittaa myös kihlakuntahallinnon kehittämistä sillä tavalla kuin olisi tarpeen kansalaisten palvelujen varmistamiseksi.

Arvoisa puhemies! Pidän siis tärkeänä, että kihlakuntien lukumääriä ei lähdetä radikaalisti supistamaan vaan pidetään esimerkiksi kaikki ne kihlakunnanvirastot ja kihlakunnat, joissa nyt on kolme osastoa, edelleen olemassa, ehkä osin myös ne, jotka ovat tätäkin pienempiä.

Toinen iso kysymys ovat poliisipalvelut, jotka kansalaiset kokevat tänä päivänä varsin heikoiksi ja puutteellisiksi monilla alueilla. Kysymys poliisipalvelujen osalta on kansalaisten turvallisuudesta, ei vain turvallisuuden tunteesta vaan ennen kaikkea myös turvallisuudesta. Rikollisuus on kasvava ongelma, ja vaikka rikollisuutta ei pidetäkään ongelmana, onnettomuuksia ja muita tämän tapaisia tehtäviä on kuitenkin kaikkialla maassa, ja niitten selvittämiseen ja oikeuden löytämiseen, syiden selvittämiseen, ennaltaehkäisyyn jne. tarvitaan poliiseja, poliisin palveluja koko maassa. Tällä hetkellä nämä palvelut eivät ole riittävät. Tältä osin hallituksen tulee panostaa voimakkaasti tällä kaudella siihen, että poliisi saa riittävät resurssit ja että poliiseja on kaikkialla eikä vain joissakin harvoissa kihlakuntakeskuksissa.

Arvoisa puhemies! Täällä ei ole enää ministereitä paikalla, mutta tietysti suora kysymys ministereille olisi paikallaan: Mikä on tämän hetken kaavailu hallituksella, kuinka monta kihlakuntaa Suomessa on vuonna 2005?

Ed. M. Salo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a l l i o : Herra puhemies! Kihlakuntauudistus on yksi merkittävimmistä julkisen hallinnon uudistuksista 1990-luvulla. Uudistuksella luotiin uudet kihlakunnat valtion paikallishallinnon kehittämislain mukaisesti.

Paikallishallinnon lisäksi meillä on uudistettu aluehallinto muodostamalla työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä vähentämällä läänien määrää. Ed. Kankaanniemi äskeisessä puheenvuorossaan piti tätä lääniuudistusta typeränä. Minun mielestäni se oli varsin onnistunut uudistus. Seuraava luonnollinen kehitysvaihe hallinnon kehittämisessä on ottaa työn alle keskushallinnon uudistaminen.

Nyt käsittelyssä oleva selonteko perustuu Tampereen yliopiston hallintotieteen laitoksen arviointitutkimukseen sekä virkatyönä tehtyyn uudistuksen seurantaan. Pidän hyvänä, että näin laajan ja merkittävän hankkeen seurannassa käytetään ulkopuolista, jossain määrin riippumatonta tahoa. Se omalta osaltaan varmistaa hankkeen monipuolisen arvioinnin. Kihlakuntauudistuksen arvioinnissa pidän hyvänä myös sitä, että siihen sisältyy kansalaisnäkökulma. Valitettavan usein arviointia nimittäin tehdään pelkästään hallinnon näkökulmasta.

Oma käsitykseni on ja sitä tukee myös Tampereen arviointitutkimus, että kihlakuntajako on koettu pääosin tarkoituksenmukaiseksi. Tosin on todettava, että eräät muut aluejaot, kuten seutukuntajako ja tuomiopiirijako, ovat jossain määrin epäyhtenäisiä kihlakuntajakoon nähden. Ja itse näkisin perusteltuna, että myös paikallishallinnossa päästäisiin yhtenäisiin aluejakoihin.

Myös laajat yhteistoimintajärjestelyt kertovat siitä, että nykyinen aluejako ei ole aivan ongelmaton. Kihlakuntajaon lähtökohtanahan oli, että kihlakunnat kykenevät vastaamaan itse keskeisistä palveluista. Tämä ei ole onnistunut. Tulevaisuudessa meidän on joko tarkistettava kihlakuntajakoa taikka sitten hyväksyttävä se, että yksiköiden toimivuus taataan yhä enenevässä määrin yhteistoimintajärjestelyillä. Tässä meidän on linjamme valittava. Joka tapauksessa jotkin rajatarkistukset nykyiseen kihlakuntajakoon ovat välttämättömiä.

Hyvänä kihlakuntauudistuksessa pidän sitä, että se on mahdollistanut erikoistumisen. Kihlakuntauudistuksen seurauksena on pääsääntöisesti luovuttu perinteestä, jossa nimismies vastaa hallinnollisena viranomaisena poliisin, syyttäjän

ja ulosoton tehtävien suorittamisesta. Nyt mainittuja tehtäviä hoidetaan yksittäistapauksia lukuun ottamatta toimialakohtaisesti. Tämä on merkinnyt sitä, että asiantuntemus on kasvanut. Uudistuksen seurauksena Suomeen on muodostunut yhä selkeämmin syyttäjien, ulosoton ja poliisin ammattikunnat, joissa toiminnan kriteerit perustuvat aiempaa enemmän ammatilliseen osaamiseen.

Kansalaisten kannalta erikoistuminen tarkoittaa laadukkaampia, asiantuntemukseen perustuvia palveluita ja viranomaistoimintaa. Myös oikeusturva on parantunut, koska uudistuksen seurauksena poliisin ja syyttäjien toiminta erotettiin toisistaan.

Mitä tulee kihlakuntauudistuksen ongelmakohtiin, niitä löytyy johtamisesta, yhteisten hallintoasioiden hoitamisesta ja synenergiaetujen riittävästä hyödyntämisestä. Kihlakunnanvirastoille suunnattujen yhteisten määrärahojen käyttämisessä ja yhteisen henkilöstön hyödyntämisessä on selkeästi esiintynyt ristiriitoja ja ongelmatilanteita. Johtoryhmätyöskentelykään ei ole sujunut kaikissa kihlakunnanvirastoissa parhaalla mahdollisella tavalla.

Kihlakunnanvirastojen ohjaukseen on liittynyt jossain määrin myös poikkihallinnollisia ristiriitoja. Myös paikallisen toimintakyvyn vahvistaminen on jäänyt aivan liian vähälle huomiolle, joten parannettavaa erityisesti johtamiseen ja ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä on, mutta miten se tapahtuu, jää selonteossa pohtimatta.

Kansalaiset arvostavat palvelujen läheisyyttä. Myös se, että samasta toimipaikasta voi saada enemmän kuin yhden toimialan palveluja, vähentää kansalaisten juoksemista virastosta toiseen. Kihlakuntauudistuksen eräänä tavoitteena oli koota yhteen valtion paikallishallintoa ja näin mahdollisimman laajalti soveltaa hallinnossa kansalaisten palvelujen kannalta tärkeää yhden luukun, yhden palvelupisteen, periaatetta. Arviointitutkimuksen mukaan joka viides kansalainen käytti useamman kuin yhden toimialan palveluita, jos niitä oli saatavilla. Tämä tulos mielestäni tukee sitä, että julkisia palveluja tulee jatkossa järjestää yhä enemmän yhteispalveluin.

Haluan tässä yhteydessä todeta, että meillä on ollut yhteispalvelun mahdollistava laki voimassa vuodesta 1993 saakka. Yhteispalvelupisteissä, joita tällä hetkellä Suomessa toimii noin 150, on saatavilla muun muassa verohallinnon, Kansaneläkelaitoksen, työhallinnon, poliisin lupahallinnon, maistraatin ja kunnan eri sektoreiden palveluja. Palvelujen saatavuutta on voitu yhteispalveluilla parantaa erityisesti pienillä ja syrjäisillä paikkakunnilla. Hyödyntämättömiä mahdollisuuksia on kuitenkin vielä paljon, erityisesti tietojärjestelmien yhteiskäytössä, tehtävien jaossa ja päällekkäisyyksien purkamisessa.

Herra puhemies! Yhteenvedonomaisesti totean, että kihlakuntauudistus on merkinnyt varsinkin syyttäjätoiminnassa, ulosotossa ja poliisin toiminnassa ammatillisesti aiempaa korkeatasoisempia ja laadukkaampia palveluita. Samalla palvelut ovat jossain määrin keskittyneet ja niiden saatavuus on lievästi heikentynyt, joten mielestäni kihlakuntauudistus ei ole epäonnistunut, kuten eräät edustajat täällä ovat tänään todenneet. Toki myönnän, että parantamista on vielä niin palvelujen saatavuuden kuin johtamisen, ohjauksen ja yhteistoiminnankin osalta.

Ed. T i u s a n e n : Herra puhemies! Varmasti ne ovat oikeassa, jotka ovat todenneet täällä, että itse poliisin vakanssiongelma ja toisaalta kihlakuntauudistus eivät ole sama asia eivätkä kulje toistensa lomissa, mutta haluaisin muutaman sanan poliisivakanssikysymykseen todeta.

Sisäasiainministeri Häkämies totesi tänään täällä: " - - Suomessa ei ole tällä hetkellä vapaana koulutettuja poliiseja." Siis hän tarkoittaa tällä "vapaana olemisella" sitä, ettei ole poliiseja, jotka voitaisiin osoittaa vapaana oleviin virkoihin.

Kuitenkin, puhemies, sisäasiainministerillekin erittäin tuttu kahden kihlakunnan ongelma, Haminan ja Kotkan kihlakuntien ongelma, olisi kyllä ratkaistavissa sisäasiainministeriön tuella. Tiedämme, että vakansseja siirretään, keskitetään pois esimerkiksi Kaakkois-Suomesta.

Kaiken kaikkiaan näiden kahden kihlakunnan alueella on kolmattakymmentä sellaista vakanssia, joiden täyttökielto on voimassa ja joiden kohdalla vaaditaan myös resurssien pienentämistä. Nämä pienentämisvaatimukset kaakkoisten kihlakuntien kohdalla pohjautuvat laskennallisiin arvoihin. Mitkä tekijät taustalla näissä laskelmissa sitten ovat, tähän en ajan puutteen vuoksi nyt paneudu.

Mutta, arvoisa puhemies, tuo ongelma ja huoli, mikä täälläkin on tullut esiin poliisin viroista, on tärkeä, ja siihen, mihinkä sisäministeri viittasi, työtä tekeviin käsiin ja niiden määrän lisääntymiseen toteaisin, että ne kädet pitäisi saada tekemään käytännön poliisimiehen työtä. Siellä on pula.

Ed. R a n t a k a n g a s : Arvoisa herra puhemies! Hallitusohjelmassa pidetään hyvin tärkeä-

nä, että peruspalvelut voitaisiin turvata koko maan alueella suurin piirtein saman tasoisina. Tämä tavoite on hyvä ja kaikin puolin kannatettava. Valtion paikallishallinnon palvelut ovat tärkeä osa julkista peruspalveluverkostoa. Toteutettua kihlakuntauudistusta voidaan pitää pääsääntöisesti myönteisenä asiana. Se on aikaansaanut toimintojen tehostumista ja selkeytymistä, mutta toki varjopuolelle on sanottava monia kielteisiäkin asioita. Uudistus on merkinnyt sitä, että erityisesti pitkien välimatkojen Pohjois-Suomessa palvelujen heikkeneminen ja etääntyminen on tosiasia ja maaseudun palvelu-varustus on monilta osin ohentunut.

Tämän hetken huolenaihe on se, kuinka turvata riittävät taloudelliset toimintaedellytykset kihlakunnille. Nyt erityisesti poliisihallinnon määrärahat ovat riittämättömät, niin kuin täällä on moneen kertaan todettu. Tämä on johtanut siis palvelujen heikkenemiseen ja etääntymiseen kansalaisista. Eriarvoisuus on lisääntynyt, ja ihmisten asuinpaikka määrittää pitkälle palvelujen saatavuuden. Olisi tärkeää, että täyttämättömät poliisin virat voidaan saada täytetyiksi mahdollisimman pian eri keinoja käyttäen, niin määrärahakeinoja kuin myöskin koulutuksellisia keinoja, niin kuin myös täällä on todettu.

On myös huolehdittava siitä, ettei läänien sisällä synny eroja palvelujen saatavuudessa kihlakuntien välillä erilaisesta virkojen täyttämisasteesta johtuen. Tällaisiakin esimerkkejä eri puolilla maata on olemassa, ja tässä erityisesti sisäministeriön pitäisi käyttää ohjausvaltaa ja seurantaa tämän ongelman tiedostamisessa.

Toinen tärkeä asia on, että seutukuntien ja kihlakuntien rajat olisivat yhtenäiset ja noudatettaisiin kihlakuntajaossa myös kuntapohjaista seutukuntajakoa. Näin ei nyt kaikissa tapauksissa ole. Tämä tiivistäisi entisestään seutukuntayhteistyötä, lisäisi myös kuntien yhteistyötä. Nythän seutukunnista on muodostunut tärkeä yhteistyöalue erityisesti Euroopan unionin rakennepolitiikan toteuttamisessa. Monet seutukunnat ovat myös organisoituneet yhdistys-, kuntayhtymä- tai osakeyhtiöpohjalta toteuttaakseen erityisesti kehittämistyöhön liittyviä tehtäviä.

Nyt kun EU:n rakennerahastokausi on vaihtumassa ja tavoitealueiden valmistelu on käynnissä, ministeriön pitäisi hyväksyä pieniä kuntamuutoksia seutukuntarajojen ja kihlakuntarajojen osalta ja näin ollen koota mahdollisimman toimintakelpoiset ja yhtenäiset seutukuntaalueet aina, kun kuntien valtuustot näin haluavat.

Tärkeää on myös, että palvelujen kehittämisessä valtionhallinnon, paikallispalveluitten, aluepalveluitten ja kuntahallinnon palveluitten saatavuutta edistettäisiin niin, että yhteistyötä yli hallinnon rajojen lisättäisiin ja myös kannustettaisiin sitä kaikin keinoin. Poliisihallinnon, verohallinnon, Kansaneläkelaitoksen, työhallinnon, maistraatin ja kunnan muun hallinnon yhteistyöstä on monissa osissa maata hyviä kokemuksia. Tämä yhden luukun periaate, jolla kansalaiset saisivat monet yksittäiset palvelut samasta pisteestä omasta kotikunnastaan, turvaisi myös maaseutualueella palvelujen saatavuutta nykyistä paremmin.

On tärkeää, että hallitus kantaa huolta aidosti myös kasvukeskusten ulkopuolisten alueitten palveluista. Oli erittäin myönteistä kuulla täällä aiemmin ministeri Korhosen toteamus. Hän totesi, että edellinen ja tämä hallitus ovat tottuneet tekemään vaikeita päätöksiä. Ministeri totesi, että keskushallinnon saneeraus on vaikea päätös, mutta hallitus sen pystyy tekemään. Toivon, että tähän keskushallinnon saneeraukseen, päätösvallan siirtämiseen maakuntiin ja paikallistasolle, hallitus ryhtyy pikaisesti. Tässä työssä, näin uskon, keskusta ainakin on valmis antamaan ministerille ja hallitukselle tukensa, silloin kun kyse on päätösvallan siirtämisestä keskushallinnosta maakuntiin ja maakuntien aseman vahvistamisesta.

Ed. L i n t i l ä : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva selonteko kihlakuntauudistuksesta sisältää uudistuksia, joilla on haja-asutusalueiden palvelutasoa selkeästi heikentävä vaikutus. Yksikkökokojen kasvattamisella palveluja etäännytetään ja samalla ihmisten tasavertainen palveluiden saanti vaarantuu. Selkeä turvallisuusriski on paikallistuntemuksen menettäminen keskittämisen myötä.

Tosiseikka tulee olemaan myös se, että kihlakuntien keskuspaikan tarpeet tullaan ensin täyttämään ja loput jäljelle jäävät resurssit asetetaan reuna-alueiden palvelukseen. Tämän johdosta poliisin fyysinen läsnäolo tulee reuna-alueilla edelleen harvenemaan ja sillä taas on ihmisten turvattomuuden tunnetta lisäävä vaikutus.

Ristiriitaista on, että pyritään lähipoliisijärjestelmään, mutta toisaalta toimitaan päinvastoin keskittämällä. Mielestäni nykyinen tilanne tulisi rauhoittaa ja nykyisille kihlakunnanvirastoille ja yksiköille tulisi antaa työrauha ja mahdollisuus osoittaa palvelukykynsä ilman jatkuvaa epätietoisuutta tulevasta organisaatiosta.

Ed. Nousiainen: Arvoisa puhemies! Kihlakuntauudistuksessa kihlakuntajako oli hyvin paljon keskustelua herättävä asia. Silloin tietoisesti syntyi eri kokoisia kihlakuntia, sekä suuria että pieniä. Kihlakunnat ovat tarvinneet yhteistyötä maan eri osissa, erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa harvaanasutuilla alueilla. Tämän vuoksi kuntarakenteesta ja väestörakenteesta johtuen maan eri osissa tarvitaan erilaista valtion paikallishallinnon palveluverkostoa.

Kihlakuntauudistus oli pääosin onnistunut ja toimiva, mutta kihlakuntien toimintaa on häirinnyt juuri toimintavarojen niukkeneminen erityisesti poliisihallinnon alalla. Palvelupisteitä, niitä vanhoja nimismiesten keskuskanslioita, jotka jäivät palvelupisteiksi, on karsittu koko ajan ja palvelut ovat maaseudulla vähentyneet. On tapahtunut palvelujen keskittämistä kihlakuntakeskuspaikkakunnille.

Toinen kihlakuntien toimintaa häiritsevä tekijä on ollut se, että ulosotto- ja syyttäjälaitos on halunnut erillisvirastoja niissä kihlakunnissa, joissa on ollut yhtenäisvirastokäytäntö. Ongelmaksi erityisesti maaseutukunnissa on koettu, että kaikki kihlakunnat eivät ole olleet halukkaita perustamaan yhteispalvelupisteitä virastojen ulkopuolisiin kuntiin. Tässä on ollut erittäin suuria eroja eri kihlakuntien kesken.

Jatkossa kihlakuntalaitoksen kehittämisen tulee tapahtua nykyisen kihlakuntajaon pohjalta ja mahdollisesti pieniä rajantarkistuksia suorittaen. Kihlakuntien palvelut ja palveluverkosto tulee säilyttää. Lisäksi eri ministeriöiden sisäisessä tulosohjauksessa on edistettävä yhteispalvelupisteiden aikaansaamista kaikkiin kuntiin siten, että kansalaisilla on mahdollisuus saada valtion paikallishallinnon palvelut läheltä ja hyvää palveluperiaatetta noudattaen.

Nyt tarvitaan poliittista päätöstä, että kihlakuntalaitosta kehitetään, sille ohjataan riittävät toimintavarat ja siirretään lääninhallituksista muun muassa lupahallinnon tehtävät, jotka kihlakuntiin erinomaisen hyvin sopivat. Yhteispalveluissa on otettava eri hallinnonalojen yhteistoiminta huomioon siten, että täällä mainitun verohallinnon lisäksi myös työhallinto ja Kansaneläkelaitos sopivat hyvin yhteispalveluihin erityisesti maalaiskunnissa.

Ed. Vihriälä: Arvoisa herra puhemies! Täällä on useaan kertaan jo todettu, että kihlakuntauudistusta voidaan pitää kokonaisuutena hyvin myönteisenä. Näinhän asia on. Toki on myös niin, kuten ed. Hemmilä taisi todeta, että hallinto ei keskittämisellä ole milloinkaan keventynyt. Näin varmasti on hallinnossa yleensäkin käynyt.

Tämä uudistushan tapahtui vajaa kolme vuotta sitten. Nyt selonteossa arvioidaan sitä, mitä vajaan kolmen vuoden aikana on tällä hallinnonalalla tapahtunut. Seurantaryhmä ei pidä nykyistä jakoa tarkoituksenmukaisena ja esittää, että 20 kihlakunnan kohdalta tulisi jakoa tarkistaa. Minusta tässä tilanteessa olisi kuitenkin syytä tarkkaan miettiä nyt eduskunnassa ja erityisesti hallintovaliokunnassa, että tälle tielle ei lähdetä.

Sitten tästä kysymyksestä: Seurantatyöryhmä pitää erillisvirastomallia parempana kuin yhtenäisvirastomallia. Myös poliisit ovat erillisvirastomallin kannalla. Kuten täällä olemme useissa puheenvuoroissa kuulleet, molemmille malleille löytyy perusteluja riippuen siitä, missä päin maata asiaa tarkastellaan ja mikä tilanne kullakin alueella on.

Myös oikeusministeriölle näyttää erityisvirastomalli olevan parempi. Sitä sopii ihmetellä, että nimenomaan ministeriöt, sekä oikeus- että sisäministeriö, eivät näissä kysymyksissä löydä riittävän nopeasti perusteltua yhteistä säveltä. Toivoisikin, että hallintovaliokunta ja myös eduskunta voisivat tässä asiassa toimia sillä tavalla, että löytyisi yhteisymmärrys siitä, mikä olisi kokonaisuuden kannalta parasta.

Kokonaisuuden kannalta on myös perusteltua ja voidaan hyvin perustella, että yhtenäisvirastomalli on toimintavarma ja monella tavalla perusteltu. Mutta kuten jo äsken totesin, ministeriöissäkin tästä käsitykset käyvät pahastikin ristiin.

Arvoisa puhemies! Mielestäni kihlakuntajakoa, joka ymmärrettävästi nousee hyvin keskeisesti myös tässä keskustelussa esille, ei tulisi nyt muuttaa, vaan pitäisi antaa työrauha nykyisille kihlakunnille toimia ja katsoa, mihin ne pystyvät ja miten asiat voidaan niissä hyvin viedä eteenpäin. Kihlakunnat ja varsinkin niiden poliisilaitokset olisi nyt saatava siihen kuntoon, että ne voisivat toimia täysipainoisesti ja sen tehtävän mukaisesti, mikä niille on annettu. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että poliisit tarvitsevat lisää resursseja.

Poliisien seurantatyöryhmän loppuraportti toteaa, että kihlakuntien suuri koko on omiaan edistämään erillisyyttä henkilöstössä, kun taas pienemmissä kihlakunnissa henkilöstön yhtenäisyys on korostunut ja korostuu. Tämä on selvä asia, jonka ymmärtää jokainen, joka tällä alalla työskentelee.

Arvoisa puhemies! Mielestäni selonteko on tarpeellinen ja hyvä. Tämä antaa mahdollisuuden nyt sekä eduskunnalle että lähetekeskustelun jälkeen hallintovaliokunnalle perehtyä asiaan tarkkaan ja huolellisesti. Toivoisikin, että hallintovaliokunta paneutuisi ennen kaikkea niihin kysymyksiin, mitkä täällä ovat nyt nousseet vahvasti esille, toisin sanoen että nykyinen kihlakuntajako tulisi säilyttää, määrää ei ainakaan tällä hetkellä tulisi vähentää ja ennen kaikkea kihlakuntajakoa tulisi sovittaa hyvin vahvasti seutukuntajaon pohjalle. Mielestäni, mikä on erittäin tärkeä asia, kihlakunnille tulisi voida nyt siirtää tehtäviä lääninhallinnolta. Siellä on varmasti monia sellaisia lupa-asioita, miksei myöskin pelastushallintoon liittyviä kysymyksiä, jotka voitaisiin sieltä siirtää kihlakuntien hoidettaviksi.

On syytä tässä todeta, että viime hallitusten aikana on tapahtunut nimenomaan paikallishallintotasolla merkittäviä muutoksia. Ahon hallituksen aikana maassa tunnustettiin maakuntien olemassaolo. Maakuntien liitot syntyivät ja myös paikallishallinnon uudistus lähti kokonaisuudessaan käyntiin. Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana saatiin aikaan te-keskukset ja kihlakuntauudistus vietiin tämänhetkiseen päätökseen.

Tässä tietenkin tapahtui merkittävä ratkaisu, kun vanhasta lääninhallintomallista luovuttiin ja siirryttiin viiteen lääniin, mikä puhututti erittäin paljon. Minusta ratkaisu, joka läänien kohdalla tehtiin, oli aivan oikea, vaikka sitä eivät kaikki tänä päivänäkään vielä ole valmiita hyväksymään. Koska läänien alasajo on alkanut, minusta tätä linjaa pitäisi myös jatkaa näiden tehtävien osalta. Kihlakunnat ja maakuntien liitot ovat hyvät kohteet, joihin lääninhallinnon tehtäviä voidaan siirtää.

On aivan totta, että nykyiset läänit ovat kohtuuttoman suuria. Kun itse kuulun todella suureen Länsi-Suomen lääniin, jonka pääpaikkakin on vielä Suomen Turus, on meille pohjalaisille kyllä aivan mahdoton asia ajatella, että me lähdemme Suomen Turusta joitakin hallintoasioita pyytelemään. Meillä ei mitään moitittavaa ole tietenkään ennen kaikkea läänimme maaherraa kohtaan, joka on erittäin ansioitunut ja hyvä henkilö, mutta periaatteelliseltakin kannalta hallinnon pitää olla lähempänä Etelä-Pohjanmaata. On pitkä matka Turusta valtion hallintopalveluja lähteä hakemaan. Mitä pikemmin, sen parempi, kun lääninhallintoa ohennetaan ja tehtäviä siirretään kihlakunnille ja maakuntien liitoille.

Ed. M. S a l o : Arvoisa herra puhemies! Valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta on hyvin tarkkaan mietitty. Siellä ei välttämättä ole kuitenkaan otettu kantaa koko maan näkökulmasta katsottuna kaikkien alueiden puolelta. Tampereella tehty tutkimus jättää maaseudun ihmiset ulkopuolelle.

Nimittäin kihlakuntauudistuksen myötä tapahtuneet resurssien uusjaot ovat aiheuttaneet sen, että esimerkiksi poliisipiirien kohdalla poliisien palvelupisteiksi aikaisemmin jääneet nimismiesten asemapaikat ovat joutuneet alasajon kohteiksi ainakin niin, että sieltä on poistettu poliisivakansseja ja siirretty niitä keskuspaikkoihin. Nyt laaja maaseutu on ilman poliisipalveluita. Vielä kun esimerkiksi Salon poliisipiirin alueella koetaan ja podetaan selvää miehistövajausta suhteessa väestöpohjaan — meiltä puuttuu 22 poliisimiehen vakanssia — olisikin syytä tässä selonteon yhteydessä myös valiokuntakäsittelyssä lausua siitä, että läänin poliisijohto velvoitetaan seuraamaan alueellista kehitystä maakunnissa ja myös oikeudenmukaiseen poliisivakanssien jakoon.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Valtioneuvoston selonteossa kihlakuntauudistuksesta painottuu kohtuuttomasti hallinnollinen näkökulma. Suurimman huomion saavat yhteisestä henkilöstöstä, tehtävistä ja määrärahoista aiheutuvat sisäiset hallinnolliset ongelmat ja johtamiskysymykset. Kihlakuntajaotusta ja kihlakuntien lukumäärääkin tarkastellaan ensisijaisesti hallinnollistoiminnallisesta näkökulmasta. Palveluiden saavutettavuuttakin tarkastellaan hyvin yleisellä tasolla. Siitä puuttuu asiakasnäkökulma lähes tyystin.

Vaatiessaan selontekoa eduskunta edellytti, että seurannassa otetaan huomioon eri toimialojen palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa. Palveluiden määrällistä riittävyyttä ja tasapuolista saatavuutta maan eri osissa ei selonteossa kuitenkaan arvioida. Tältä osin selonteko ei täytä eduskunnan edellyttämiä vaatimuksia.

Uudistuksen onnistumisen arvioimiseksi olisi pitänyt määritellä palveluperiaatteet myös asiakasnäkökulmasta ja arvioida tapahtunutta näiden valossa. Tällaisia yleisiä palveluperiaatteita

ovat ainakin saatavuus, asiantuntevuus, luotettavuus, sujuvuus, taloudellisuus ja asiakasmyönteisyys. Saatavuudella tarkoitetaan palveluiden riittävää määrällistä tarjontaa ja hyvää ajallista ja liikenteellistä saavutettavuutta. Asiantuntevuus, luotettavuus ja sujuvuus taas edellyttävät, että viranhaltijat hallitsevat oman alansa ja että ammattitaitoa kehitetään ja asiat käsitellään tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti asiakkaan oikeusturva huomioiden sekä ripeästi ja viivyttelemättä. Taloudellisuus puolestaan on käsitettävä hyvätasoisten palveluiden tuottamisena kohtuullisin kustannuksin sekä valmiutena voimavarojen uudelleen kohdentamiseen palveluiden kehittämiseksi.

Kun otetaan huomioon eduskunnan vaatimus palveluiden riittävän ja tasapuolisen saatavuuden arvioinnista maan eri osissa, olisi selontekoon tullut sisällyttää mukaan tai vähintäänkin liiteaineistona tietoja esimerkiksi poliisin keskimääräisen hälytysajan kehittymisestä ja alueellisista eroista niiden suhteen, erilaisten lupa-asioiden käsittelyaikojen muutoksista, rikosten selvittämisprosenteista sekä kansalaisten käsityksistä palveluiden laadusta.

Selonteossa tunnustetaan poliisipalveluiden heikkeneminen, mutta syyksi esitetään resurssivajausta. Se lieneekin keskeinen syy, mutta heikkenemiseen on vaikuttanut myös poliisien keskittäminen kihlakuntakeskuksiin, jolloin suuret alueet ovat jääneet vaille vakinaista poliisia. Erityisen ongelmallisia ovat laajat päivystysalueet, joissa poliisin saapuminen rikospaikalle voi kestää 1,5 tunnista 2 tuntiin. Tätä ei voida pitää hyväksyttävänä kansalaisten oikeusturvan kannalta.

Selonteon vajavaisuutta osoittaa sekin, että palveluiden laatua selonteossa käsitellään vain kolmella lyhyellä kappaleella. Viittaaminen poliisin resurssivajaukseen ei vapauta hallitusta vastuusta, koska määrärahojen riittävyys on hallituksen omassa toimivallassa.

Selonteon johtava ajatus onkin kihlakuntien määrän supistaminen. Päätelmä on mielestäni liian yksioikoinen ja perustuu vain hallinnollisiin lähtökohtiin. Ennen minkäänlaisia kihlakunnan yhdistämispäätöksiä on selvitettävä tarkoin, mitä yhdistäminen merkitsee asiakkaan näkökulmasta. Asiakkaan näkökulma ja hänen maksettavakseen tulevat kustannukset tulee huomioida päätöksiä tehtäessä. Suuriin yksiköihin siirryttäessä taloudellisuutta perustellaan jatkuvasti hallintokustannusten vähentymisellä. Juuri koskaan ei ole kuitenkaan samanaikaisesti tuotu esiin sitä, kuinka paljon asiakkaiden kustannukset pidentyvinä matkoina ja työansioiden menetyksinä kasvavat. Tällaisen tarkastelutavan tulisi kuitenkin olla normaalia, jos kansalaisyhteiskunnassa eletään.

Selonteossa esitetyt linjaukset yhteisten tehtävien ja määrärahojen osalta ovat hyväksyttäviä. Tärkeää onkin tarkastella virastoja kokonaisuutena, mutta valtion paikallishallinnon palveluiden turvaamiseksi olisi tarkoituksenmukaista tarkastella myös nykyistä laajemmin erilaisten valtion paikallishallinnon tehtävien koordinoimista siten, että palvelupisteitä ja yksiköitä olisi riittävän tiheässä myös harvaanasutuilla alueilla.

Läpi selonteon olevaan hallituksen linjaan kihlakuntien määrän vähentämisestä ja vaatimukseen siitä, että jokaisessa kihlakunnanvirastossa tulee olla useita osastoja, en sellaisenaan voi yhtyä. Harvaanasutuilla seuduilla on palveluiden saatavuus ja sujuvuus oltava ensisijaisena lähtökohtana eikä vetoaminen hallinnollisiin perusteisiin voi näitä syrjäyttää. Hallintoa on uudistettava ja kehitettävä kansalaisten ehdoilla. Tarvittaessa on määriteltävä tietyt minimipalvelunormit vaikka laissa, elleivät viranomaiset muutoin pysty huolehtimaan riittävästä palvelutasosta.

Kihlakuntauudistus on pääpiirteissään ollut onnistunut. Väestörikkailla alueilla se on jopa parantanut palveluja, mutta harvaanasutut seudut ovat joutuneet kärsimään kohtuuttomasti tämänkin uudistuksen seurauksena. Ongelman ratkaisemiseksi olisi mietittävä uusia keinoja palvelutason turvaamiseksi. Palaaminen eräillä seuduilla niin sanottuun nimismiesjärjestelmään saattaisi olla yksi keino. Jos virhe on tapahtunut, olisi se syytä myös tunnustaa. Suuret yksiköt ja suuruuden ekonomia eivät päde läheskään aina palveluista päätettäessä.

Kihlakuntauudistuksessa on kysymys myös kansalaisten yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta palveluiden suhteen. Se on periaate, josta ei saa eikä voikaan tinkiä erityisesti, kun on kysymys turvallisuus- ja oikeusturvapalveluista. Siksi toivon, että hallintovaliokunta käsitellessään annettua selontekoa, esittää selkeitä toimenpideehdotuksia uudistuksen aiheuttamien ongelmien korjaamiseksi ja riittävien palveluiden ja tasaarvon turvaamiseksi maan kaikissa osissa.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Kihlakuntauudistuksesta joitakin kommentteja.

Mielestäni yleensäkin palvelupisteet tulisi säilyttää mahdollisimman monessa kunnassa ja sa-

moin on mielestäni huolehdittava siitä, että jokaisessa kunnassa on asumassa, ei pelkästään olemassa, vähintään yksi poliisipartio. Se on mielestäni parasta ennaltaehkäisevää työtä.

Poliisin toimintaan vaikuttaa varmasti resurssipula, niin kuin ed. Manninen edellä totesikin. Omassa kihlakunnassani on noin 10 prosenttia viroista täyttökiellossa. Mutta kyllä näiden poliisipalvelujen saatavuuteen vaikuttaa myös yksikköjen keskittäminen.

Sitten palvelujen saatavuudesta yleensäkin. Voi olla, että viikolla on esimerkiksi yksi poliisipartio töissä kerrallaan ja kun tulee hälytys, on 200 kilometrin ajomatka tapahtumapaikalle. Olen kyllä ymmärtänyt, että jos henkilöstö on sitoutunut tähän kihlakuntauudistukseen, niin silloin useimmiten myös asiakkaat ovat tyytyväisiä paitsi nimenomaan näitten poliisipalveluitten osalta. Tähän pitäisi mielestäni puuttua.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Manninen käytti hyvän puheenvuoron, johon voi yhtyä. Haluan omalta osaltani todeta sen, että kihlakunta- ja seutukuntajako on nyt hyvin pitkälle yhtäläinen. Se pitää jatkossa sovittaa yhteen. Kihlakuntien lukumäärän lisääminen ei tässä suhteessa ole tarpeellista eikä siihen ole mielestäni perusteita, niin kuin selonteossa ja viimeaikaisessa keskustelussa annetaan ymmärtää. Sen sijaan kihlakuntien resursseja on syytä lisätä, koska lääninhallituksesta olisi tarkoituksenmukaista siirtää eräitä tehtäviä kihlakuntien tehtäväksi.

Tässä keskustelussa on käytetty puheenvuoroja poliisin määrärahoista, poliisihallinnosta. Se on erittäin tarpeellista. Mielestäni tässä nousee esille yksi hyvin keskeinen asia eli se, että eduskunta on edellyttänyt jo vuonna 95 erityisen huumepoliisiyksikön muodostamista. Hallituksen piirissä tämä on torjuttu ja todettu, että se ei ole tarpeen. Mielestäni kokemukset osoittavat, että kihlakuntatasolla poliisitoimen tehtävät eivät pysty tähän erittäin hälyttävästi kasvavaan huumausaineongelmaan puuttumaan. Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa aiotaan huomenna tätä asiaa käsitellä. Mielestäni tämä tällaisena yksittäiskysymyksenä pitäisi nostaa erityisesti esille, kun puhutaan poliisin resursseista ja poliisin toimintavaltuuksista ja poliisitoiminnan haasteista.

Ed. Oinonen: Arvoisa rouva puhemies! Pitkässä keskustelussa on tuotu olennainen kritiikki, mikä koskee ajatusta muuttaa äskettäin voimaan tullutta kihlakuntajakoa. Näen, että näin nopealla aikataululla ei ole aihetta muutoksiin. Missään tapauksessa ei pidä ajatella, että kihlakuntaverkostoa tässä maassa harvennettaisiin. Ajattelen esimerkiksi omaa seutukuntaani Keuruuta, Keuruun kihlakuntaa. Kyllä meille on tietty vahvuus se, että meillä ne palvelut, joita kihlakunta tuo, ovat omalla seutukunnalla. Siksi näen, että ajatukset kihlakuntien vähentämisestä on lopetettava.

Täällä on puhuttu paljon poliisipalveluista. Tämä on hyvin aiheellinen asia. Minusta vanha kotivarallaolo tulisi palauttaa. Se lisäisi poliisin resursseja. Työjärjestelyin varmasti voitaisiin auttaa tilannetta. Ja kun täällä viitattiin huumepoliisiin, näkisin yhtä aiheelliseksi palauttaa myös aikoinaan olleen huoltopoliisin. Näen, että kaikki keinot, joilla palvelut ovat lähellä ja joilla turvallisuuspalvelut toimivat tehokkaasti, ovat sellaisia, että niitä tulee edistää. Nykyinen kihlakuntajärjestelmä on riittävä. Uudistukseen ei ole aihetta.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Eduskunta on käynyt mielestäni hyvän lähetekeskustelun paikallishallintouudistuksesta. Tässä keskustelussa on tullut esille huoli siitä, että meillä palvelujen saatavuus ei kaikissa osin maata toimi riittävän hyvin. Mielestäni valtion paikallishallinnon tulee olla jokaisessa seutukunnassa. On pidettävä tärkeänä sitä, että valtio osaltaan on heikomman puolella, säilyttää palvelut siellä, missä muutoinkin koetaan työttömyyden ja talouden kehityksen ja poismuuton vuoksi ongelmia. Siitä syystä on hyvä se linjaus, mikä useissa puheenvuoroissa on tullut esille, että hyvin varovainen näkökulma on siihen, että lähdetään kihlakuntia vähentämään. Pikemminkin vahvistetaan toimivien kihlakuntien ja olevien kihlakuntien resursseja.

Mielestäni uudistuksen toimeenpanossa on ollut pulmia. Osittain ne ovat johtuneet erilaisista hallintokulttuureista, osittain myös siitä, että on erilaista tulosohjausjärjestelmää. Yhteinen määräraha kihlakunnissa on ollut riittämätön. Kaikkinensa voidaan kuitenkin todeta, että jos maltilla nyt tätä uudistusta viedään eteenpäin ja turvallisuuspalveluihin saadaan riittävät määrärahat eritoten poliisihallinnon osalta, niin mielestäni tämä paljolti täyttää niitä uudistuksen tavoitteita, joita aikanaan puitelain eli paikallishallinnon uudistuksen osalta palvelujen saatavuuden, oikeusturvan, kattavuuden ja myös päätösvallan siirron osalta asetettiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

2) Hallituksen esitys laiksi rikosrekisterilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 8/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 9/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laeiksi eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain ja eläintautilain 13 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 10/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi yhteismetsälain 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 11/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 12/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta oli olemassa erityinen laki vuosina 1982—98. Laki toimi hyvin ja olisi ollut aivan viisasta ja tarpeen jatkaa sen olemassaoloa. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan lain voimassaolo päättyi viime vuoden lopussa.

Nyt kävi kuitenkin niin, että lain aikana käynnistettiin sellaisia metsänparannushankkeita, joitten toteutuminen on nyt ollut keskeytyksissä. Rahoitusta ei ole ollut. Lapissa on edelleenkin vajaatuottoisia metsiä noin 12 prosenttia yksityismetsistä, ja on tarpeen, että niiden osalta suoritetaan toimia, joilla ne saadaan täyteen tuottoon. On laskettu, että nämä keskeneräiset rästityöt maksavat vajaat 30 miljoonaa markkaa, ja pidän nyt erittäin hyvänä sitä, että hallitus on ripeästi antanut eduskunnalle esityksen, jolla Lapin lain mukaisia metsänparannustöitä voidaan saattaa loppuun lähivuosina. Odotan, että myös eduskunta käsittelee tämän asian hyvin ripeästi, sillä kiire on siltä osin kova, että tänä keväänä pitää vielä päästä töihin tai muutoin jo tehdyt valmistelutyöt ovat hukkaan heitettyjä. Odotan nyt eduskunnalta todella nopeaa toimintaa.

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kysymys myös yleisemmästä asiasta, nimittäin kestävästä metsätaloudesta. Tältä osin näen erittäin hyvänä sen, että tässä ollaan kompensoimassa metsähakkeen hankkimista. Suomalainen linja, kun on energiasta puhuttu, on sitä, että bioenergian käyttöä pyritään lisäämään ja myös sillä tavalla monipuolistamaan, että saataisiin harvennusmetsät käyttöön. Lisäämällä metsähankkeen käyttöä harvennushakkuista voidaan samalla tukea myös metsätalouden kehittämistä yleensäkin. Eli harvennushankkeet ja -hakkuuthan ovat jääneet monesti tekemättä ja sillä tavalla taas metsien hoito on tullut laiminlyötyä tuolta osin.

Näin ollen varsin hyvä esitys hallitukselta. Aivan niin kuin ed. Tennilä jo totesi, tämän nopea ja ripeä käsittely on varmasti tarpeen.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitys, joka nyt on tuotu eduskuntaan, on täysin välttämätön. Kun tämän vuoden budjettia käsiteltiin valtiovarainvaliokunnassa, silloin jo asiantuntijakuulemisessa kävi selvästi ilmi, että esimerkiksi Lapin lain mukaisia keskeneräisiä

töitä ei voida viedä päätökseen, ellei muutoksia lainsäädäntöön tehdä. Hallitus on nyt tuonutkin tämän esityksen eduskuntaan, ja kuten ed. Tennilä totesi, toivon, että tämä voidaan kiireesti käsitellä ja että näitä töitä voidaan nyt jo tulevana kesänä jatkaa ja viedä ne päätökseen. Tämä tiedettiin jo kyllä valtiovarainvaliokunnassa käsittelyn yhteydessä, mutta valitettavasti silloin ei muutosta saatu aikaan.

Toinen tärkeä ja hyvä asia tässä laissa on se, että niin sanotun energiapuun haketus tulee mukaan, että haketustukea voidaan rahoittaa tämän vuoden loppuun sakka. Tämä on merkittävä uusi valtion tukimuoto. Tähänkin kiinnitettiin huomiota nimenomaan, kun tämän vuoden tulo- ja menoarvio hyväksyttiin. Tämä oli monen kädenväännön tulos ja ennen kaikkea valiokunta lähti siitä, että nämä rahat pitäisi osoittaa kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokasta, mutta tärkeintä on nyt, että ne voidaan osoittaa valtion varoista ja tällä tavalla edistää energiapuun käyttöä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Metsähakkeen tuoton tukeminen, kun se samalla käsitykseni mukaan ainakin mahdollisesti on positiivinen myös nuorten metsien hoidon suhteen, on erittäin tärkeä asia. Herää kuitenkin ajatus siitä, kun tässä tietyllä tavalla viedään eteenpäin energiapuun tuotantoa pienpuustosta, onko tämä yksi tällainen hetkellisesti voimassa oleva vaikuttava tekijä, jolla ei paranneta energiapuun tuotannon kannattavuutta. Olen joskus sanonut, että jos halutaan energiapuusta todella kestävää energiatuotannon muotoa, sen pitää saada pysyvä tasainen tuki, jonka tiedetään jatkuvan vuodesta toiseen ja jonka vuoksi voidaan investoida. En tiedä tässä tarkasti, epäilen hiukan, mutta joka tapauksessa tämä on ainakin jossain määrin positiivinen.

Mitä tulee Lapin metsien, näitten kitukasvuisten ja huonotuottoisten metsien hoitoon, niihin ei yhteiskunnan rahoja kannata kyllä uhrata eikä hukata. Lapin metsät ovat muutenkin tavattoman huonotuottoisia, sille ei mahda mitään, mutta jos siellä aletaan tuollaisia kitupensaita, jotka saattavat yhden propsipöllin tuottaa 100—150 vuodessa, valtion varoilla tukea, kyllä se on yhteiskunnan rahojen hukkaan heittämistä. Lapin alueilla on kyllä kehittämistä monessa muussa suhteessa. Olen aina ollut tätä mieltä ja olen edelleenkin, että se on rahojen hukkaan heittämistä. Sellaista ei pitäisi hyväksyä.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys, jolla annetaan siirtymäsäännökset Lapin laista kestävän metsätalouden rahoituslakiin, on mielestäni erinomainen esitys. Tilannehan oli sellainen, että kun Lapin laki päättyi vuoden 1998 lopussa, rahoituspäätöksin oli sidottu valtion varoja noin 28 miljoonaa markkaa. Kun kuitenkin uudessa rahoituslaissa valtionosuus aleni 93 prosentista noin 63 prosenttiin, monin paikoin — kuten ed. Aittoniemi totesi, metsän kasvu ei ole Lapissa niin suurta — olisi käynyt taloudellisesti kannattamattomaksi näiden vajaatuottoisten metsien kunnostaminen ja lain alkuperäinen tarkoitus olisi voinut jäädä eräiltä osin toteutumatta.

Näin ollen on todella myönteistä, että hallitus on antanut suhteellisen nopeasti tämän lakiesityksen ja toivon, että maa- ja metsätalousvaliokunta mahdollisimman nopeasti tämän asian käsittelisi, koska kentällä arvioidaan, että laki pitäisi saada voimaan mielellään toukokuun loppuun mennessä, jotta voitaisiin keskeytyksettä töitä jatkaa ilman, että tulisi mainittavia vahinkoja ja tappioita.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Lakiin sisältyy energiapuun haketustuki. Sitähän viime vuonna valiokunta pohti pitkään ja siitä päästiin sitten semmoiseen yhteisymmärrykseen, että tämmöinen on järkevä ja tarpeellinen. Silloin kuultiin asiantuntijoita ja kuultiin hyvin monen tasoisia esityksiä siitä, mitä toimenpiteitä tarvittaisiin. Joissakin tilanteissa hyvin tarkoilla hankintatoimenpiteillä ja logistiikkaa kehittämällä on päästy hyvinkin lähelle sitä hintaa, kun ottaa huomioon sen, että siihen tuli tämä nuoren metsän kunnostustuki mukaan, jotta se oli kilpailukykyistä jopa muiden energiamuotojen kanssa. Kuitenkin se vaati sitä, että metsässä piti olla tarkkaan määrätty runkovahvuus, ennen kuin saavutettiin semmoinen tehokkuus. Sen takia huonoimmat alueet jäisivät kokonaan varjoon. Minusta jatkoa ajatellen tällä tuella oikein kohdennettuna, koska varoja on vähän, saataisiin energiapuuta metsistä paljon liikkeelle. Samalla saadaan metsät kuntoon. Meillä on nimittäin näitä ensiharvennusrästimetsiä ilmeisesti vieläkin lähes puoli miljoonaa hehtaaria, jotka vaatisivat perkausta.

Sen takia minusta tämä osio lakiesityksessä on hyvä, samaten kuin Lapin lain osalta, koska tekemätöntä työtä on. Minun käsitykseni mukaan Lapissa on myös työttömiä ihmisiä, joten kyllä se koko kansantalouden hyväksi tulee, vaikka ne

olisivatkin niitä turjakepensaita, mitä ed. Aittoniemi tuolla totesi.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Nuoren metsän kunnostukseen liittyvä haketuki on erittäin tärkeä. Maa- ja metsätalousvaliokunnan esityksestä viime syystalvella sitä esitettiin ja erityisen suurin vaikeuksin valtiovarainvaliokunnassa sitten löydettiin toteuttamismuoto nimenomaan nuoren metsän kunnostuksen kautta. Kauppa- ja teollisuusministeriön kautta ei tätä voitu järjestää. Valtiovarainministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö ovat edelleen sitä mieltä, että heidän tukensa on lähinnä investointien avustamista, ei raaka-ainetukeen soveltuvaa. Tämän takia asia silloin hoidettiin nimenomaan nuoren metsän kunnostukseen liittyvän rahan kautta. Kieltämättä meille on kansallinen häpeä se, että meillä on satojatuhansia hehtaareja metsän uudistamisessa ja nuoren metsän kunnostuksessa laiminlyöntejä. Meillä ei ole siihen varaa ja se kostautuu tukkipuun ynnä muun raaka-aineen saatavuutena tulevaisuudessa, vaikeuttaa suomalaisen mekaanisen ja muun metsäteollisuuden ja metsätalouden kehitystä.

Tältä osin nyt tämä Kemera-lainsäädännön kautta tehtävä muutos on sillä tavalla hyvä, että me tällä tavalla ajamme metsäpoliittisia tavoitteita, kotimaisia puunvoimaprojekteja, joilla on alueellisesti suuri työllisyysmerkitys myös, niitä yhdessä eteenpäin.

Tältä osin on esitetty, että laki olisi voimassa vain kuluvan vuoden loppuun. Minusta on syytä poistaa tämä takaraja valiokuntakäsittelyssä. Mikäli sitten löytyy jokin muu tapa hoitaa tätä asiaa jatkossa, niin sitten voidaan ryhtyä tämän lain kumoamiseen siltä osin, mutta ei pidä tapella ja jokaikinen vuosi ja syksy etsiä ulospääsyä tämän asian hoitamiseen. Viime syksynä ja viime talvena se oli riittävän hankala. Nyt ei pidä katkaista tätä kehitystä.

Ed. M. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Energiapuun haketustuki on erinomaisen hyvä asia, ja onkin mukava yhtyä ed. Rajamäen kannanottoon siitä, että tämä pitää saada jatkuvaksi eikä niin, että siitä joka vuosi taistellaan.

On kansantaloudellisestikin erittäin merkittävää saada energiapuu käyttöön. Kun otetaan huomioon se, että jo selkeästi yli puolet metsistä on muiden kuin viljelijäväestön omistuksessa, niin energiapuun talteenotto on kustannuksiltaan niin hintavaa, että energiapuusta saatava hinta ei kata sitä työn hintaa. Silloin tarvitaan tätä tukea, ja tällä tukimuodolla asia tulee hoidettua.

Meillä on maakuntiin mahdollisuus saada rakennettua useita pieniä lämpölaitoksia, sähkön tuottolaitoksia, jolloin tämä kertaantuu kaiken kaikkiaan kansantalouteen monin verroin takaisin.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni on erittäin hyvä asia, että tämä maa- ja metsätalousvaliokunnan budjettilausumassa esittämä niin sanottu haketuki etenee niin, että se on nyt lakiesitysasteella. Tässä on toki epäkohtiakin, kun se on näin kiireellisesti laiksi esitetty.

Yksi on tämä, mikä on täällä jo tullut esille. Se on vain tämän vuoden voimassa, ja niin kuin tiedetään, nyt on kohta vuosi puolivälissä ja koska tarvitaan nämä hallinnolliset säädökset ja muut, niin on vaara, että ei ehditä sitä 10 miljoonan markan määrärahaa tänä vuonna käyttää. Se pitäisi olla tavallaan syksystä, lämmityskaudesta, puoli vuotta eteenpäin. Se olisi järkevämpi.

Toinen puute on mielestäni se, että se kohdistuu vain nuoren metsän hoitoalueelta korjattuun energiapuuhun. Maa- ja metsätalousvaliokunta viime vuoden lopulla puhui kaikesta haketettavasta puusta. Tämä olisi aivan oikein. Ehkä myöhemmin pitäisi tämmöinen pysyvämpi systeemi saada. Pysyvyys on aika tärkeää hakeyrittäjienkin ja haketoimittajien kannalta, mihin täällä aiemmin muun muassa ed. Aittoniemi viittasi.

Tällaisen muutaman kuukauden takia ei näitä ketjuja ja järjestelmiä voida panna pystyy, vaan se edellyttää pysyvyyttä. Olisi aivan oikein, että tuki tulisi KTM:n budjetista energiatukena.

Ed. K a n g a s : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys kestävän metsätalouden rahoituksesta on minunkin mielestäni kannatettava asia varsinkin, kun siinä on tämä energiapuun haketustuki. Se on järkevä tukimuoto varsinkin, kun se tähtää maamme metsien hoitamiseen. Kun ottaa huomioon, että maassamme jäävät nyt ensiharvennustyöt tekemättä 4—5 vuodelta, niin tämä on erittäin tärkeä asia. Metsien hoidon tulee tähdätä siihen, että suomalainen metsäteollisuus saa hyvää raaka-ainetta tehtaille. Suomi elää edelleenkin metsästä ja saa siitä huomattavat vientitulot. Minun mielestäni myös takaraja pitäisi poistaa tuelta ja tuen olla toistaiseksi voimassa.

Lapin-lisästä sanoisin, että se on ihan järkevää työtä, niin kuin ed. Esa Lahtela sanoi, että Lapissa on työttömiä ja siellä on järkevää työtä, mitä tällainen metsänhoitotyö on. Ne pitäisi saada nyt kiireesti käyntiin kevään ja kesän osalta. Tämä koskee Lapissa noin 500 henkeä. Ei se ihan vähäinen määrä lappilaisia ole, jotka tästä leipänsä saavat.

Lapin-lisästä sanoisin, että sillähän hoidetaan niitä virheitä, mitä on aikaisempina vuosikymmeninä tehty, eli se on entisten virheiden korjaamista. Sen takiahan se määräaikainen onkin.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Ed. Aittoniemen tiedot Lapin metsistä ja puunjalostuksesta ovat, sen huomasin tuosta puheenvuorosta, vajavaiset, ja ne vajavaisetkin tiedot ovat vielä väärät.

Lapissa on jo toistasataa vuotta hakattu tukkia ja sahattu siitä lankkua ja lautaa. Kohta sata vuotta on tehty myös sellua ja jo vuosikymmeniä on tehty paperia, kartonkia ja hyvinkin pitkälle jalostettuja muitakin paperituotteita. Lapin osuus Suomen vientituloista on 9 prosenttia ja tästä metsäteollisuudella on erittäin merkittävä osa jaloteräksen rinnalla. Tämä teille sellaiseksi yleissivistäväksi tiedoksi tästä Suomenmaasta, joka ei lopu Tampereelle.

Lapin puulla on tietysti omat erityisominaisuutensa. Se kasvaa hitaasti, hitaammin, mutta se tuottaa sitten myöskin hyvin lujaa puuta, joka esimerkiksi kelopuuna mökin rakentamisessa on aivan huipputuote. Viimeksi eilen olin Metsä-Botnian Kemin kartonkitehtaalla ja sielläkin kävi ilmi, että lyhytkuituinen havupuu, joka Lapissa kasvaa, on eräiden kartonkilajien aivan extraraaka-aine. Siitä on tehty aivan maailman huipputuotetta juuri sen ansiosta, että se kasvaa sillä tavoin kuin se kasvaa ja tulee sillä lailla lujemmaksi.

Ed. L e p p ä : Arvoisa puhemies! Myöskin omalta osaltani haluan olla todistamassa sitä, että hallitus on tässä asiassa erinomaisesti oikeilla linjoilla ja tämä kestävän metsätalouden rahoituslakiasia on erittäin kannatettava.

Energiapuun käytön lisäämiseksi kyllä kannattaa tehdä kaikki voitava ja niitä kannustimia, mitä tässäkin laissa esitetään, tulee erittäin mielellään käyttää. Niillä kuitenkin työllistetään järkevästi ja tuotetaan puhdasta lämpöä ja sähköä ja lisäksi, niin kuin täällä on moneen kertaan sanottu, kasvatetaan myöskin sitä laatupuuta, jolla Suomi elää. Niillä myös korvataan erittäin merkittävässä määrin kuitenkin niin alueellisesti kuin myöskin koko valtakunnan tasolla tuontipolttoaineita ja energian tuontia ylipäänsäkin.

Eräs asia, jota tässä kuitenkaan ei ole tai en ainakaan sitä tässä huomannut, on se, että voitaisiin myöskin kannustaa omaan käyttöön tulevan puuenergian käyttöä ja sen lisäämistä eikä ainoastaan niin, että se joudutaan myymään, jotta saataisiin tuki nimenomaan nuoren metsän kunnostuksesta saatavalle hakkeelle. Tämä minun mielestäni voitaisiin sinne myöskin lisätä, koska se olisi järkevää ja sillä nämä edellä mainitut asiat saataisiin menemään eteenpäin ja energiapuun käyttö lisääntymään edelleenkin. Toivon tälle laille jatkuvuutta, niin kuin toisetkin ovat täällä sanoneet, ja sitä, että tätä ei joka vuosi tarvitsisi käsitellä. Toivon samalla, että näkökulma omaan käyttöön tulevan energiapuun tuesta otetaan myös huomioon.

Ed. M ä k i - H a k o l a : Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsillä oleva hallituksen esitys laiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta sisältää kolme tärkeää kokonaisuutta. Ne ovat Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamiseksi tarvittavien keskeneräisten metsänuudistamistöiden loppuun saattaminen rahoituslain mukaisina toimenpiteinä, toisena energiapuun haketukseen mietittävän tuen rahoittaminen rahoituslain nojalla ja kolmantena metsänparannuslain mukaisten hankkeiden loppuun saattaminen siirtymäsäännöstä korjaamalla.

Hallituksen esitys on oikean suuntainen, mutta tarvitsee hieman tarkennuksia töiden joustavan sujumisen varmistamiseksi ja maanomistajien oikeudenmukaisen kohtelun turvaamiseksi. Lakimuutoksella on kiire, koska työt metsissä ovat käynnistyneet ja lain tarkoittamat työt ovat niitä kiireellisimpiä kohteita. Kyse on jo pitkään tiedossa olleiden lainsäädännöllisten epäkohtien korjaamisesta lakimuutoksella.

Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostaminen perustuu 1983—1999 voimassa olleeseen niin kutsuttuun Lapin lakiin. Lain perusteella Lapin läänissä ja Kuusamon kunnassa olevat yksityismetsän omistajat olivat oikeutettuja tukeen, jolla aktivoitiin metsänomistajat panemaan kuntoon vajaatuottoisia metsiä. Lailla on saatu paljon myönteistä aikaan. Lapin metsäkeskuksen johtajan tietojen mukaan metsiä on uudistettu noin 155 000 hehtaarin alalla ja lisäkasvua on arvioitu saaduksi noin 300 000 kuutiometriä vuodessa.

Lailla on työllistetty runsaasti väkeä alueella, jossa on muuten vaikea työllisyyttä hoitaa, ja vajaatuottoisten yksityismetsien osuus on alueella selvästi pienentynyt. Lain voimassaolon päättyessä jäi osa suunnitelluista hankkeista keskeneräisiksi ja on vaara, että työt keskeytyvät ilman lakimuutosta.

Hallituksen esitys Lapin töiden osalta on hyvä. Ainoastaan lain 6 §:n d momentti kaipaa korjaamista, jotta maa- ja metsätalousministeriön myöntövaltuuksien puitteissa rahoituspäätöstä ei ole voitu tehdä ministeriön asettaman määräajan puitteissa. Kyseisen momentin tulisi kuulua: "Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta annetun lain nojalla laadituissa suunnitelmissa määriteltyjä metsän uudistamistöitä, joita koskevat rahoitushakemukset ovat saapuneet metsäkeskukseen 31.12.1998 mennessä". Tällä korjauksella lakiesitys on kelvollinen. Muutoksen rahallinen vaikutus olisi vain Lapin metsäkeskuksen johtajan arvion mukaan noin 1,5 miljoonaa markkaa 2—3 vuoden aikajaksolla.

Kestävän metsätalouden rahoituslakia aikanaan säädettäessä eduskunta linjasi lain siirtymäsäännöstä siten, että sellaiset metsänparannustyöt, joita koskeva maastosuunnittelu on tehty vuoden 96 loppuun mennessä, voidaan rahoittaa metsänparannuslain säännösten perusteella. Siirtymäsäännöksen mukaan työt pitäisi saattaa loppuun tämän vuoden aikana. Jo lakia säädettäessä tiedettiin, että siirtymäkausi on liian lyhyt. Erityisesti budjetissa olleiden metsävarojen niukkuus on estänyt töiden loppuun saattamista esitetyssä aikataulussa.

Maa- ja metsätalousministeriö teki viime vuonna myös päätöksen, että siirtymäsäännös koskee vain sellaisia töitä, joita koskien rahoituspäätös on tehty ennen 1.9.1998. Tämä ministeriön linjaus on eduskunnan muotoileman siirtymäsäännöksen vastainen.

Lakimuutoksen 38 §:ää tuleekin muuttaa siten, että kyseinen määräaika poistetaan ja pitäydytään alkuperäisen siirtymäsäännöksen määrittelyn pohjalla. Eli ne metsänparannushankkeet, jotka on suunniteltu maastoon vuoden 96 loppuun mennessä, voidaan toteuttaa myös metsänparannuslain mukaisena työnä. Lisäksi, kun lakiesityksessä on esitetty lain voimassaolon jatkamista vuoden 2001 loppuun, on selvä, että tuo aika jää liian lyhyeksi. Työtä olisi oltava mahdollista jatkaa vuoden 2002 loppuun.

Energiapuutukikohta on eduskunnan aikaisemman ilmaiseman tahdon mukainen, mutta kun vuosi on jo näin pitkällä, tulisi määräys siitä, että tuen maksaminen olisi mahdollista vain tämän vuoden loppuun rahoituslain perusteella, muuttaa siten, että päivämäärä poistetaan ja tuki olisi käytössä ainakin koko syksyllä alkavan lämmityskauden ajan seuraavan vuoden kevääseen. Tässä on tarkoituksena, että asia siirtyisi kauppa- ja teollisuusministeriön rahoitettavaksi jatkossa. Se valmistelu voidaan tehdä sen jälkeen, kun tämä päätös saadaan aikaiseksi ja pystytään nyt budjetissa oleva raha saamaan käyttöön.

Kyse on valtiontaloudellisesti pienistä asioista, mutta käytännön kentällä suuren luokan yksityisluonteisista asioista. Töitä varten on tehty runsaasti suunnittelu- ja valmistelutyötä. Tuon työn ei saa antaa mennä hukkaan. Näillä pienillä muutoksilla lakiesitykseen saamme käytännössä toimivan paketin, joka mahdollistaa töiden loppuun saattamisen oikeudenmukaisella tavalla.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Tennilä pitää minun Lapin tuntemustani kovin vähäisenä, mutta hän erehtyy siinä pahasti. Minä olen ollut Lapissa puuta kaatamassa ja romukuskina. Molemmat tuovat Lapin tuntemusta.

Minä totean, että siellä on metsiä, jotka tuottavat puun Lapin tuotantolaitoksille ja etelämmäksikin. Ne metsät ovat tosin hidaskasvuisia, mutta ovat kuitenkin kannattavia. Ne alueet, joista puhutaan tämän lain tarkoituksessa, ovat sellaisia, että ne eivät tuota mitään sen rahan katteeksi, mitä niihin kohdistetaan. Se on tiedetty jo pitkään, että Lapin vähätuottoisten alueiden parantaminen ja kehittäminen on valtiontalouden rahojen hukkaan panemista.

Lapissa täytyy kehitellä puikulaperunoita sillä 30 miljoonalla markalla, niiden kylvämistä ja viemistä Eurooppaan, missä niillä on erinomainen menekki. Mutta kun Lapissa ei taideta oikein mielellään köykkiä sinne perunavaon pohjalle, minusta tuntuu vähän siltä. Esimerkiksi puikulaperunan kehittämisellä siellä ei ole mitään jatkuvaa merkitystä, vaikka sillä olisi valtava meno Eurooppaan. Sen sijaan vajaatuottoisten metsien suuntaan kyllä kahmitaan rahoja, joilla ei ole mitään yhteiskunnallista tuottoa.

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Ihan muutama huomio Lapin-kysymykseen. Varmasti Lapissa, nimenomaan pohjoisessa ja itäisessä Suomessa, kasvaa erittäin arvokasta tukkipuuta. Sillä tavalla arvokasta, että sen käyttöominaisuudet ovat hyvät, paremmat kuin ete-

lämpänä ja nimenomaan niin sanotuissa puupelloissa kasvatetulla puulla on. Siinä mielessä se on yksi näkökulma, joka liittyy tietysti mekaaniseen puun käsittelyyn ja nimenomaan puusepänteollisuuteen.

Toinen kysymys, johon tässäkin kohdassa kyllä sietää huomio kiinnittää, on lakimetsien ja muiden varsin hankalasti hyödynnettävien alueiden käyttö. Niiltä alueilta pitäisi visusti pitää kuitenkin sekä moottorisahat että erityisesti monitoimikoneet poissa ja huomioida niiden ekologinen haavoittuvuus.

Muutenkin, arvoisa puhemies, kun puhutaan Lapista ja Metsähallituksesta, monitoimikoneiden käytön lisääntyminen ja lisääminen siellä olisi varsin ongelmallista ja vaarallista sekä työllisyyden että nimenomaan ympäristön kannalta. Mitä monitoimikoneet ja niiden toiminta yleensä ympäristölle aiheuttavat, ne ongelmat ovat varsin tunnettuja.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Minusta on myönteistä, että maa- ja metsätalousministeriö on valmistellut lain siitä, että Lapin vajaatuottoisten metsien rästissä olevat kohteet saatetaan loppuun. Tämähän on osittain myös vastaus valtiovarainvaliokunnan tämän vuoden budjettiesityksestä antamaan mietintöön. Toivon lakiesitykselle maa- ja metsätalousvaliokunnassa mahdollisimman kiireellistä käsittelyä, koska olisi tärkeätä, että laki tulisi mitä pikaisimmin voimaan, jotta metsänviljelytyöt voivat jatkua ilman viivytyksiä Pohjois-Suomessa.

Toivon, että valiokunta harkitsisi kahta korjausta eli parannusta lakiesitykseen. Nyt ehdotetaan, että keskeneräisten hankkeiden toteuttamisaika olisi vuoden 2001 loppuun. Mielestäni aika voisi olla myös vuotta pidempi, jotta varmasti kaikki rästit saataisiin toteutettua.

Toisaalta lakiesityksessä sanotaan erityisesti Lapin vajaatuottoisten metsien uudistamisen osalta, että rahoitettavaksi voisivat tulla hankkeet, joiden uudistushakkuut on aloitettu ennen vuotta 1999. Tämä on varsin kireä määritelmä. Toivon, että valiokunta muuttaisi kohtaa niin, että rahoituksen piiriin tulisivat hankkeet, joiden maastotyöt on tehty vuoden 1996 loppuun mennessä. Tämä vastaisi myös nykyisen metsänparannuslain osalta käytössä olevaa siirtymäajan pykälää.

Lopuksi on vielä muistutettava, että Lapin lain rästien hoitamisen jälkeenkin Lappiin jää noin 70 000 hehtaaria vajaatuottoisia metsiä. Ne olisi myös saatava uudistettua. Toivonkin, että jatkossa kestävän metsätalouden rahoituslakiin saataisiin pysyvät pykälät vajaatuottoisten metsien uudistamiselle ja korkeammille, paremmille rahoitusehdoille. Lapissa on edelleenkin vajaatuottoisia metsiä selvästi enemmän kuin muualla Suomessa. Pohjois-Suomen metsäteollisuuden puuhuollon kannalta tämä olisi erittäin tärkeää.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi kieltäisi meiltä vajaatuottoisten metsien kunnostamisen tai estäisi ainakin valtion rahojen käytön tämän tarkoituksen edistämiseen. Se varmistaisi sen, että vajaatuottoiset metsät jäisivät jatkossakin vajaatuottoisiksi, ja hän laittaisi perunoita viljelemään meidät kaikki Lapin ihmiset. Siinä tietysti nyt on pantu turhaan vastakkain mänty ja peruna, mutta löytyyhän niitä vertailukohteita.

Minä taas menettelisin itse asiassa niin, että kun Lapissa on viljelyltä vapaiksi jääneitä peltoja, nekin pitäisi metsittää myös meillä. Minä olen paljon enemmän uskomassa puuhun ja puunjalostukseen myös pohjoisessa. Meillä on erittäin monia puuprojekteja nyt käynnissä. Pitää huolehtia siitä, että raaka-ainetta tulee riittämään. Mekaanisen puolen puunjalostusta kehitellään nyt joka puolella Lappiakin. Siellä pitää turvata se, että puuta jatkossa on. Siinä mielessä laki on erittäin hyvä.

Ed. Tiusaselle toteaisin vain siitä, missä hakataan ja missä ei, että minusta on nyt syntynyt varsin hyvä balanssi siitä, mitkä alueet ovat suojelussa ja mitkä ovat hakkuun piirissä talousmetsinä. Se on lyöty kiinni monissakin eri yhteyksissä, luonnonsuojelulaissa, metsälaissa ja nyt sitten metsäohjelmassa. Näillä puitteilla eletään. Kun näitä talouskäytössä olevia metsiä hyvin hoidetaan, puuta Lapissa riittää. Meidän erittäin vahva puunjalostusteollisuutemme pärjää sitten.

Ed. M ä k i - H a k o l a : Arvoisa rouva puhemies! Kerrankin voi olla ihan siliällä sydämellä ed. Tennilän kanssa samaa mieltä. Se oli erittäin hyvä puheenvuoro metsätalouden merkityksestä Lapille.

Ed. Aittoniemelle sanoisin, että nyt kannattaisi käydä Lapissa uudestaan. Siitä taitaa olla aikaa, kun moottorisahaa on siellä viimeksi käytetty. Kannattaisi käydä katsomassa, mitä Lapissa tänä päivänä tapahtuu ja minkälaisessa kunnossa niin kutsutut Osaran aukiot tänä päivänä Lapissa ovat. Siellä ovat joka paikassa nuoret metsät komiasti nousemassa ylöspäin, ja sillä on todella suuri merkitys Lapille.

Kun on tutkimuksissa selvitetty, että 300 000 kuutiota on lisäkasvu vajaatuottoisten metsien uusimisen yhteydessä Lapissa, ja jos lasketaan vaikka 100 markan kantohinta, varovainen kantohinta, se merkitsee silloin sitä, että se on 30 miljoonaa markkaa lisäarvoa Lappiin. Ed. Aittoniemi, eiköhän ole jotakin merkitystä tälläkin?

Mitä tulee suojametsäasioihin, meillähän on ollut suojametsälaki. Meillä on myöskin, niin kuin ed. Tennilä totesi, luonnonsuojelulainsäädäntö, erämaalait ja muut vastaavat, jotka säätelevät aivan tasan tarkkaan, mitä ja missä siellä tehdään. Monitoimikoneita kannattaisi myöskin kansanedustajien käydä nykypäivänä katsomassa, että näkisi, minkä tyyppisiä koneita ne ovat. Ne eivät ole enää samanlaisia isoja hirviöitä kuin ne joskus aikaisemmin ovat olleet. Ne ovat hyvinkin pehmeällä tavalla metsissä kulkevia laitteita. Siellähän on jo kehitetty käveleväkin monitoimikone tänä päivänä. Kannattaisi yrittää pysytellä ajan tasalla.

Tämä on erittäin hyvä esitys, tällä tavalla Lapin asioita saadaan eteenpäin, nimenomaan Lapin metsätaloudesta pidetään huolta.

Ed. Aulalle voin sanoa, että maa- ja metsätalousvaliokunta on tänään jo etukäteen kuullut asiantuntijoita. Huomenaamulla kello 8 jatkamme käsittelyä ja pyrimme saamaan sen siihen kuntoon, että voimme tuoda sen eduskuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 13/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laeiksi merilain 1 luvun 1 §:n sekä alusrekisterilain 30 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 14/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta sekä Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 15/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Asia on hyvin tärkeä. Sehän on monella tavalla nyt ajankohtainen ollut. Muun muassa eduskunnassa on asiaan liittyvä U-asia käsittelyssä. Se on ollut sekä liikennevaliokunnassa että ympäristövaliokunnassa, jossa se on parhaillaan. Nyt Suomen lakiin tuodaan selkeä, tässä tapauksessa Helcom-taustasta lähtevä muutos, joka on Itämerelle ja merivesistöillemme tärkeä edistysaskel. Nyt tietysti pitää asiaa pystyä myös kehittämään tästä eteenpäin. Sen kansainvälinen ulottuvuus Euroopan unionin piirissä tulee sitten U-asiaan liittyvänä direktiivinä eri jäsenmaiden käsittelyyn.

Kaiken kaikkiaan aluksien aiheuttamaan vesien pilaantumiseen ja päästöihin liittyy kansallisia näkökohtia. Euroopan unionin tasolla eteläiset jäsenmaat ovat erityisesti tässä asiassa olleet ongelmallisia, eivät ole olleet valmiit hyväksymään esimerkiksi ajatusta siitä, että jätemaksut liitettäisiin satamamaksuihin, eli no special fee -käytäntöä.

Kaiken kaikkiaan on hyvä, että asia menee eteenpäin. Sen pitäisi mennä vain kansainvälisesti vielä voimakkaammin eteenpäin.

Aivan lopuksi, arvoisa puhemies, viittaisin siihen, että meillä pitäisi olla myös kansainvälinen kontrolli siihen, mitä talteen otetuille jätteille myöhemmin tapahtuu. Venäjällä Pietarin alueella Krasnovyi Bor ...

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Tiusanen, pyydän jatkamaan puhujakorokkeelta. Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: Lopetan ihan heti. — Krasnovyi Bor on tästä huono esimerkki.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 85 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 16/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Akaan-Penttilä: Arvoisa puhemies! On yleisesti Suomessa kansalaisten keskuudessa tiedossa, että maahamme tulevien matkailijoiden harjoittama alkoholijuomakauppa muodostaa varsinkin alueellisesti haitallisiin mittasuhteisiin kasvaneen ongelman, niin kuin perustelutekstissäkin sanotaan. Nythän tässä ei ole kysymys turistialkoholista. Me kaikki tiedämme, mihin tarkoitukseen se on tarkoitettu. Se ei ole tarkoitettu myytäväksi vaan muulla tavalla käytettäväksi. Kun ajatellaan tätä muulla tavalla maahan tuotavaa alkoholia, joka sitten myydään täällä, on tietysti hämmästyttävää, että toimenpiteisiin ryhtyminen tässä asiassa on tähän asti ollut vaikeata, koska asianomaisen rikoksen enimmäisrangaistus asiasta on niin korkea. Se on kaksi vuotta vankeutta. Tämä lakiehdotushan tähtää siihen, että näissä rikoksen luonteisissa tilanteissa voitaisiin myös sakkorangaistus ottaa käyttöön.

Arvoisa puhemies! Käytän tämän puheenvuoron sen takia, että lehdistöstä olen lukenut, että — tavallaan aivan eri asiassa, mutta se sivuaa myös alkoholi- ja rattijuoppouskysymyksiä — sekä Kotkassa että Turussa on tietojeni mukaan kokeiltu niin sanottua pikasakkoa. Julkisuudessa on kerrottu, että kokeilu on ollut hyvä sekä syyllistyneille että myös koko Suomen oikeuslaitokselle, se on säästänyt tuloja. Siinä mielessä katson, arvoisa puhemies, että esitetty lakiehdotus on hyvin perusteltu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

11) Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 6 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 50/1999 vp (Eero Lämsä /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Yhteiskunnassa on käynnissä kehitys, että työaikaa lyhennetään ja loma-aikoja pidennetään. Sinällään se nykyisessä työttömyystilanteessa voi olla hyväkin, vaikka ei kaikille aloille sovellukaan.

Samaan aikaan maatalousyrittäjät ja etenkin karjatalousyrittäjät ovat entistä sidonnaisempia työhönsä. Heidän työaikansa ja myös työpaineensa on monin tavoin kasvanut ja kasvamassa. Tässä tilanteessa, arvoisa puhemies, ed. Lämsän lakialoite tähtää pieneen korjaukseen. Sen tavoitteena on lisätä maatalousyrittäjien vuosilomaoikeutta yhdellä päivällä. Tämä on erittäin vaatimaton lisäysehdotus, ja kaikkinensa vuosiloman pituus tämänkin jälkeen on erittäin vaatimaton verrattuna muiden alojen vapaa-aikaan.

Mielestäni, arvoisa puhemies, lakialoitteen perustelut ovat monin tavoin erittäin oikeaan osuvat niin työllisyysvaikutusten kuin sosiaali- ja terveyspoliittisten vaikutustenkin osalta. Kustannuksia lakialoite toisi varsin vähän. Tilanteessa, jossa yrittäjien määrä on joka tapauksessa jo alentunut, lisäkustannusten on arvioitu jäävän 27 miljoonaan markkaan.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin myös ne tiedot, joita hallituksen budjettivalmisteluun liittyen on julkisuudessa ollut. Nehän kertovat, että sosiaali- ja terveysministeriön alalla ja erityisesti maatalousyrittäjiä koskien olisi edelleen vireillä säästöhankkeita. Maatalousyrittäjien lomitusjärjestelmää edellinen hallitus on jo tiukentanut. Määrärahoja on leikattu ja lomittajien työaikaa yritystä kohti on vähennetty, joten voi sanoa, että maatalouslomittajatkin ovat jo varsin tiukalla samaan tapaan kuin ovat itse yrittäjät.

Mielestäni lomitusjärjestelmää pitäisikin kehittää, samoin lomittajien palkkausjärjestelmää tilanteessa, jossa työn vaativuus ja vastuullisuus ovat koko ajan lisääntymässä. Tälle sektorille ei enää tarvita lisää säästöjä vaan lisää resursseja.

Kuten totesin, lakialoitteella on hyvät työllisyysvaikutusperusteet. Työpaikkoja saataisiin sinne, missä niitä kipeimmin tarvitaan, ja myös sellaisiin tehtäviin, joissa ammattitaitoisia työntekijöitä kipeästi tarvitaan. Jo nyt on ongelmia vuosiloman ajan lomituksen järjestämisessä puhumattakaan kiireellisten, yllättäen tulleiden sijaisapulomitusten lomittajatilanteesta ja siinä ilmenevissä ongelmista.

Valtiolle tämä työllistäminen on kaikkinensa erittäin edullista, eikä ole mitään perustetta niille jostakin valmistelusta tihkuneille tiedoille, että yrittäjille asetettaisiin lomituksesta jokin maksu. Kyllä maatalousyrittäjät alentuneine tuloineen ovat muutoinkin jo niin tiukoilla, että heillä ei ole edellytyksiä ottaa vastaan lisää kustannuksia. He tarvitsevat parempaa toimeentulon tasoa ja parempaa sosiaaliturvaa.

Erityisesti henkinen rasittavuus on kaiken aikaa lisääntynyt. Me kaikki tiedämme, että työssä uupuminen on yleistä monilla muillakin aloilla, mutta erityisen suuri vaara uupumiseen on maatiloilla, missä työn sidonnaisuus on niin arkena kuin sunnuntaina ja läpi vuoden hyvin suuri. On arvioitu, että vuosiloman pidentämisellä voitaisiin vaikuttaa myönteisesti viljelijöiden jaksamiseen ja eritoten myös tapaturma- ja sairausvakuutusalttiuden vähentämiseen.

Arvoisa puhemies! Lakialoite on mielestäni kaikin tavoin perusteltu, ja toivoisin, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tämän ottaisi vakavasti ja ottaisi käsittelyynsä niin, että jo ensi vuonna talousarviossa voitaisiin maatalousyrittäjien vuosilomaa todella pidentää ainakin tällä yhdellä päivällä. Itse olen pitänyt tavoitteena, että jo tässä vaiheessa kahden päivän pidennys olisi paikallaan.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistölle kahteen kohtaan.

Hän toi puheessaan esille, että ei oltaisi yrittäjille tuomassa maksurasitteita. Mutta olen kuullut kyllä huhuja siitä, että kun sosiaali- ja terveysministeriössä on puhuttu tuommoisesta 100 miljoonan markan säästötarpeesta, lomitus olisi yksi kohde ja siellä oltaisiin asettamassa lomituspäivälle tällainen maksu. On puhuttu 70 markan maksusta päivää kohden, eli tulisi tällainen lomallelähtömaksu. Toivottavasti näin ei tapahdu, kun näitä säästöjä ollaan toteuttamassa.

Ed. H e m m i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota ed. Lämsän epäilyihin, että oltaisiin valmistelemassa jotain 100 miljoonan markan leikkausta sosiaali- ja terveysministeriössä. Vielä viime viikolla ainakaan minun korviini ei tullut tämmöistä, kun tätä asiaa nimenomaan sieltä kyselin. Sieltä vakuutettiin, että nykyisiä etuisuuksia ei olla heikentämässä.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos ed. Hemmilän tieto pitää paikkansa, niin se on hyvä. Toisaalta myös ed. Lämsän toteama noin 100 miljoonan markan leikkaustarve näissä maatalousyrittäjille tärkeissä määrärahoissa on tullut esille. Jos tämä, että 70 markkaa esimerkiksi lomavuorokautta kohti asetetaan lomallelähtömaksua viljelijöille, pitää paikkansa, se on kyllä aivan kohtuuton tässä tilanteessa, kun tulotaso on romahdusmaisesti laskenut karjatalousyrittäjillä ja näkymät tästä eteenkäänpäin eivät ole kovin hyvät.

Mielestäni lomitusjärjestelmä on jo nyt vedetty monin osin liian tiukalle ja viljelijät välttämättä tarvitsisivat yhteiskunnassa sellaisia signaaleja, sellaisia merkkejä, että heidän työtään arvostetaan, että heille todella ollaan valmiit antamaan myös lisää vapaa-aikaa, niin että kun yksikkökoot ovat kasvaneet ja vaativuus ja työn sidonnaisuus lisääntyneet, heillä myös olisi edellytykset pidentyvään vuosilomaan ja työstä vapautumiseen.

Ed. N o u s i a i n e n: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lämsän lakialoite maatalousyrittäjien lomituspalveluiden muuttamisesta lomituspäivien lisäämiseksi on hyvä ja kannatettava. Maataloudessa on Euroopan unionin jäsenyyden myötä käynnissä voimakas rakennemuutos, jonka seurauksena tilakoko kasvaa ja tiloilla työn rasittavuus lisääntyy. On perusteltua, että elinkeinonharjoittajien osalta pyritään vuosilomakäytännöissä lähestymään yleisiä vuosilomapituuksia. Nyt, kun yrittäjien määrä on vähenemässä, jää resursseja siirrettäväksi toimiville tiloille ja maatalousyrittäjien lomituskäyttöön.

Arvoisa puhemies! Samalla, kun lomitusjärjestelmää kehitetään, tulee huolehtia myös lomittajien saatavuudesta. Maassa on tällä hetkellä noin tuhannen lomittajan vajaus ja maksullisia lomia ja sijaisapuja jää saamatta ja käyttämättä.

Lomituspalveluiden kehittämisellä voidaan hyvin edistää maaseudun työllisyyttä ja yritystoimintaa siellä. Tämä vain edellyttää, että maatalouden arvostusta korotetaan ja työn houkuttelevuutta maataloudessa lisätään. Tämä edellyttää lomitusjärjestelmän kehittämistä niin koulutuk-

sen osalta kuin myös työn vaativuuden huomioimista palkkauskehityksessä. Tämä on haaste niin maatalouslomitusta järjestäville kuin myös työmarkkinaosapuolille.

Kannatan lakialoitetta, ja mielestäni lisääntyviä kustannuksia maatalouslomituksesta yrittäjille ei tulisi aiheuttaa.

Ed. L e p p ä : Arvoisa puhemies! Nyt on kysymyksessä sen verran tärkeä asia, että katson oikeaksi tulla tänne puhujakorokkeelle puheenvuoroni pitämään. Voi sanoa näin, että nyt tiedän, mistä puhun, koska itse olen tämän kaiken kokenut.

Meillä Suomessa puhutaan työajan lyhentämisestä, loma-ajan lisäämisestä. Kuinka tasapainoisesti ovat jakautuneet nämä ajatukset eri ammattikuntien välillä? Kun maa- ja metsätalouspuoli edustaa 7:ää prosenttia kaikkien toimialojen työpaikoista, tekee tämä ryhmä kaikista Suomesta tehtävistä työtunneista kuitenkin 10 prosenttia. Samaan aikaan kun kaikilla toimialoilla yhteensä on työaika viime vuosikymmenen aikana lisääntynyt 30 tuntia, on se maa- ja metsätaloudessa lisääntynyt 100 tuntia. Kun tästä vielä poimitaan lomaan oikeutetut eli ne, jotka karjataloutta harjoittavat, ovat nämä edellä mainitut luvut vielä huomattavasti suurempia.

Lomaan oikeutettujen piirissä näkyy selvästi työn lisääntyminen uupumuksena, tapaturmien lisääntymisenä, sairastuvuuden lisääntymisenä, ja tämä johtuu taas siitä, että säilyttääkseen entisen tulotasonsa ovat viljelijät joutuneet yhä enemmän ja enemmän tekemään työtä. Kun normaalissa yritystoiminnassa mennään niinpäin, että silloin, kun tehdään enemmän työtä, silloin myös haetaan lisää tuloa, meillä viljelijöillä tämä ei toteudu näin. Tämän vuoksi tämä ed. Lämsän tekemä lakialoite siitä, että lomaoikeutta lisättäisiin yhdellä päivällä, on aika tavalla vaatimaton, mutta se on erittäin oikean suuntainen.

Me tällä hetkellä Suomessa podemme noin tuhannen lomittajan pulaa, ja se tietää sitä, että meillä on toteutuneita lomia tämänhetkisestä 22 lomaoikeuspäivästä viime vuonna vain reilut 18. Eli meillä on jäänyt neljä päivää pitämättömiä lomia sen vuoksi, että meillä ei ole ollut lomittajia. Sen vuoksi tämän alan työntekijöiden koulutukseen, palkkaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Valtiovarainvaliokunta kiinnitti viime vuonna huomiota työllistävyyteen lomitusasiassa ja totesi niin, että ne ovat erittäin edullisia työpaikkoja, mitkä lomitukseen syntyvät. Ei tarvita minkäänlaisia investointeja, vain ja ainoastaan jaetaan työtä järkevällä tavalla, niin kuin muutoinkin on tässä valtakunnassa haluttu.

Arvoisa puhemies! Suomalainen kuluttaja arvostaa tällä hetkellä erityisen suuresti kotimaista elintarviketta. Nyt on myöskin meidän tässä salissa ja hallituksen piirissä yhdyttävä tuohon samaan arvostukseen. Tässä ed. Lämsän aloitteessa on yksi siemen siihen suuntaan. Toivon, että tämä lakialoite menee mahdollisimman nopeassa ja juohevassa käsittelyssä läpi ja me saamme sen oikeuden ja kohtuuden, joka myös kuuluu viljelijäväestölle ja nimenomaan maatalouslomaan oikeutetuille.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Tämä ed. Lämsän ehdottama muutos merkitsee maatalousyrittäjän loma-ajan pidentämistä yhdellä päivällä ensi vuoden alusta lähtien. Jos tämä yhden päivän pidennys kotieläintiloilla lomaoikeudessa toteutuisi, mielestäni se voisi olla yksi lisäsignaali siihen, että saataisiin joitakin sukupolvenvaihdoksia lisää. Minusta tuntuu vähän, että tämän päivän nuori haluaisi ne lomapäivänsäkin pitää niin kuin kuka tahansa muu. Tällä hetkellä ei ole oikein imua tässä seitsemänpäiväisessä työviikossa, mikä karjatiloilla on, ei varsinkaan silloin, kun palkansaaja käy kehumassa navetan ovella olevansa neljän viikon palkallisella lomalla.

Kannatan ed. Lämsän ehdotusta lämpimästi.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hemmilä totesi hyvin positiivisesti, että ei syytä huoleen, länsirintamalla kaikki hyvin, mutta ne tiedot ja huolenaiheet, joita meille edustajille, oppositiossa oleville edustajille, on viestitetty, kyllä koskevat 100 miljoonan markan leikkausta, joka kohdistuisi nimenomaan lomitusjärjestelmään ja MYEL-järjestelmään. Toivon, että ed. Hemmilä on todella oikeassa ja pystyy paimentamaan hallituspuolueen edustajana, että näin ei todellakaan tapahdu, mutta pahalta tilanne näyttää, eikä keskusta tule missään olosuhteissa hyväksymään näitä viljelijäväestöön kohdistuvia lisärasituksia, jos niitä sinne ollaan tekemässä. Toivoisin myös, että mittakaavassa olisi pilkkuvirhe.

Me kaikki tiedämme, kuten ed. Lämsän aloite, johon tämä pohjautuu, että henkiset paineet ovat lisääntyneet maataloudessa, koska entistä harvempi tekee entistä enemmän. Maatalousyrittäjällä on ihan samanlaiset vaikeudet kuin muillakin yrittäjillä lisätyövoiman palkkauksessa, ja

tämän takia yrittäjä itse joutuu tekemään paljon. Ei ole ollut varaa palkata aputyövoimaa monillakaan tiloilla vuosikausiin. Lisäksi tiedämme, että sairastuvuus on lisääntymässä, ja se johtuu juuri edellä mainitusta seikasta.

Työuupumus koettelee viljelijöitä ammattiryhmistä eniten. Tämä käy ilmi Työterveyslaitoksen tutkimuksessa. Työuupumuksen kokonaistaso, sen kaikki oireet, kuten väsymys, kyynisyys ja omanarvontunteen aleneminen, korostuvat maa- ja metsätaloudessa. Työuupumusta potee tämän tutkimuksen mukaan vakavana 11 prosenttina ja lievänä 54 prosenttia maa- ja metsätaloudessa työskentelevistä. Vain 35 prosenttia tekee työtään virkein mielin itseään arvostaen ja työnsä mielekkäänä kokien.

Työuupumuksen takana on lähes aina ylikuormitus. Työtä on yksinkertaisesti liikaa tai se on ihmiselle liian rasittavaa. Levolle ja virkistykselle ei ole tarpeeksi aikaa. Työtilanne ylittää ihmisen voimavarat. Tämä kaikki on hyvin ymmärrettävää siinä rakennemuutoksen myllerryksessä, jossa hyvin moni viljelijä tänä päivänä elää. Ammatti on ollut monellekin elämäntapa, se on suuri osa identiteettiä, ja kaikki tämä on ollut uhanalaisena. Ihan viime aikoina ei ole kuitenkaan koettu tätä syntipukkina olemista siinä määrin kuin vielä jokin vuosi sitten. Viljelijäthän olivat tällaisen syntipukin roolissa.

Arvoisa rouva puhemies! Kuten totesin, edelleen maatalous elää erittäin voimakasta murroskautta ja paineet rakennemuutoksen kaikkinaiseen tehostamiseen ja toteuttamiseen ovat suuret. Näin ollen viljelijän sosiaaliturvassa tapahtuvat heikennykset, jos niitä on tulossa, saattavat romahduttaa monen viljelijän itsearvostuksen ja työnteon motivaation. Näin ollen ed. Lämsän aloite, jossa yhdellä lomapäivällä voitaisiin lisätä lomaa, on varsin kannatettava.

Tämä edellyttää kyllä myös lomittajajärjestelmään puuttumista. Lomittajajärjestelmän on toimittava. Hyvin monissa paikoin ei lomittajia enää tahdo saada millään. Enimmillään maatalouslomittajia oli 80-luvun lopulla noin 12 000, nykyisin heitä on enää noin 5 000. Osa lomittajistahan työskentelee osa-aikaisina ja yhä useampi korkean ammattitaidon omaava lomittaja on joutunut siirtymään kokonaan tai osittain muihin tehtäviin. Lomittajia on irtisanottu ja osaaikaistettu. Näin ollen esimerkiksi juuri sairaus- ja tapaturmatapauksissa lomittajan saanti on hyvin vaikeaa.

Kaikki nämä seikat huomioon ottaen, arvoisa puhemies, totean lopuksi, että toivon tälle aloitteelle nopeaa ja ripeää sekä positiivista käsittelyä.

Ed. H e m m i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä otti esille puheensa loppuvaiheessa sen, mikä tässä on oleellista, nimittäin etteivät välttämättä, vaikka kuinka paljon olisi resursseja ja määrärahoja käytettävissä, siltikään maatalousyrittäjät saa lomittajia tuuraamaan loma-aikojaan, koska ei lomittajia ilmeisestikään eikä lomitustyötä arvosteta riittävästi. Tässä tarvitaan siis, jotta tulisi lomitusrenkaisiin riittävästi porukkaa, semmoisia uudistuksia palkkaukseen ja muuhunkin järjestelmään, joilla varmistetaan, että lomittajia on riittävästi saatavilla.

Tähän paikkaan haluan myös todeta ed. Lepälle, joka epäili, onko hallitusrintaman puolella arvostusta nimenomaan elintarviketaloutta kohtaan enemmän kuin kansan keskuudessa yleensä, että kyllä minä voin vakuuttaa ainakin omalta osaltani arvostavani elintarviketaloutta ja pyrkiväni viemään arvostusta myös muualle, mitä tulee koko hallitusrintamaan.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä toi esille tosiaan tilanteen, että lomittajista on puute ja kaikki viljelijät eivät voi lomiaan pitää.

Yksi hyvin merkittävä tekijä siinä on se, että viime hallituskaudella, kun säästötoimia lomituslakiin tehtiin, työjärjestely meni niin monimutkaiseksi, että ei kerta kaikkiaan lomittajia enää kiinnosta sellainen, kun tehdään aamulla muutama tunti, sitten on iltasella muutama tunti ja palkkaus jää pieneksi, kun koko yhdelle päivälle ei kerry riittävästi työtunteja, vaikka on kuitenkin siinä järjestelmässä ja työssä kiinni koko pitkän päivän. Tästä johtuu hyvin pitkälle se, että lomittajia ei tämä kiinnosta eikä ole riittävästi päteviä lomittajia.

Ed. L e p p ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia tästä, että ainakin yksi hallitusrintamassa ilmoittautuu tähän samaan joukkoon mukaan. Tämä on erittäin mukavaa ja kannustavaa kuulla.

Nyt kuitenkin on teon paikka. Nyt tässä punnitaan, kuinka paljon tuota arvostusta on. Meneekö tämä lakialoite läpi vai ei? Tulkitsen sen niin, että jos ei se mene, sitä arvostusta ei kuitenkaan ole.

Lopuksi esitän tässä vielä niille, jotka epäilevät tätä asiaa, näitä sidonnaisuuksia, mitä tässä

on tullut esille, että he voivat tulla tutustumaan esimerkiksi vaikka omalle tilalleni, mitä todellisuus tilatasolla on. Tervetuloa kaikki!

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa rouva puhemies! Lipposen edellisen hallituksen, joka oli työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus, ensimmäisiä leikkauskohteita olivat maatalouslomituksen määrärahat. Voi todeta, että nämä osaltaan ovat johtaneet siihen, että tällä kertaa on lomittajapula pahempi kuin aiemmin.

Kuitenkin edellinen hallitus, niin kuin tämäkin, on asettanut maatalouspolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi tilakoon voimakkaan suurentamisen. Käytäntö onkin se, että meillä syntyy eri puolilla Suomea Tanskan ja Hollannin mallin mukaan varsin suuria kotieläinyksiköitä aiempiin vuosiin verrattuna. 50—60 lehmän pihattonavetat eivät ole harvinaisia tänä päivänä. Täytyy kyllä todeta tähän, että Tanskassa ja Hollannissa mennään jo taas edellä tässä oravanpyörässä eli 100—150 lehmän yksiköt ovat siellä niitä, joita tänä päivänä rakennetaan.

Kokemuksesta tiedän, että työ ja sidonnaisuus sekä stressi karjatilalla lisääntyvät yksikkökoon kasvun myötä. Vielä tähän on lisättävä se, että kannattavuus on erityisesti nyt EU-aikana maataloudessa myös kotieläintiloilla heikentynyt. Viime vuonna verrattuna edellisvuoteen 14 prosenttia laski maataloustulo. Nämä lisäävät stressiä ja muuta painetta vielä varsinaisen työpaineen lisäksi.

Tähän viljelijöiden paineen lisäykseen, mistä ed. Hyssäläkin totesi olevan tutkimustuloksia, ovat kiinnittäneet huomiota viimeksi seurakunnat ja myös Suomen Mielenterveysseura. Sillä taholla on todettukin, että on paikkakuntia — tämä on tietysti aika ikävä todeta maatalouden tulevaisuutta ajatellen, mutta kuitenkin tosiasia — joissa on itsemurhia enemmän kuin sukupolvenvaihdoksia nuorten viljelijöiden keskuudessa. Tämä jos mikä osoittaa, että paineet ovat kasvaneet ja myös lomitustarvetta pitäisi olla.

Nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa on maininta, että sukupolvenvaihdoksia pyritään edistämään. Mielestäni sosiaalietujen ja sosiaaliturvan parantaminen on hyvin keskeinen keino juuri sukupolvenvaihdosten edistämisessä. Nyt tunnutaan kulkevan täysin väärään suuntaan tässä asiassa. Nykynuoret tietävät tilanteen, ja tämä on syy, että monilla tiloilla, vaikka tilalla olisi edellytyksiä pysyä pelissä mukana, jatkajia ei kuitenkaan lapsista löydy, vaan kaikki hakeutuvat kaupunkiin muihin ammatteihin.

Mielestäni tämä ed. Lämsän aloite on hyvä ja kannatettava. Jotta hallitusohjelman kohta "sukupolvenvaihdoksia edistetään" voitaisiin toteuttaa, niin kyllä meidän pitää sosiaaliturvan osaltakin edetä. Tässähän todella edetään maltillisesti, lyhyin askelin niin, että tämä ei mitenkään voi olla taloudellisesti ylivoimainen asia tälle kansantaloudelle, jos se halutaan todella hoitaa.

Myös olisi puututtava lomittajatilanteeseen. Pahin on tilanne niissä tapauksissa, kun karjatiloilla välttämättä tarvitaan sijaisapua sairaustapauksissa. Itse tunnen läheltä nämä asiat. On todella ikävä tilanne, kun lomittajia ei ole äkillisiinkään tapauksiin saatavissa.

Omasta kunnastani tiedustelin asiaa. Siellä on 16—17 päätoimista, kuukausipalkkaista lomittajaa. Heitä tarvittaisiin muutama lisää, että tämä systeemi pyörisi sillä teholla kuin tämänhetkiset lait edellyttävät.

Tämä on myös minulle sellainen asia, että tästä on helppo puhua, kun tunnen asian. Olen toiminut 16 vuotta virkamiehenä kaupungissa asuen ja tunnen myös ne asiat. Siellä on tietysti omat vaikeutensa, joita ei aina viljelijä tunne, mutta joka tapauksessa se ero on, että kun niistä työpaikoista jäädään lomalle, niin voidaan jäädä ja se työ jättää ja katkaista, mutta kotieläintilalla on 7-päiväinen viikko ja siinä ei erotella juhlapyhiä eikä arkipyhiä eikä arkipäiviä. Mitenkään kohtuuton vaatimus tämä loman pieni pidentäminen, varsinkaan kun se ei ole mikään taloudellinen asia, ei varmaankaan ole. Toivon, että tämä ed. Lämsän aloite saa täällä eduskunnassa ymmärrystä ja kannatusta.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Maatalousyrittäjien lomitus taitaa kuulua sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan, mutta tässä yhteydessä toteaisin kuitenkin, että se on lähellä maataloutta ja sitä kautta maa- ja metsätalousministeriötä, ja kun siellä nyt on ministeri vaihtumassa, niin voisi toivoa, että Hemilä muuttuisi Hemmiläksi, jolloin tulisi poliittinen vastuunkantaja maa- ja metsätalousministeriöön ja nimikin menisi aika pienellä muutoksella. Brysselissäkin varmaan ajateltaisiin, että sama mies jatkaa.

Arvoisa puhemies! Tämä maatalousyrittäjien lomituksen tilanne on hyvin vakava asia. Tiedämme, että kokonaisjärjestelmä ei tällä hetkellä ole kovinkaan hyvässä mallissa. Toisaalta se ontuu työntekijäpulan johdosta ja toisaalta lomituksen ehdot ja nimenomaan loman pituus ovat sellaisia asioita, joita ei voi pitää tänä aikana, kun

maan talous voimakkaasti kasvaa, tasa-arvoisina eikä kohtuullisina.

Tasa-arvoinen ja kohtuullinen järjestelmä olisi se, että oikeus lomaan olisi nykyistä jonkin verran pitempi. Tässä lakialoitteessa esitetään vain yhtä päivää. Se on varsin vähän. Tietysti on viisasta edetä lyhyin askelin, mutta tämän suunnan olisi pitänyt olla selvä ja se olisi hallituksen pitänyt ottaa niin, että se olisi jo ohjelmassaan luvannut tätä kehittää tähän suuntaan. Me olemme nimittäin siinä tilanteessa, että Suomen maatalous ajautuu hyvää vauhtia alas. Sosiaalisen puolen kehittäminen maatalousyrittäjien osalta on avain siihen, että voidaan tuota alasajoa jarruttaa ja säilyttää kotimainen puhdas, terveellinen elintarviketuotanto.

Siihen liittyy tietysti maatalouden työpaikkojen säilyminen laajemminkin. Esimerkiksi vasemmiston puolella kannattaisi miettiä, kuinka paljon tähän koko ketjuun sisältyy myös elintarviketeollisuuden ja kaupan sekä kuljetusten jne. työpaikkoja. Kysymys on aivan perustavaa laatua olevasta asiasta. Tietysti joku voi ajatella, että on liian suurta puhua näin, kun on yhden päivän lomajakson pidentämisestä kysymys mutta täytyy sanoa, että näin isoista asioista on kuitenkin kysymys osana tässä tilanteessa, jossa Suomen maatalous tällä hetkellä on.

Viljelijäväestö ja erityisesti karjataloudessa toimivat ovat epätasa-arvoisessa ja kohtuuttomassa tilanteessa, ja tämä näkyy monella tavalla. Yksi merkittävä ongelma on työssä jaksamisen vaikeudet. Ne näkyvät myös maatalouden puolella. Lomaoikeudella ja loman riittävän pitkänä pitämisen mahdollisuudella voidaan parantaa työsuojelullisesti ihmisten kestävyyttä ja näin säästää myös niitä menoja, joita on syntymässä terveydenhoidon puolella, kun ihmiset eivät jaksa työssään. Tämä puoli on syytä nostaa voimakkaasti esille.

Tulotaso maataloudessa on alentunut. Se on tosiasia ja sen seurauksena sukupolvenvaihdokset ovat kovin vähäiset, ja koko maaseutu ja myös maaseutukunnat kärsivät tästä tilanteesta jatkuvasti verotulojen vähenemisenä ja muina menetyksinä. Tämä on laaja, voisiko sanoa, aluepoliittinenkin kysymys.

Tässä lakialoitteessa lähdetään siitä, että tämä lomaoikeus, yksi päivä lisää lomaan tulisi ensi vuoden alusta. Mielestäni se ajankohta on sikäli erittäin perusteltu, että tämän vuoden syksyllä käydään työmarkkinaneuvottelut ja näkyy jo selvästi ammattiliittojen puheenvuoroissa se, kuinka ollaan jakamassa etuuksia lisää aktiiviväestölle, joka on työssä, ja sitä suuremmista summista puhutaan, mitä vahvempi ala on kysymyksessä. Jos ja kun syksyn työmarkkinaratkaisuissa aktiiviväestölle muilla sektoreilla annetaan palkankorotuksia ja mahdollisesti työajan lyhennyksiä, on kyllä täysin kohtuullista, suorastaan välttämätöntä, että maatalousyrittäjät, erityisesti karjatalouden harjoittajat saisivat jonkinmoisen pidennyksen vuosilomaan.

Se on aivan yksinkertainen oikeudenmukaisuuskysymys, josta luulisi maan hallituksen kantavan monista muistakin syistä johtuen huolta enemmän kuin mitä tänä päivänä tapahtuu. Valitettavasti näin ei kuitenkaan hallituksen toimesta tätä asiaa olla korjaamassa. Ikävä tietysti todeta, että lakialoitteella nämä asiat eivät korjaannu mutta on tärkeää, että tästä asiasta edes keskustellaan ja toivoisi, että tuolta vasemmaltakin puolelta olisi joku ottamassa asiaan hieman kantaa, kun siellä yleensä sosiaaliturvasta pidetään aika paljon meteliä. Maatalousväestö on selkeästi se väestöryhmä, joka on pudonnut kärryiltä tässä talouden kehityksessä ja tulonjaossa, joka maassa on kehittymässä huonoon suuntaan. Rikkaat, hyvin menestyvät vaurastuvat ja toinen puoli jää koko ajan jälkeen. Maatalousväestö on tässä toisessa ryhmässä.

Ed. H. A h o : Arvoisa puhemies! Minusta keskustelu on nyt sellaista, että nyt käydään asioiden arvojärjestyskeskustelua. Samalla puhutaan säästöistä, jotka ovat kyllä todellisia, jotka on esitetty määrätyissä puitteissa ja ovat varmasti varteenotettavia asioita. Ne ovat edelleen olemassa ja kohdistuvat nimenomaan maatalouden lomitukseen.

Minusta tässä on selkeästi kyse ihmisten palkkaamisesta. Toisaalta rahaa valtio kyllä laittaa ja satsaa muuhun työllisyyteen ja sen hoitoon paljon helpommin. Esitetyllä panoksella eli yhden päivän lisäyksellä, jota ed. Lämsä on esittänyt, että olisi 23 päivää lomaa per yrittäjä, näin pienellä rahamäärällä ja panostuksella voidaan kyllä vähentää huomattavasti yhteiskunnan panostusta sairauden- ja terveydenhoitoon.

Näkisin myös, että maaseudun elävänä pysyminen on yhteinen asia ja sekin puoltaa lomasektorin kehittämistä siihen suuntaan, että kaikki tarvitsevat saavat myös lomitusta. Minusta tämä on pieni mutta kansakunnan yhteinen tärkeä asia, jonka näin hyvinvointivaltiossa ei pitäisi olla mikään suuri päänvaiva edes rahallisesti saati päätöksenteon kannalta. Toivon, että lakiesitys saa myönteisen kannanoton.

Ed. R a n t a k a n g a s : Arvoisa rouva puhemies! Maatalouden toimintaedellytysten turvaaminen otetaan yhdeksi poliittiseksi tavoitteeksi hallitusohjelmassa. Nyt käsittelyn alla oleva lakialoite antaisi yhden pienen mutta myönteisen signaalin viljelijäväestölle, että hallitus aikoo tosissaan myös lunastaa niitä lupauksia, mitä hallitusohjelmassa on esitetty. Esitys on kokonaisvaikutukseltaan lähes kustannusneutraali, kun otetaan huomioon, että säästetään työttömyysmenoja, sosiaalimenoja ja muita yhteiskunnan kustannuksia ja toisaalta huomioidaan viljelijäväestön väheneminen ja sitä kautta lomituksen kustannusten aleneminen.

Maatalouspolitiikan tavoitteena on rakenteen kehittäminen ja yksikkökoon kasvattaminen, joka juuri on johtanut sosiaalisiin, henkisiin ja myös taloudellisiinkin ongelmiin viljelijöiden keskuudessa. Tämä korjaus olisi oikeudenmukaisuuden osoitus viljelijöille ja sillä tavalla paljon merkittävämpi kannustava signaali kuin arvataankaan.

Toisaalta se edellyttäisi ja edistäisi myös tilanpidon jatkamisen kiinnostusta ja veisi eteenpäin myös sitä tavoitetta, mikä hallitusohjelmassa on todettu, eli sukupolvenvaihdosten edistämistä. Tämä turvaisi myös satoja työpaikkoja maaseudulla erityisesti niillä alueilla, joilla muutoinkin on kaikkein vaikeinta saada uusia työpaikkoja ja myös olemassa olevat työpaikat ovat suurimman uhan alla.

Toivon, että asia etenee myönteisesti. Niin kuin täällä on todettu, tässä punnitaan hallituksen todellinen tahto toteuttaa maatalouden toimintaedellytysten turvaamista.

Ed. M. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Maatalousyrittäjän arki on työtä, työtä vuorotta seitsemän päivää viikossa. Maatalousyrittäjän lomaan yksi päivä lisää on enemmän kuin perusteltua.

Lomittajien saatavuus on osaltaan ollut esteenä lomanpidolle. Tässä yhteydessä onkin tarttuttava ed. Hemmilän esiin ottamaan asiaan, että lomittajien palkkaukseen on löydettävä lisää rahaa. Toivon mukaan 100 miljoonaa markkaa, joka on aiottu leikata, kääntyykin plusmerkkiseksi ja saadaan asiat vietyä paremmin eteenpäin. Lomittajien palkkaus on jäänyt jälkeen. Viime aikoina tehdyt taksoitukset eri työvaiheista ovat osaltaan olleet poistamassa hyviäkin lomittajia työmarkkinoilta.

Tämä on epäkohta, joka on korjattava. Valtion on turvattava lomitukseen tarvittava rahoitus, koska säästöt tulevat paremman henkisen jaksamisen kautta. Tämä lakiehdotus on perusteltu ja toivon mukaan viedään nopeasti päätökseen.

Ed. H e m m i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä tuli esille se, mikä minua on mietityttänyt jo pitkään. Jos kerran lomitettavien viljelijöiden, maatilojen, määrä kaiken aikaa vähenee mutta määräraha kuitenkin budjettitasolla pysyy suunnilleen samana, niin eiköhän siinä sitten ole jotakin mahdollisuuksia — ajatellen näin maallikkona vielä toistaiseksi. Mutta kun täällä aina epäillään, mikä on vilpitöntä ja mikä vilpillistä, niin tässä talossa ilmeisesti pitää oppia epäilemään aina kaikkia asioita. Mutta on toki niin, että joku kohtuus pitää myös keskustelussa olla.

Täällä on tuotu myös esille, että yhden päivän lisäys lomitusoikeuteen toisi jopa satoja työpaikkoja. On kyllä aika utopistista, että yhdellä päivällä saataisiin satoja uusia työpaikkoja aikaiseksi, kun ei nyt kerran saada työntekijöitäkään. Ainakin meillä Varsinais-Suomessa päin on maatalousyrittäjien erittäin vaikea saada lomittajia juuri siitä johtuen, ettei lomittajia ole tyrkyllä kuntien palvelukseen.

Ed. Mauri Salon esille ottama asia on kyllä aiheellinen ja pohdinnan arvoinen, että lomittajien työn arvostusta lisättäisiin sillä tavalla, että heille maksettaisiin kohtuullista palkkaa. Toki olen nyt kuullut maanviljelijöiltä myös, että lomittaja saa enemmän palkkaa kuin itse viljelijä. Tämä on kyllä ensimmäinen asia, mikä meidän pitäisi korjata.

Tämä on erittäin vaikea kysymys, mutta ei sitä kyllä juhlapuheillakaan ratkaista, siitä olen aivan varma.

Ed. M. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Juuri siksi syntyy satoja uusia työpaikkoja, kun nyt jo jää lomia pitämättä lomittajapulan vuoksi. Lomittajapula on tietenkin seurausta siitä, että palkat ovat matalia ja työajat on uusilla säädöksillä tehty erittäin hankaliksi. Kun sosiaaliturva on korkeampi mutta kuitenkin työnteon pitäisi olla aina mielekkäämpää kuin joutenolon, niin tässä tarvitaan myös sitä kokoomuslaista termiä ja myös sitten sisältöä tähän asiaan, että todella saadaan niitä lomittajia ja saadaan ihmiset lomalle ja jaksamaan.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lämsän lakialoite lomituspalvelulain 6 §:n

muuttamisesta on perusteltu, hyvä ja tarpeellinen.

Kun selailee Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelmaa, jossa on numeroituja sivuja ainakin 28, ja sieltä katsoo, paljonko siellä on uhrattu tälle asialle, sieltä löytyy yksi lause maatalouslomituksen, maatalouden kohdalta, ja siinä todetaan: "Lomitusjärjestelmän nykyiset edut turvataan." Tarkalleen on tällä tavalla siellä lausuttu. Me tiedämme, täällä on kuultu jo hyvissä puheenvuoroissa se, mitä on tapahtunut edellisen Lipposen hallituksen aikana, miten koko lomitusjärjestelmää aiottiin romuttaa, kuinka paljon miljoonia sieltä leikattiin, pitkästi toistasataa miljoonaa markkaa. Tämän ed. Lämsän lakialoitteen budjettitaloudellinen vaikutus olisi reilusti alle 10 miljoonaa markkaa, jolla annettaisiin yksi päivä lisää lomaoikeutta. Mielestäni ihan nämä muutamat perusasiat osoittavat, että lakiesitys on todella tarpeellinen ja välttämätön.

Mitä muuten tulee maatalousväestöön tällä hetkellä, tiedämme sen, mitä on tapahtunut menneinä vuosina. Viljelijäväestön tulotaso on rajusti pudonnut ja paljon ylistetty ja sinänsä hyvä ratkaisu, joka aikaansaatiin, Agenda-kysymys, ei sekään suinkaan viljelijöiden tuloja nosta. Se pitäisi myöskin tässä salissa kaikkien ryhmien ymmärtää ja hyväksyä. Kyllä me tarvitsemme ja maatalousväestö tarvitsee myöskin kansallisia ratkaisuja, joilla viljelijöiden tuloa voidaan parantaa. Tämä pieni lainmuutos on yksi osa ketjussa, jolla voitaisiin tuloturvaa ja ennen kaikkea myöskin työn mielekkyyttä ja viihtyvyyttä keskeisesti parantaa.

Arvoisa puhemies! Täällä on tuotu jo monissa puheenvuoroissa esille se, mikä tilanne viljelijäväestön keskuudessa tänä päivänä on: ensinnäkin että tiloja lopettaa kohtuuttoman paljon, tilat ovat entistä yksinäisempiä myöskin maaseudulla joka paikassa, naapureita on entistä vähemmän, työmäärä sen kuin kasvaa ja yhteiskunnalta tulevat palvelut, esimerkiksi lomituspalvelut ovat myöskin kiven takana. Kyllä tästä voi vetää sellaisen johtopäätöksen, että nykyisen hallituksen keskeinen linja on se, että markkinavoimat hoitavat maataloudenkin ja meillä palataan, ei varmasti samaan aikaan kuin ennen maanomistusolojen muuttamista, mutta aikaan, jolloin meillä on taas todella suuria, merkittäviä tiloja, jotka joutuvat käyttämään ja saavat käyttää — heidän on pakko käyttää, kun isännän ja emännän rahkeet eivät riitä — palkattua työvoimaa.

Sehän on myös johtamassa siihen, että lomitusjärjestelmää, joka on nimenomaan karjatalousvaltaisten perheviljelmien turvaksi kehitetty ja koetettu rakentaa, on nyt pala palalta — vaikka elämme mielestämme näin hyvässä maassa kuin tällä hetkellä on, kaiken pitäisi olla hyvin — on lähdetty pala palalta murtamaan. Siinä mielessä tämä on erittäin merkittävä ja tärkeä asia ottaa esille.

On helppo yhtyä myöskin niihin ongelmiin, mitä ennen kaikkea karjatalousyrittäjien keskuudessa on. Ne liittyvät mielenterveyteen sekä henkiseen ja fyysiseen uupumukseen. Kun ed. Ranta-Muotio toi esille, että seurakunnatkin ovat puuttuneet, totean sen, että Lapuan hiippakunnassa Etelä-Pohjanmaalla toimii tällä hetkellä maaseutupappi, jonka tehtävänä on nimenomaan kantaa huolta siitä, miten maatalousväestö ja erityisesti karjatalousväestö jaksaa ja jaksaa tästä eteenpäin. Tilanne on koettu ainakin Etelä-Pohjanmaalla ja Lapuan hiippakunnan alueella erittäin vakavana ja huolestuttavana. Ehkä sitä ei täällä pääkaupungin parrasvaloissa sillä tavalla nähdä kuin se nähdään siellä maaseudun sydämessä tänä päivänä.

Arvoisa rouva puhemies! Ehkä lopuksi on syytä nostaa korkealle hattua, jota ei ole nyt päässä, edustajille Hemmilälle ja Esa Lahtelalle. Täällä on peräti kaksi hallituspuolueiden edustajaa tällä hetkellä paikalla. Eduskunnan istuntosalihan on tarkoitettu siihen, että kun täällä kansanedustajien tekemiä lakiesityksiä käsitellään, vaikka, totta kai, hallituksen esitykset menevät aina niiden ohi, mutta kun tärkeitä asioita nostetaan esille, olisi paikallaan, että myöskin ministeriaitiossa olisi edes yksi ministeri kuuntelemassa ja saamassa viestiä, mitä täällä viestitään. Tiedän, että he pystyvät lukemaan puheenvuorot Internetistä ja sihteerien välityksellä saamaan raportin, mutta varmasti paikallaan olisi, että täällä kuunneltaisiin.

Tiedän, että nykyisessä hallituksessa lomitusasiat sinänsä ovat ministeri Perhon hoidossa, ja uskon, että hän tietyllä tavalla ammatti-ihmisenä, maataloutta tuntevana hyvin sisäistää asian, ja voin kyllä luottaa, että hän varmasti parhaansa tekee. Mutta riittävätkö ministeri Perhonkaan voimat hallituksessa, kun näyttää, että hallituksen aitio on täysin tyhjä nytkin eikä kukaan kunnioita keskustelua läsnäololla? Kun täällä on tulossa nimenomaan vielä sosiaalipolitiikkaan ja eläkeläisten asiaan liittyviä arkoja asioita, voi tehdä kai sen johtopäätöksen, että enempää tämä lomitusasia kuin eläkekysymyksetkään eivät tällä hetkellä tunnu kiinnostavan muita kuin

edustajia Hemmilää ja Lahtelaa. Heille voi antaa näin oppositiopuolueen edustajana täyden tunnustuksen, että he jaksavat seurata tätäkin mielestäni tärkeää ja parlamentaariseen demokratiaan kuuluvaa keskustelua.

Arvoisa puhemies! Toivon, että sosiaalivaliokunta käsittelee pikaisesti ed. Lämsän aloitteen ja sitten nähdään, löytyykö tästä salista sitä myötätuntoa, jota nyt puheissa on esitetty, että yksi päivä viljelijöille annettaisiin lisää lomaoikeutta.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lämsän aloite on varovainen. Jos ajatellaan, että hän oppositiopuolueen kansanedustajana tekee lakialoitteen, hän voisi vaatia tasa-arvoa palkkatyöläisiin nähden ja vähintään 30 päivän lomaoikeutta vuodessa. En vielä odottanut, että esitettäisiin niin paljon kuin on joidenkin virkamiesten lomaoikeus, joka on ihan toisen tyyppinen, paljon pitempi vielä. Siinä mielessä tämä on minusta vähän tavoiteltu.

Voisi kuvitella, niin kuin aikaisemmissa puheenvuoroissa on todettu, taisi olla ed. Hemmilä, että kun viljelijöiden ja lähinnä karjatalousyrittäjien määrä vähenee, raha voitaisiin käyttää jäljelle jäävien lomituspalveluihin. Vähän saman tyyppinen ajattelu kuin sotainvalidien ja veteraanien osalta on hallitusohjelmassa. Tosin tätä ei ole kirjattu hallitusohjelmaan näin. Mutta jos ajateltaisiin, että sama määrä noin ajatuksena ja teoriassa on mahdollista tuottaa, niin vähintään sama määrä käytettäisiin myös sitä varantoa, joka tällä hetkellä raamissa on varattu, lomituspalvelujen parantamiseen. No, aikanaan jää nähtäväksi, mitä se tarkoittaa, kun hallitusohjelmassa todetaan, että "nykyiset edut". Sekin on tietysti lupaus siihen suuntaan, jotta niitä ei heikennetä.

Mutta kaiken kaikkiaan, jos ajatellaan sitä työtaakkaa ja rasitetta, mikä viljelijäväestöllä ja karjankasvattajilla on, se on sitovaa. Viljanviljelypuoli on ihan toisen tyyppistä, mutta karjankasvatus on niin sitovaa puuhaa, että siitä ei pääse oikein päiväksikään mihinkään. Sillä tavalla jos ajatellaan kotimaista elintarviketuotantoa ja elintarvikkeiden saatavuutta, niin meidän on yhteiskuntana sille puolelle satsattava ja tunnustettava se tosiasia, jotta ilman yhteiskunnan mukanaoloa systeemi ei toimi. Silloin joudumme asennoitumaan tähän kysymykseen ja katsomaan, miten ihmiset jaksavat ja siltä osin vertaamaan siihen, mitä alussa totesin, että minkä takia he eivät voisi olla yhdenvertaisia joihinkin muihin ammattiryhmiin verrattuna. Samalla tavalla nekin ihmiset väsyvät ja vaativat lepoa. Samalla tavalla yhteiskunnassa pitäisi olla myös oikeutus siihen lepoon.

Tiedän, että elämme aika tiukassa taloudellisessa tilanteessa ja isojen uudistusten läpivieminen ei hetkessä tapahdu. Mutta tämäkin askel, joka ed. Lämsän aloitteessa on esitetty, on askel siihen suuntaan, joka edistäisi työssä jaksamista. Niihin puheisiin ja ajatuksiin en usko, mitä puhutaan aloitteen työllistämisvaikutuksesta. En usko, että se lisäisi hetkessä työpaikkoja sillä tavalla. Radikaalimpi muutos tekisi sen.

Kysymys on myös siitä, millä tavalla arvostetaan lomitustyötä. Se on tullut esille jo aikaisemmissa puheenvuoroissa. Tänä päivänä hyvin harva nuori pitää lomittajan ammattia toiveammattina. Näin olen käsittänyt. Voi olla, että tulevaisuudessa siihen joudutaan jonkinlaisia uusia asioita kehittämään, uudenlaista arvostuspolitiikkaa, mekaniikkaa, millä tavalla ihmiset yleensä hakeutuisivat siihen työhön, millä tavalla saadaan sen arvo koettua yhteiskunnassa myös työnä niin, että ihmiset lähtevät siihen ja kokevat, että tämäkin on arvokasta työtä tehdä eikä tavoitteena olisi pelkästään päästä virkamieheksi kunnallis- tai valtionhallintoon tai mahdollisesti Brysseliin. Siellä kuulemma on kovat palkat ja työtäkin, mutta se on kansallista puuhaa. Me tarvitsemme perusasioita myös maaseudulla, se on tärkeä asia. Sen takia, vaikkakin hallituspuolueen edustajana, olen sitä mieltä, että tähän suuntaan pitää edetä niiden voimavarojen puitteissa, mitä meillä on olemassa.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. E. Lahtelalle voisi vain todeta, että viljelijät ovat todella vähään tyytyväisiä eivätkä ole olleet esittämässäkään sellaisia lomapäiviä, mitä muille väestöryhmille on tullut. Mutta kun ed. Lahtela puhui näin lämpimästi viljelijäväestön puolesta ja myös lomapäivän lisäämisen puolesta, niin uskon, että tällä vaalikaudella tähän saliin tulee esityksiä, joten ed. Lahtelakin pääsee äänestämään ja näyttämään kykynsä siinä, seisooko hän todella maatalousväestön puolella ja ajaako sitä oikeudenmukaista linjaa, mitä hän äsken esitti.

Taisi ed. Kankaanniemi todeta sen, että maatalousväestö on nimenomaan taloudellisesti pudonnut kärryiltä; käytetään maataloudellista sanontaa. Näinhän on käynyt. Kärryiltä putoaminen on tapahtunut myös sosiaalisesti. Nyt juuri tällä pienellä lainmuutoksella yritetään paikata tätä kärryiltä putoamista sosiaalisessa mielessä.

Ed. M. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vähän tavoiteltu, oli ed. E. Lahtelan viesti. Hän todella otti tavallaan myönteisen kannan tähän yhden päivän lisäykseen vertaamalla maatalouslomitusta virkamiesten ja ammattiyhdistysliikeväen tai yleensä työntekijäväestön lomiin. Mutta olisin toivonut, että hänellä olisi ollut myös selkeä viesti, että nämä rahat, mitä tähän tarvitaan, tullaan jostain kaivamaan. Se ajatus on esitetty, että rahaa on riittävästi, ja kun jakajat vähenevät, sitä kautta saadaan lisää, mutta meillä yhteiskunnassa ei ole mahdollisuutta ajaa maataloutta hautaan samanaikaisesti kuin viimeiset veteraanimme ovat haudassa. Me tarvitsemme maatalousväestön nykyisessä laajuudessaan, jotta elintarvikehuoltomme on jatkossakin turvattu.

Ed. E. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Voisi todeta molemmille vastauspuheenvuoron käyttäjille sen, jotta kyllä tämä on sinällään niin iso kysymys ja asennekysymys, se olisi minusta koko Euroopan unionin laajuinen kysymys, että meidän pitäisi saada myös siellä määrätty normiajattelu ja vapaaaika-ajattelu myös maatalouspuolen osalta läpi. Minun käsitykseni mukaan jokaisessa paikassa, mitä puhuin asenteista, on saman tyyppinen kehitys menossa. Viime syksynä kävimme Virossa ja siellä on saman tyyppinen ajattelu. Siellä ei löydy sille puolelle, karjankasvatukseen, viljelypuolelle, innokkaita ihmisiä, ja se koetaan vähempiarvoisena puuhana. Se on minusta isoin ongelma koko tässä jutussa.

Mitä tulee rahoihin taas, niin kyllä me joudumme elämään niiden tiukkojen raamien puitteissa, mitä on olemassa. Jos johonkin lisätään paljon, se on jostakin pois. Sen arvuutus on taas kova juttu, niin kuin on tässä nähty, kun rikkaat eivät näköjään ole valmiit maksamaan. Isotuloiset eivät halua luopua mistään osuudesta.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Käytin lakialoitteen esittelypuheenvuoron jo aikaisemmin. En käy tätä kokonaisuudessaan läpi. Monissa puheenvuoroissa on kyllä jo monelta osin tuotu eri näkemykset esille. Muutamia asioita haluan tässä tuoda.

Ensinnäkin kun ed. E. Lahtela ihmetteli, että opposition edustajana en ole esittämässä muuta kuin yhtä päivää, että eikö tässä tulisi nyt vähän heittää populismia mukaan, näin ymmärsin, ja esittää samaa lomapäivämäärää kuin on palkansaajilla. Näin varmasti on, että vaatimuksia voi tietysti esittää. Mutta itse asiassa ed. Lahtela osui asian ytimeen siinä mielessä, että aloite lähtee nimenomaan siitä, että yksi päivä. Se on todella vähän, vähempää se ei voi olla, eikä tämä tule aiheuttamaan valtiolle juurikaan lisää kustannuksia, mutta samalla turvaa noin 230 lomittajan työn. Eli on erittäin pienestä asiasta kysymys, ei tule rasittamaan valtiontaloutta. Mutta kun on kysymys viljelijöitten sosiaaliturvasta eli lomapäivistä, yhdenkin päivän lisäyksellä on merkitystä. Näin ovat viljelijät viestittäneet, ja tällä ovat hyvin vahvat sosiaalipoliittiset perusteet.

Arvoisa puhemies! Haluan oikaista yhden asian pöytäkirjaan. Kun aloitteessa on sanottu, että 23 lomapäivän jälkeen karjatalouden hoitajat ovat edelleenkin sidottuina karjanhoitoon 345 päiväksi, niin kyllä oikea laskutoimitus tekee sen, että niitä on 342 päivää, vaikka 345 on tietysti lähempänä käytännön totuutta, koska viljelijät eivät voi näitä lomapäiviään täytenä kuitenkaan pitää.

Ed. Väistö toi esille sen, että hän olisi kannattamassa kahden lomapäivän lisäämistä. Haluan korostaa, että silloin tämä idea tästä menee, ei ole järkevää lähteä nokittelemaan lisäpäivillä. Se on aika merkittävä lisäys, jos lisätään esitykseen yksi päivä, niin se on sadan prosentin lisäys. Kyllä tämä sitten menee hulvattomaksi ja voi sanoa, että sitten jo tuhlataan valtion varoja jne. Haluan tälläkin korostaa sitä, että juuri yksi päivä merkitsee sitä, että tämä ei valtiolta vaadi lisää rahaa. Tämä jatkossa toistuisi niin, että vuositasolla lomapäiviä voitaisiin lisätä siinä suhteessa kuin lomitettavien määrä vähenee.

Arvoisa puhemies! Täällä on paljon puhuttu siitä, että olisi hyvä, että tämä lakialoite menisi valiokunnassa käsittelyyn ja tulisi tänne saliin ja tulisi siihen päätökseen, että yksi päivä voitaisiin lisätä. Jos näin käy, niin minä kutsun arvoisat kollegat, kaikki 200 edustajaa, maatilalleni kahville silloin, kun tämä 23. lomapäivä meillä vietetään.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tuo kahvikutsu on varmasti ihan hyvä asia. En tiedä, miten paljon yllykesisältöä siinä on asian eteenpäinviemiseen, mutta omasta mielestäni asia sinänsä on tärkeä. Sitä ei voi kieltää eikä halua kieltää sitä.

Euroopan unionin jäsenyys varmasti on nyt aika tavalla meidän maataloutemme nykytilan taustalla, mutta vielä enemmän tulevaisuuden hallitseva tekijä. Agenda 2000 -neuvottelut ja Berliinin tulos ovat tiedossa, mutta sen lisäksi on

toki tiedossa laajenemisprosessin kiihtyminen, ja varsin traagisella tavalla Balkanin tapahtumat ovat tätä laajentamisprosessia nopeuttamassa. Mitä Suomen maataloudelle sitten merkitsee Bulgarian ja Romanian ja muidenkin Balkanin ja Kaakkois-Euroopan maiden nopeutettu mukaantulo Euroopan unionin jäsenyyteen, on varmasti melkoinen kysymysmerkki, mutta kaikki tiedämme, että ei se ainakaan mitään kovin hyvää voi merkitä.

Miksi Balkanin tilanne sitten nopeuttaa tätä prosessia, niin kai siitä syystä, että nyt näille maille olisi jotakin Euroopan unionin toimesta annettava ikään kuin porkkanaa tässä tilanteessa, että Euroopan unionin näkökulmasta päästäisiin tilanteen stabilisointiin Balkanilla ja sodan loppumiseen. Tällaisen viestin muun muassa valiokuntamme, ympäristövaliokunta, sai ollessaan vasta suurlähettiläs Satulin vieraana. Nämä ovat ehkä näitä kaukanakin olevia reunaehtoja tässä asiassa.

Sitten lomittajakysymykseen ja sen ongelmaan. On aivan oikein, mitä täällä on tuotu esiin, maanviljelijöiden, karjatilallisten paine, joka on jatkuvaa, keskeytymätöntä. Sitä ei pidä kiistää, sen vuoksi aito lomamahdollisuus on ihan perusteltu, se on selvä. Niin kuin totesin, tilanne on Euroopan unionin jäsenyyden jälkeen varmasti hankaloitunut.

Toinen asia, joka tähän liittyy, on eläinten kohtelu. Uskon, että ihmiset, jotka ovat jatkuvan stressin alaisina, niin kuin täällä on tuotu esiin, kohtelevat myös eläimiä ehkä huonommin kuin muuten tulisi kohdelluksi. Asiaa ei sovi unohtaa, kun tiedämme yleensäkin ne ongelmat, jotka eläinten pitoon tällä hetkellä Suomessa liittyvät. Ongelmaa pahentavat Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvät palkkiomaksut, eli pidetään eläimiä, joista maksetaan pääluvun mukaan palkkiota, huonoissa olosuhteissa, kun päämääränä on vain palkkion saanti ja sen kuittaaminen. Tässä viittaan eläinsuojeluvalvoja Anja Eerikäisen työhön liittyneeseen MTV 3:n julkistamaan dokumenttiin muutama päivä sitten. Kyllä moneltakin näkökulmalta tätä asiaa voi lähestyä. Itse en halua mitenkään pitää eläinsuojelua ensimmäisenä asiana, vaan ehkä juuri näin, niin kuin täällä todettiin, ihmisten, maatalousyrittäjien oikeutettua vaatimusta kohtuullisesta lomasta.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin todeta sen, että varmasti maatalousyrittäjienkin keskuudessa on kahdenlaista väkeä. Ehkä heidätkin voidaan jakaa kahteen, niin kuin täällä yleensä puhutaan kansan kahtia jakamisesta, eli niihin, joilla on mahdollisuuksia lisätä jatkuvasti tilakokoa, karjalukua, ja sillä tavalla ikään kuin Euroopan unionin olosuhteissa päästä optimaalisen suureen yksikköön, joka niin sanotusti kannattaa, sitten niihin toisiin, joilla ei ole tähän mahdollisuuksia. Viittaan vielä siihen, että näissä suurissa yksiköissä ei välttämättä eläinten kohtelu ole sitä laatutasoa, mihin Suomessa yleensä on totuttu.

Ed. Y l ä - M o n o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että kaikki 200 edustajaa tässä salissa, vaikka eivät olekaan nyt läsnä ja osallistumassa tähän keskusteluun, ovat tietoisia siitä, millaisen paineen alla maatalousyrittäjät tänä päivänä työskentelevät. Mikäli ministeri Hemilän ennusteet maatilojen lukumäärän suhteen toteutuvat, on ed. Lämsän lakialoite vähintään kustannusneutraali.

Ed. Hyssälä analysoi maatalousyrittäjien tilannetta todella oivallisesti. Lomittajajärjestelmän parantaminen on kokonaan oma, tärkeä asiansa. Meillä ei ole varaa antaa niiden, jotka vielä jaksavat jatkaa, uupua loppuun kohtuuttoman työtaakan alle. Ed. Lämsän aloite on kannatettava ja juuri sellainen viesti, jota nyt tarvitaan, jotta kamelin selkä ei katkea.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Lomittajilla on erinomainen mainosihminen, kuten näette Ilta-Sanomien mainoksesta, että Karita Mattila lypsää lehmää; en tiedä, lypsääkö oikealta puolelta vai ei, se jääköön asiantuntijoiden sanottavaksi. Siinä mielessä täytyy käyttää lyhyt puheenvuoro.

Olen joskus aikaisemmin, kun on puhuttu tästä yhden päivän lisäyksestä maatalousyrittäjien lomaan, lähtenyt siitä, että jos ajattelee normaalia, tavallista ihmistä, hänellä on viisipäiväinen työviikko, mikä merkitsee sitä, että 104 päivää vuodessa jo kertyisi maatalousyrittäjälle, jos ajateltaisiin vastaavaa vapaata, mitä on palkkatyöntekijäin vapaa-aika, tämän lisäksi vielä kesälomat. Toisaalta tämä yhden päivän pyytäminen sellaisenaan naurettavan pieneen lomaan, 28 päivää, ei se oikein ole, kuten varmasti tietää tekijäkin, joka ei ole tehnyt mitään pilkantekoa, mutta yksi päivä on naurettavan pieni, sen pitäisi olla merkittävästi suurempi.

Siinä mielessä, jos tällaisella yhdellä päivällä, yhden päivän lisälomalla, voitaisiin "ostaa" maatalousyrittäjiltä hyvää mieltä, kun sitä nykyaikana kovin vähän heillä on ollut, kyllä mielel-

lään sen heille soisi. Siinä mielessä, vaikka se ei menisi tämän aloitteen pohjalta läpi, ainakin hallitus tarttuisi tähän asiaan, ymmärtäisi omankin etunsa, oman suosionsa kasvattamisen myös maatalouden suunnassa, jos pyrkisi tällaisen lomalisäyksen saamaan. Se olisi ihan positiivinen kädenojennus näiden raskasta työtä tekevien maatalousyrittäjien suuntaan.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ihan tuohon, kun ed. Tiusanen käytti puheenvuoron ja toi esille hyvin tärkeitä näkökohtia nimenomaan eläinsuojeluun liittyen. On varmasti totta, että kun koko ajan eläinmäärää joudutaan lisäämään ja työaika on yhä tiukemmalla ja tiukemmalla, tällaisiakin ilmiöitä saattaa enemmän ilmaantua, ettei pystytä eläimistä riittävästi huolehtimaan, vaikka meillä pääsääntöisesti Suomessa eläinten hoito on hyvin korkealla tasolla.

Toinen asia, minkä ed. Tiusanen toi esille, on tilakoko. On valitettavaa, että tällä hallituksella on ollut se linja koko ajan, nyt viidettä vuotta jo, että vain suuria tiloja kehitetään, kehitetään niitä EU-mittakaavan tiloja eikä pienille tiloille anneta mahdollisuuksia toimia.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Jo viime eduskuntakaudella, jolloin Lipposen ykköshallitus raa'alla kädellä leikkasi maatalouden lomituksesta, esitimme me sosiaali- ja terveysvaliokunnan keskustalaiset jäsenet ed. Lämsän johdolla vastaavaa esitystä. Tuolloin saimme julkisuudessa myönteistä, voi sanoa, vastaantuloa silloiselta ministeri Huttu-Juntuselta, mutta valitettavasti hän ei pystynyt hallituksessa ajamaan läpi sitä esitystä, koska yleinen mielipide hallituksessa oli niin voimakkaasti sitä vastaan. Toivoa sopii, vaikka nyt on sama kokoonpano, että hallitus olisi edes jossakin määrin järkiintynyt ja olisi valmis hyväksymään tällaisen esityksen.

On ehkä syytä vielä kertauksenomaisesti todeta, niin kuin täällä on tuotu esiin, miten tähän lomittajapulaan on tultu. Edellisellä kaudella hallitus vaati joka vuosi satojen miljoonien vähennyksiä maatalouslomitukseen. Osa jouduttiin palauttamaan aina lisätalousarviossa. Laadittiin myös säännöt, että monilla tiloilla työpäivä lomittajilla jäi vajaaksi ja lomittajat jouduttiin siirtämään kuukausipalkalta tuntipalkkaan, jolloin heidän ansionsa oleellisesti väheni. On päivänselvää, että niillä ehdoilla ei saada raskaaseen, vaikeaan ja vastuulliseen työhön riittävästi lomittajia.

Lomittajien palkka-asiat ja työajat on pantava kuntoon. Sillä tavalla me voimme ratkaista sen pulan ja näitä päiviä on lisättävä jatkuvasti vähintään siinä tahdissa kuin lomituspäiviä vapautuu viljelijöiden määrän vähetessä.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lämsä totesi edellisessä puheenvuorossaan, että hallitus ajaa suurten tilojen politiikkaa. Minä en olisi ihan kokonaan varma siitä todistuksesta, mitä hän sanoi. Olen tuolla valiokunnassa neljä vuotta istunut ja nytkin jatkan siellä, ja kyllä siellä joissakin semmoisissa mtk-laisissa puheenvuoroissa tulee hyvin esille suurten tilojen ihannointi. Tietysti EU-politiikkahan lähtee siitä ajattelusta, että tavallaan tuetaan sitä kehitystä.

Meillä on sen tyyppinen ajattelu yhä enemmän viriämässä, että asetettaisiin tukikattoja sillä tavalla, että ei olisi enää järkevää määrätyn rajan yli kasvattaa tilakokoa, koska tällä menolla meillä tulee tapahtumaan sillä tavalla, että kohta joissakin kylissä ei ole kuin yksi tila mahdollisesti ja silloin on turha puhua enää mistään maaseutupolitiikasta. Siellä ei olisi kuin yksi tila ja yksi talo. On turha puhua enää, että syrjäseudut kestävät asuttuna.

Yksi esimerkki siitä on maaseutuelinkeinojen rahoituslaki, josta viime tammikuussa äänestettiin. Kyllä edustajat keskustasta olivat sitä mieltä, että tilalla asumista ei pidä tukea sen enempää, siis että saman tuen voi saada, vaikka asuu tilan ulkopuolella. Minusta se oli yksi viittaus siihen suuntaan, joka edistää sen tyyppistä ajattelua, että voidaan hoitaa hyvinkin kaukaa asioita, viljanviljelyä vaikka Helsingistä käsin Kiuruvedellä, ja voi olla isoja tilakokoja, mahtavat koneet. Meidän mielestämme sen pitää olla niin päin, että tuettaisiin sitä tilalla asumista ja pyrittäisiin saamaan maaseutu kestämään elinvoimaisena, että siellä olisi myös ihmisiä.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Kaikkinensa maatalouselinkeino ja elintarviketalous ovat olleet suuressa epävarmuuden tilassa.

Me kaikki muistamme edellisen hallituksen mittavat leikkaukset, jotka kohdistuivat tähän elinkeinoon ja myös maaseudun palveluvarustukseen ylipäätänsä. Taloudellinen kannattavuus on olennaisesti heikentynyt. Kun hallituksella ei ole mitään näkymää siihen, miten kannattavuutta parannetaan, miten toimintaedellytyksiä parannetaan, miten viljelijöiden jaksamista yrittäjinä edistetään ja miten sukupolvenvaih-

doksia edistetään, niin tämä epävarmuus näyttää jatkuvan.

Ministeri Huttu-Juntunen edellisen hallituksen sosiaaliministerinä ymmärsi jossain määrin sitä huolta, mikä etenkin maaseutunuorten taholta esitettiin, kun hallitus esitti nämä mittavat leikkausohjelmansa, ja silloin jonkin verran hallitus perääntyi aikeistaan. Kuitenkin silloin toteutettiin sellainen lomitusjärjestelmän uudistus, joka pani lomittajat kestämättömään tilanteeseen. Ammattitaitoiset, osaavat lomittajat siirtyivät, jos mahdollista, muihin tehtäviin. Heidän työtaakkansa kasvoi, työtuntimäärä supistui, ansiot vähenivät. Nyt pitäisi saada aikaan vakaa kehitys ja koko elinkeinon osalta sellainen luottamus, että myös lomittajan ammatissa koettaisiin varmaa, luotettavaa, hyvää tulevaisuutta ja palkkaus ja työaika-asiat saataisiin kuntoon.

Mutta olennaista tässä kaikessa on se, että koko elinkeinoa pitää arvostaa. Yksi merkki siitä olisi se, että lisättäisiin edes yksi lomapäivä.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Haluan vielä puuttua ed. Esa Lahtelan tuomaan näkemykseen, että keskusta olisi myös ajamassa jotain tämmöistä suurtilalinjaa. Se ei kyllä pidä paikkaansa.

Kyllä ed. Esa Lahtela on tuonut näkemyksiään esille eivätkä ne ole hallituksen linjan mukaisia, mutta kyllä kai se nyt on vähän niin kuin tuuleen puhaltaisi. Hallitus joka tapauksessa ajaa hyvin selkeästi sitä nopeaa rakennekehitystä, jossa tilakoko kasvaa hyvin nopeasti, tilojen lukumäärä vähenee ja kylät autioituvat.

Mitä tulee maatalouden rahoituslain linjaukseen ja asumisvaatimuksiin, niin hallitus esitti selkeästi asumisvaatimuksen poistamista, mutta eivät myöskään keskustan edustajat olleet siinä muodossaan sitä hyväksymässä, mitä hallitus esitti.

Ed. H e m m i l ä : Arvoisa puhemies! Kun on tullut esille, mitä hallitus tekee ja mitä hallitus nyt suunnittelee, meidän täytyy aina muistaa se, mitä tämän hallituksen, Lipposen kakkoshallituksen, hallitusohjelmassa todetaan. Siellä yksiselitteisesti, kuten ed. E. Lahtelakin tietää, mistä on puhuttu maa- ja metsätalousvaliokunnassa, kysymyksessä on nimenomaan perheviljelmätyyppinen maatalous Suomessa ja sen toimintaedellytysten turvaaminen. Niihin toimintaedellytyksiin sisältyy myös karjatalouden edellytysten ja viljelijöiden, jotka harjoittavat karjataloutta, ja heidän perheidensä elämän siedettävänä säilyminen.

Ed. Aittoniemi toi esille, että tässä olisi pienen pieni, kovin vähäinen mutta ehkä viljelijöille merkittävä kädenojennus ja nimenomaan tunnustus, jonka viljelijät ottaisivat tunnustuksenomaisena, että työtä arvostetaan. Tämä maksaisi todella vain ilmeisesti jopa ed. Vihriälän mainitseman 10 miljoonaa markkaa, vähemmänkin, ehkä jotain 8 miljoonaa markkaa olisi kustannusvaikutus tässä asiassa. Sen vuoksi voisi olla, vaikkei ehkä ed. Lämsän aloitteen pohjalta mutta tämän keskustelun jälkeen, joka on ollut varsin hedelmällinen ja hyödyllinen, että ehkäpä hallitus ymmärtää, että pienellä panoksella voitaisiin saada aikaan paljon.

Toki minä haluan vielä, arvoisa puhemies, muistuttaa tässä, että tietääkseni missään muussa EU-maassa ei ole tämän tyyppistä lomitusjärjestelmää käytössä. Tämä on vanhaa perua ja on erittäin hyvä järjestelmä. Suomessa se on aikanaan luotu. Pitää myöskin jotain hyvää aina keskustelussa löytää.

Ed. H. A h o : Arvoisa rouva puhemies! Haluan muistuttaa siitä, että jos mennään sen verran taaksepäin, kun Suomi oli liittymässä Euroopan unioniin, silloin puhuttiin kovasti siitä, että Suomi ei voi jäädä mihinkään saarekkeeseen, jos me olemme ulkona Euroopan unionin kehityksestä. Tässä tulee muistaa se tosiasia, että jos Suomi olisi nyt sitten jossakin saarekkeessa, jossa me olisimme täysin eduskunnan armoilla siinä, mikä on maatalousyrittäjien tulotaso ja sen kehittyminen, me olisimme täysin ravalla. Jokin systeemi pitää olla, joka on kiinnekohta, ja valitettavasti Euroopan unionissa on tämä rakennekehitys voimakasta ja sitä ajaa myöskin nykyinen ministeri, niin kuin edellisessäkin hallituksessa ajoi, ja tässä kehityksessä on pakko pysyä tavalla tai toisella mukana.

Mutta sitä toivoisi näiden puheenvuorojen jälkeen, mitä tässäkin on ed. E. Lahtela puhunut, että meillä katsottaisiin, mikä on Suomea koskeva tavoitetaso, mihin me voimme meidän luonnonolosuhteemme huomioon ottaen rakennekehityksessä edetä. Pantaisiin siihen piste, tavoite ja pyrittäisiin siihen, että myöskin viljelijäväestö saa oikeudenmukaisen tulotason ja oikeudenmukaisen sosiaaliturvan, niin kuin on esitetty.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Nyt on todettava, että ministeri Perho on tässä

hyvin paljon haltijana. Meillä on lupa odottaa ministeri Perholta linjauksia sekä MYEL-asioissa, lomituksessa että viljelijäväestön lomapäivissä, ja samalla tulee kokoomuksen kanta myöskin näihin asioihin selville. Ministeri Perholla on perhepiirissä omakohtaista kokemusta viljelijäväestön arjesta, ja nyt me vetoamme tähän, että hän tekee linjaukset, esitykset, on puoltamassa näitä ministeriössä, koska hän varmasti on myöskin asiantuntija, mitä tulee viljelijäväestön sosiaaliturvaan laajemminkin. Nyt odotamme sitten linjauksia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti toteaisin ed. Hemmilälle sen, että ei perheviljelmiä, sen tapaisia perheviljelmiä kuin Suomessa on, kovin paljon Keski-Euroopasta löydy eikä siellä lomitusjärjestelmää ole. Pitää varmasti paikkansa. Siellä ovat aivan toisenlaiset maanomistusolosuhteet olleet ja kehittyneet. Suomen järjestelmäänhän kai otettiin malli, kun lomitusjärjestelmää lähdettiin kehittämään, nimenomaan Norjan mallista ja lähdettiin luomaan tällä tavalla. Meillä on aivan erilaiset olosuhteet, ja niitä ei voi missään määrin verrata esimerkiksi Ranskaan ja Saksaan eikä myöskään muihin Etelä-Euroopan maihin.

Ed. H e m m i l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälälle toteaisin vain, että mitä tilakokoon ja yksikkökokoon tulee, Keski-Euroopassa löytyy monista EU-maista saman tyyppistä tilakokoa ja yksikkökokoa kuin täällä, mutta muutoin ymmärrän ed. Vihriälän näkemyksen siitä, että maataloustuotanto ja maataloustuotannon harjoittaminen ja niitten yksiköitten toiminta on ihan erityyppistä. Mutta joka tapauksessa minä toivoisin täällä myöskin, että nähtäisiin aina myös positiiviset asiat. Siksi, ed. Hyssälä, älkäämme olko niin epäluuloisia oman varsinaissuomalaisen ministerimme suhteen tässäkään asiassa. Hän varmasti parhaansa tekee, ja me uskomme ed. Hyssälän ja muidenkin varsinaissuomalaisten kanssa, että paitsi varsinaissuomalaisten viljelijöitten myös kaikkien viljelijöitten asialla hän tässä nimenomaisessa asiassa varmasti tulee tekemään parhaansa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

12) Laki kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 51/1999 vp (Mauri Pekkarinen / kesk ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Esillä on asia, aloite aihepiiristä, joka vaalien alla oli kovin paljon esillä. Ennen kuin alan tästä aloitteesta enemmän keskustella ja puhua, jos puhemies sen sallii, muutama sana ihan valtiopäiväedustajien oikeudesta ja mahdollisuudesta tuoda tärkeitä asioita tärkeimmällä foorumilla esille, eduskuntasalissa aloitteen muodossa, siitä jokin sana.

Minä ymmärrän oikein hyvin sen, että totta kai on niin, että tavallinen eduskunta-aloite ei tässä salissa saa, silloin kun sen lähetekeskustelu on, välttämättä kovin laajaa ja isoa huomiota. Totta kai on niin, että sellaisen aloitteen sijoittelu on sellainen, että eduskunnan työjärjestyksessä on oikeutettuakin laittaa se sinne jonnekin kauas loppuun. Totta kai on niin, että ministereiden ei tarvitse olla paikalla silloin, kun tällaista aloitetta käsitellään — totta kai ja totta kai.

Mutta silloin, jos eduskunnan niinkin suuri joukko kuin noin suurin piirtein neljännes esittää erinomaisen tärkeästä asiasta, joka oli vaalien pääkysymys, eläkejärjestelmään liittyvän aloitteen, kun näinkin iso ryhmä esittää ryhmäaloitteen ja ensiksi tarjoaa sitä yhdessä istunnossa eduskunnan käsiteltäväksi ja kun siinä istunnossa ei yksikään hallituksen ministeri viitsi olla paikalla, ja kun panee pöydälle ja yrittää toista istuntoa, jossa toisessa istunnossa olisi edes yksi hallituksen ministeri paikalla, mutta kun siihenkään ei yhtään hallituksen ministeriä tule paikalle, arvoisa puhemies, joutuu kysymään, onko aloiteinstituutiossa oikein laitaa. Pitäisikö jollakin tavalla menettelytapoja muuttaa eduskunnassa, ainakin silloin, kun edustajien aloitteen allekirjoittajien määrä on tietyn mittainen tai siihen jokin ryhmä kokonaisuudessaan astuu ja istuu sen aloitteen takana, pitäisikö sellaisten

aloitteitten käsittelyjärjestelmää muuttaa jollakin tavalla, tavalla joka nostaa statusta?

Nyt, kun näin puhun, en totisesti puhu sen takia, että minun nimeni sattuu olemaan nyt ryhmän puheenjohtajan ominaisuudessa ensimmäisenä tämän aloitteen kohdalla, vaan puhun periaatteesta, joka liittyy tämän talon toimintatapoihin. Kaiken maailman pienempiä asioita täällä istutaan sillä tavalla, että iso parvi ministereitä istuu lehterillä, varsinkin jos kamerat ovat esillä jne., mutta silloin, kun on kysymys tärkeistä, isoista asioista, niin äsken kerrotulla tavalla lehteri loistaa tavalla, minkä kaikki aurinkoisena tuon lehterin näemme.

Arvoisa puhemies! Kun minä tiedän, että eduskunnan puhemies viime vaalikaudellakin oli aloitteellinen ja aktiivinen, vilpittömästi kehittämässä eduskunnan työtä, minä toivon näin poikkeuksellisesti tällaisen aloitepuheenvuoron alkajaissanoiksi, että puhemies tässä asiassa pohtii, miettii ja tekee viisaita, valistuneita johtopäätöksiä siitä, miten asiassa pitäisi menetellä.

Arvoisa puhemies! Ahon hallituksen kohtalona oli siivota talouden hulluttelun seurauksia, sitä romahdusta, joka tapahtui 90-luvun alkuvuosien aikana. Ahon hallitus yritti jakaa vyön kiristysten vaivan mahdollisimman oikeudenmukaisesti eri väestöryhmien ja kansalaispiirien kesken. Käytännössä, niin kuin kaikki tiedämme, jotka silloin olimme eduskunnassa — varmaan muutkin sen tietävät — tämä malli, tämä idea toteutettiin siten, että niiltä, jotka olivat äveriäitä, joilla oli paremmat tulot, otettiin yhteisen taakan kantoon sitä ainoata tietä käyttäen, mikä heidän suhteensa oli käytettävissä, verotusta kiristettiin ja rankasti nimenomaan kaikkein suurituloisimpien kohdalla. Verotusta kiristettiin enemmän kuin ilmeisesti koskaan sodan jälkeen suurituloisten kohdalla oli Suomessa menetelty. Myös muiden, joilta erilaisten julkisten tulonsiirtojen leikkausten kautta voitiin ottaa, väestöryhmien kohdalla tätä metodia jouduttiin käyttämään noiden vuosien aikana.

Selvitykset osoittavatkin, viimeksi viime viikolla Suomen Kuntaliiton seminaarissa Hannu Uusitalo teki selvityksen siitä, mitä on tapahtunut viime vuosien aikana sosiaalisen tulonjaon osalta. Saman hän esitti myös myöhemmin keskustan eduskuntaryhmälle viime torstaina ryhmäkokouksen yhteydessä. Nuo selvitykset osoittavat, että tosiasiassa esimerkiksi eläkeläisten kohdalla kävi kaikkien leikkausten jälkeenkin niin, että pieni- ja keskituloisten eläkeläisten suhteellinen asema, siivu kansantulon kakusta, jopa kasvoi noiden vuosien aikana. Se supistui absoluuttisesti, mutta suhteessa siihen supistuneeseen kansantulon kakkuun kävi jopa äsken kerrotulla tavalla.

En väitä ollenkaan äsken sanotulla, että Ahon hallitus olisi tasapuolisuudessa onnistunut joka suhteessa. Ei varmastikaan, varmaan paljon virheitäkin tehtiin ja tuli tehdyksi noiden vaikeiden aikojen kuluessa. Tällaisen linjan synnyttäminen — kuitenkin aika oikeudenmukaisen linjan, näin väitän — ei ollut mitään helppoa puuhaa.

Vastasin Ahon hallituksessa keskustan ministeriryhmän puolesta budjetin valmistelusta. Olin myös Iiro Viinasen varamies. Tämän kaiken sanon sen takia, että sen, mitä tämän jälkeen sanon, sanon äsken kerrotusta taustasta. Jokaisena neljänä vuotena, kun varsinaista budjettia valmisteltiin, silloinen valtiovarainministeri Iiro Viinanen yritti esittää hallituksen muille ministeriryhmille, että kansaneläkkeen pohjaosa asteittain poistettaisiin, että sen leikkaaminen aloitettaisiin Ahon hallituksen aikana.

Joka kerran me torjuimme tällaiset Viinasen esitykset. Tuossakin vaiheessa rohkenimme torjua, vaikka kansantulon kakku ei suinkaan kasvanut, niin kuin se nyt on kasvanut monta vuotta, vaan vaiheessa, jossa kansantulon kakku, se jaettava, oli supistumassa. Siitä huolimatta me emme sallineet sitä, että kansaneläkkeen pohjaosaan olisi kajottu tavalla, mitä Viinanen yritti.

Siihen, että näin menettelimme, oli hyvin selkeät syyt. Ensinnäkin kansaneläkkeen pohjaosa antaa kuitenkin ei aivan pienituloisimmille vaan aika pientä eläketuloa saaville, ansaitseville kansalaisille. Heidän kannaltaan se oli tärkeä ja on tärkeä. Siinä tavallaan on sijaa yhteiskuntapoliittiselle oikeutukselle pitää kiinni Kelan pohjaosasta kaiken aikaa. Toiseksi pohjaosasta kiinni pitäminen oli myös sikäli tärkeä asia, että se oli silloin ja on edelleen kuitenkin kansanvakuutuksen idean kannalta erittäin tärkeä asia ja oikeastaan sen keskeisiä peruspilareitakin.

Arvoisa puhemies! Kun Ahon hallitus vaihtui Lipposen hallitukseen, totta kai myös, niin kuin kaikki tiedämme, Lipposen hallituksen kokoonpano oli jotain toista kuin Ahon hallituksen kokoonpano. Keskiryhmät, keskusta ja kristillinen liitto, hallituksesta lähtivät ja vasemmistoliitto, SDP ja vihreät tulivat tilalle. Näiden äsken sanottujen ryhmien tilalle tuleminen merkitsi käytännössä yhteiskuntapolitiikan, sanoisinko, tärkeän osa-alueen, eläkepolitiikan, kannalta juuri sitä, että nyt oli syntynyt poliittinen asetelma, jossa — näin ymmärrän ja uskon — kokoomuksen joh-

dolla tartuttiin uudestaan siihen, mitä Ahon hallituksen aikana yritettiin monta kertaa. Kelan pohjaosa päätettiin poistaa ensi töikseen. Vielä kertaalleen kaikessa tässä olivat mukana vasemmistoliiton kansanedustajat, sosialidemokraattiset kansanedustajat ja vihreän liiton kansanedustajat. Tämä oli hämmästyttävää, hämmästyttävää ja taas hämmästyttävää.

Kun edellisten neljän vuoden aikana, Ahon hallituksen aikana, oli kuullut kaikkea sitä, mitä vasemmalta sanottiin, oli suorastaan sokeeraavaa kuulla, että yhdessä yössä suurin piirtein oli syntynyt tällainen idea ja ajatus, että kaikella sillä, mitä oli aiemmin sanottu, ei ollutkaan mitään merkitystä. Kelan pohjaosa saatettiin poistaa ja se poistettiin. Se oli rujo ratkaisu, rujo ja raju teko, ja siinä vielä kertaalleen olivat vasemmistoryhmät mukana.

Minä haluan tätä nimenomaan korostaa vasemmistoryhmien suuntaan sen takia, että niiden yli 20 vuoden aikana, mitä tässä salissa olen kansanedustajana ollut, olin oppinut ennen noita aikoja ymmärtämään ja näkemään vasemmistoliiton poliittisena ryhmänä, joka yrittää myös eläkepolitiikan saralla hoitaa ja ymmärtää pienija keskituloisten kansalaisten asiaa. Mutta tässä kävi toisin, he olivat valmiita tähän, mitä äsken jo kerroin.

Kansan kahtiajaon anatomiassa ja politiikassa tällä politiikalla, kansaneläkkeen pohjaosan poistamisella, taitetun indeksin toteuttamisella ja eräillä muilla vastaavilla ratkaisuilla, lapsikorotusten heikentämisellä jnp., tuli olemaan erittäin tärkeä osa. Pohjaosan poistaminen koski noin 400 000:ta kansalaista. Pohjaosan leikkauksia eivät suinkaan kompensoineet vähäiset savamaksujen alennukset eivätkä indeksitarkistukset, joita alettiin tehdä viime vaalikauden aikana. Kun tämä kaikki tapahtui eläkepolitiikan piirissä, samaan aikaan kansantuotteen, kansantulon, kasvun ansiosta rikkaat alkoivat rikastua. Suomen kahtiajako, sosiaalinen kahtiajako, alkoi käydä sellaisilla kierroksilla, jotka alkoivat hämmentää, hämmästyttää ja pelottaa monia kansalaispiirejä.

Kaikki me tiedämme, kuinka kaikki eläkeläisjärjestöt torjuivat tämän tyyppiset leikkaukset, mitä kansaneläkkeen pohjaosan poisottaminen oli. Kaikki me tiedämme, mitä Stakesin tilastot jo viime vaalikaudella kertoivat kaikesta tästä. Kaikki me muistamme, mitä kirkko alkoi vaalien alla sanoa. Se pelkäsi kansan sosiaalista kahtiajakoa. Entinen arkkipiispa John Vikström vaati reilusti ennen vaalien varsinaisen kuuman ajan käynnistymistä, että nämä asiat, kansan kahtiajakoon liittyvät kysymykset, oli otettava vaalien poliittisen keskustelun keskiöön.

Ei siis ihme, että vaalien alla eläkekysymys oli voimakkaasti esillä. Kentällä puhuttiin paljon eläkkeistä. Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus oli yksi eniten esillä olleista asioista. Vaalikentillä erityisesti Lipposen hallitusta edustavien puolueiden monet monet kansanedustajat toimivat erittäin ansiokkaasti näiden ongelmien, mitä muun muassa Kelan pohjaosan poisottaminen merkitsi, esille tuomisessa. Oikein kiitettävällä tavalla esimerkiksi omassa vaalipiirissäni hallituspuolueita edustavat kansanedustajat jopa maksetuissa mainoksissa vaativat näiden asioiden korjaamista, pikaista korjaamista, ensi töikseen seuraavan, vaalien jälkeen muodostettavan hallituksen ensimmäisinä toimina.

Minä luulen, että aika monet suomalaiset ottivat vakavasti tämän keskustelun. Vaalien alla luvattiin silloisten hallituspuolueiden ja nykyisten hallituspuolueiden kansanedustajien toimesta, että näihin ongelmiin on korjausta saatava. Kansa jollakin tavalla uskoi, että näin tultaisiin myös menettelemään.

Miksi kansa näin uskoi? Niiden toistuvien hienojen lukujen perusteella, joita hallitus vaalien alla kertoi siitä, kuinka kansantulon kakku kasvaa. Jos kakku oli kasvamassa 30—35 miljardia markkaa vuodessa, sitä toitotettiin, ja hallituspuolueiden edustajat samaan aikaan lupasivat, että kyllä kasvaneesta kakusta liikenee rahoja myöskin näiden pahojen epäkohtien, kuten Kelan pohjaosan poistaminen, korjaamiseen. Kyllä kansa otti sen aika vakavasti. Vaalit menivät. Uusi hallitus muodostettiin. Hallitusohjelman sisältö tiedettiin. Ei sanaakaan Kelan pohjaosan alasajon pysäyttämisestä, ei sanaakaan.

Arvoisa puhemies! Jo jonkinlaisen tämän parlamentaarisen uskottavuuden aikaansaamiseksi ja ylläpitämiseksi edes jollakin tavalla, kaiken tämän kannalta, oli aivan välttämätöntä, että keskusta piti huolta siitä, että Kelan pohjaosan alasajokysymys, Kelan pohjaosan alasajon pysäyttäminen, tuodaan — ja nyt tässä meidän aloitteessamme todella tuodaan — koko eduskunnan käsittelyyn mahdollisimman nopeasti.

Miksi tämä ensimmäisenä monista eläkepoliittisista ratkaisuista? Näin nimenomaan siitä syystä, että ellei asiassa tehdä pikaisia ratkaisuja, ennättää käydä niin, että vuoden 2000 leikkaus pääsee toteutumaan ja tapahtumaan. Jos aiotaan ensi vuonna tapahtuvaksi lailla päätetty alenema pysäyttää, siitä ratkaisut on tehtävä mahdolli-

simman nopeasti, mielellään ennen kuin hallitus tekee omia budjettiratkaisujaan heinä — elokuun aikaan kuluvaa vuotta. Näistä syistä me ensimmäisenä eläkepoliittisena toimena halusimme tuoda pohjaosan alasajon pysäyttämisen koko eduskunnan käsiteltäväksi.

Arvoisa puhemies! Näillä saatesanoilla minä toivonkin, että kun aloite nyt menee sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, sitä ei jätetä sinne lepäilemään, vaan edustajat toimivat omantuntonsa mukaan eli tavalla, jonka he vaalien alla Suomen kansalle, tavattoman monet edustajat, jopa oikealta kokoomuksen suunnalta, lupasivat ja sanoivat.On aivan välttämätöntä, että tähän aloitteeseen nyt tartutaan, tämä epäkohta korjataan. Uutta rahaa tämän korjauksen tekeminen ei vaadi. Ne säästöt, mitä hallitus oli kaavaillut tekevänsä tämän turvin, toki eivät nyt toteutuisi, mutta näihin "ongelmiin" on helppo ratkaisut löytää. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tietä kulkien löytyy kohtia, joilla tämän uudistuksen säästöjen sijaan, jotka jäävät tulematta, löytyy säästöjä jostakin muualta.

Arvoisa puhemies! Toivon, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tarttuu aloitteeseen ja lähtee viemään asiaa eteenpäin.

Vastauspuheenvuoroja pyydetään.

P u h e m i e s : Etenemme pitkää puhujalistaa.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Ensin haluan yhtyä siihen, mitä ed. Pekkarinen edellä sanoi puheenvuoronsa alussa lakialoitteiden käsittelystä. Kaikki, jotka olemme täällä jonkin aikaa olleet, tiedämme, että lakialoitteita on itse asiassa oppositionkin tekeminä kahta sarjaa eli ne, jotka ovat vakavasti otettavia isoja kysymyksiä, ja sitten on niitä pienehköjä, joita ehkä tehdään hieman mekaanisesti.

Olisi kyllä aivan paikallaan tai on paikallaan, että lakialoitteiden käsittelyyn saataisiin uskottavuutta, sellainen malli, että todella vakavasti tehdyistä aloitteista, isoista yhteiskunnallisista kysymyksistä, koko eduskunta pääsisi äänestämään, tekemään päätöksen, varsinkin sellaisista asioista, joka nytkin on käsittelyssä ja joka on ollut vastikään käytyjen vaalien yksi kaikkein keskeisimmistä teemoista. Tämä toisi uskottavuutta eduskuntatyölle. Saattaa olla niin, että hallituksessa ei tällaiseen muutokseen olla valmiita, mutta eduskunnan tulisi se oman etunsa nimissä tehdä. Siksi omalta osaltani vetoan arvoisaan puhemieheen, että tässä asiassa tehtäisiin riittäviä uudistuksia eduskunnan työtapoihin.

Arvoisa puhemies! Lakialoite kansaneläkelain muuttamisesta on asia, joka oli todella eduskuntavaalien aivan ylivoimaisesti keskeisin asia kaikkialla maassa. Viime vaalikausi oli maassa voimakkaan talouskasvun aikaa. Tuon talouskasvun hedelmien jako tapahtui hyvin epäoikeudenmukaisella tavalla. Eräät tahot saivat siitä kasvusta todella mittavan osan. Toinen joukko ei saanut siitä lainkaan, päinvastoin joutui luopumaan pahamaineisista, niin sanotuista saavutetuista eduistaan. Viimeksi mainittu joukko on pienehkön eläkkeen varassa elävät ihmiset monien muiden niin sanottuun passiiviväestöön kuuluvien ryhmien ohella.

Viime vaalikautta jää kuvaamaan muutama eläkepoliittinen asia. Ensinnäkin, ylimääräinen sairausvakuutusmaksu eläkeläisillä säilyi. Sitä hieman alennettiin, mutta se säilyi kuitenkin. Toiseksi, toteutettiin perustellusti ikärasistiseksi kutsuttu indeksijärjestelmän uudistus. Kolmanneksi, alettiin leikata kansaneläkkeen pohjaosaa eräältä eläkkeensaajaryhmältä.

Viime kauden tilannetta kuvaa myös pari muuta eläkeasiaa, nimittäin Suomen Pankin entisen pääjohtajan Sirkka Hämäläisen eläkeoikeus ja viimeksi esille tullut valtionyhtiön johtajan Jukka Viinasen eläkeasia. Nämä ovat kansan käsissä kuluvia ja korvissa soivia asioita. Äsken uutiset kertoivat, että Jukka Viinasen eläke on asianmukainen siten, että sille ei mahdeta mitään eikä yritetäkään tehdä mitään. Hallintoneuvosto on päätöksen tehnyt, ja sen mukaan eletään. Hän saa valtaisan eläkkeensä vuosien mittaan eteenpäin. Näihin etuuksiin ei olla puuttumassa ja väitetään, että ei voida puuttua.

Sen sijaan pienehköä eläkettä saavien ryhmä on leikkausten kohteena. Syynä on se, että tulevina vuosina halutaan eläkejärjestelmää pitää pystyssä. Tämä peruste koskettaa näitä pieneläkeläisiä, mutta ei kosketa niitä, jotka saavat valtavan suuria eläkkeitä tänä päivänä ja tulevaisuudessa. Eläkepolitiikka on siis ollut äärimmäisen epäoikeudenmukaista viime vuosina. Taloudelliset syyt eivät yksin riitä perusteeksi, että näin on päätöksiä tehty.

Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus kohdistuu ei kaikkein pienintä eläkettä saaviin, mutta melko pientä eläkettä saaviin henkilöihin. Nämä ovat pääsääntöisesti sellaisia Suomen kansalaisia, jotka ovat vuosikymmeniä tehneet työtä tämän yhteiskunnan hyväksi melko matalalla pal-

kalla. Useat ovat varmaan maksaneet ammattiyhdistysjäsenmaksunsa ja kaikki ovat maksaneet eläkemaksunsa. Nyt kuitenkin vasemmistonkin johdolla on juuri näiltä alettu leikata kansaneläkkeen pohjaosaa ja leikkaus jatkuu, vaikka on vaalilupauksissa monelta eri taholta luvattu ottaa se uudelleen käsittelyyn ja siitä luopua.

Esimerkiksi edellisen vaalikauden aikana vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtajana ollut ed. Martti Korhonen vaalien alla koko maan kaikissa lehdissä julkaistussa referaatissaan vakuutti, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus lopetetaan vaalien jälkeen. Nyt ed. Korhonen on ministerinä hallituksessa, joka ei toteuta hänen antamaansa lupausta äänestäjille. Uskottavuus on mennyt, ja oikeudenmukaisuus on kadoksissa.

Mitä edellä sanoin, kertoo sen, keneltä ollaan leikkaamassa, eli varsin kohtuullista, elämäntyöhön ja tulotasoon verrattuna pienehköä eläkettä saavilta ollaan leikkaamassa kansaneläkkeen pohjaosa pois. Se on virhe, joka on korjattava. Se voidaan korjata niin, että tässä vaiheessa keskeytetään pohjaosan leikkaus sille tasolle, millä se nyt on, ja näin jätetään näillekin ihmisille edes osa pohjaosasta nautittavaksi.

Toinen asia kokonaisuudessa on se, että meillä on jo 50—60 vuotta ollut kansanvakuutusjärjestelmä, joka on kattanut koko väestön. Leikkaus, joka nyt on menossa, murtaa tämän järjestelmän perustan. Kun se murtaa perustan saajan puolelta, samalla se tekee murtumakohdan koko järjestelmän rahoitukselle. Seuraavaksi tulee eteen se tilanne, että vaaditaan, että ei voida periä kansaneläkemaksua niiltä, jotka eivät Kansaneläkelaitokselta mitään saa. Tämä on hyvin epäoikeudenmukainen ja kohtuuton järjestelmä, jos niin sanotut hyväosaiset eivät enää suostu maksamaan eläkemaksuja, joilla rahoitetaan sen väestönosan eläkkeitä, perusturvaa, joka on pelkän Kansaneläkelaitoksen maksaman eläkkeen varassa. Tämä tie on avautumassa, ja on hyvin vaarallista, jos näin pääsee käymään.

Tämänkin takia, järjestelmän ylläpitämiseksi ja turvaamiseksi, on välttämätöntä, että eduskunta katkaisee kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen ja muuttaa eläkepolitiikan suuntaa, puuttuu kohtuuttomuuksiin, joita eläkejärjestelmissämme on, ja palauttaa oikeudenmukaisuuden koko järjestelmään.

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi sanoi, että ylivoimaisesti keskeisin osa vaalitaistelua oli kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen. Tässä hän on varmasti oikeassa. Se nousi ikään kuin elämää suuremmaksi kysymykseksi. Se hallitsi keskustelua silloinkin, kun ehkä jonkin muunkin asian olisi pitänyt olla keskustelussa, jopa niin, että moni eläkeläinen luuli, että suunnilleen kaikki on leikattu ja kaikki on viety. Tämä oli se kuva, joka syntyi monelle kansaneläkettä saavalle ihmiselle. Hän luuli, että häneltäkin on pohjaosa leikattu.

Arvoisa puhemies! Tällä en halua sitä asiaa vähätellä, että kansaneläkkeen pohjaosan poistaminen on ollut varsin harkitsematon ja väärä teko. Se ei ole johtanut kyllä myöskään sen tekijöiden kannalta mihinkään hyvään, ja voin olla varsin mielelläni tässä vakuuttamassa tämän lakialoitteen tekijää, ensimmäistä allekirjoittajaa, ed. Mauri Pekkarista siitä, että olen kyllä edelleen sitä mieltä, kuten olin ennen vaalejakin, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen on keskeytettävä ja lopetettava. Niin kuin tässä lakialoitteessa sanotaan, se on pysäytettävä.

Mutta onko tuo pohjaosa myös palautettava, siinäkin on mielestäni kyllä mietittävä hyvin tarkkaan mahdollisuuksia, ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta tämä palauttaminen olisi tehtävä. Siihen tarvitaan myös rahaa, ja rahoituspuoli on toki huomioitava. Pääomaveron korottaminen 1 prosenttiyksiköllä oli mielestäni varsin vaatimaton tulolähde, tulorahoituksen lisääminen. Sitä olisi pitänyt pystyä voimakkaammin lisäämään. Suomi on edelleenkin pääomaveron suhteen varsin edullinen valtio eivätkä pääomat tuon korotuksen vuoksi, vaikka se olisi ollut vaikka 2 tai 3 prosenttiyksikköä, maata olisi jättäneet. Tässä viittaan keskustan ja kristillisen liiton kantaan, joka on ollut aina pääomaveron korotusta vastaan.

Myös vielä kansanedustaja Kankaanniemen puheenvuoroon haluaisin sen todeta, että ei tule antaa väärää todistusta lähimmäisestä. Tietysti erehtyviä löytyy myös kristillisestä liitosta tämän suhteen niin kuin kaikkialta. Tässä viittaisin siihen, miten hän ministeri Korhosen käsityksiä analysoi. Oli varsin "mutkat suoraksi" se tapa, millä hän sen totesi.

Viittaan edelleen siihen, että on asioita, joita on toki lupa hallituksessa ja myös sen ulkopuolella ajaa myös kansanedustajien toimesta, jotka täällä olemme toisaalta hallitusta tukemassa, sellaisia asioita, joita ei suoraan ole sanottu hallitusohjelmassa. Niiden eteenpäinvieminen ja ajaminen on todella mahdollista, ja uskon, että myös hallituksen sisällä ajetaan monia asioita, jotka ei sinänsä lue hallitusohjelmassa. Näin on tehty

edellisen hallituksen aikana. Näin on tehty myös aikaisemmin.

Täällä todettiin, että 90-luvun ajan eläkeläisiä on kohdeltu kaltoin. Näin tapahtui edellisen ja sitä edellisenkin hallituksen aikana. Sairausvakuutusmaksun ylimääräinen korotus oli Ahon — Viinasen hallituksen työn tulosta, ja sitä aivan liian vähän pystyttiin edellisen hallituksen aikana alentamaan. Sitä on edelleen jäljellä 2,4 prosenttiyksikköä. Sen alentamisen jatkuminen on noteerattu Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelmaan. Mielestäni korotus pitäisi poistaa tämän hallituskauden aikana kokonaan.

Edelleenkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätös pohjaosan leikkaamisen keskeyttämisestä ja pysäyttämisestä, niin kuin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 25 edellisiltä valtiopäiviltä viittaa, on myös eduskunnan tahtona. Sekin pitäisi tässä muistaa, ja sitä on hyvä muistaa myös ministerien.

Edelleen ed. Kankaanniemen ja myös sitä edeltäneessä ed. Pekkarisen puheenvuorossa tuli esiin indeksikysymys. Viittaan vain siihen, että esimerkiksi vuonna 94 olivat indeksikorotukset täysin jäissä. Lipposen ensimmäistä hallitusta edeltäneenä aikana indeksiä varsin kovakouraisesti käsiteltiin, nimenomaan eläkeläisten indeksiä, ja sitten ikään kuin varsin onnettomalla tavalla sosiaali- ja terveysministeriössä keksittiin tätä pohjaosan leikkaamista käytettävän nimenomaan taitetun indeksin, tämän leikatun indeksin, aikaansaamiseksi. Siis tavallaan rahoitettiin epäoikeudenmukaisuudella tämä epäoikeudenmukainen indeksiratkaisu. Tuli ikään kuin kaksinkertainen virhe. Mutta kun monet, kuten pääministeri Lipponenkin, tässä asiassa ovat aina todenneet, että ennen vuosia 95 ja 96 ei juuri ollut minkäänlaista indeksiä, niin tietysti heidänkin mielipiteitään tässä sopii kuunnella ja ymmärtää niin, että yritettiin saada aikaan eläkeläisille edes jonkinlainen indeksi, mutta oikeudenmukainenhan tämä ei kuitenkaan ollut.

Arvoisa puhemies! Haluaisin lopuksi todeta, että ei voi ajatella niin, että todellisuus ja ikään kuin tosiasiat muuttuisivat sen mukaan, onko aika ennen vaaleja vai aika vaalien jälkeen. Kyllä tosiasiat pysyvät samanlaisina ennen 21:ttä päivää maaliskuuta kuin sen jälkeenkin. Ei siinä päivä muuta tilannetta miksikään.

Toteaisin vielä sen, että hallituksessa kuten myös eduskunnassa esimerkiksi vasemmistoliitolla on täysi oikeus ajaa näitä asioita eikä sitä oikeutta pysty viemään keskustapuolue eikä mikään muukaan puolue. (Ed. Pekkarinen: Me odotamme toimia!) Näiden asioiden eteenpäinvieminen ei ole kiinni siitä, ollaanko hallituksessa vai eikö olla. Hallituksessa ollessa näiden asioiden eteenpäinvieminen on aina joka tapauksessa helpompaa kuin hallituksen ulkopuolella ollessa. Tämän tietää varsin hyvin myös aikaisemmin sisäministerinä toiminut ed. Pekkarinen. Näin ollen tässä tilanteessa omalta puoleltani katson edelleenkin toimivani eduskunnassa sen puolesta, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen tässä pysäytetään ja pohjaosa mieluummin vielä palautetaan. Tässä mielessä totean, että ed. Pekkarisen lakialoite on oikea.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen oli virheellinen toimenpide, ja leikkauksen keskeyttäminen olisi vähintä, mitä eläkeläisille voitaisiin tehdä.

Kansaneläkkeestä tehtiin vuoden 1996 alkupuolella eläkevähenteinen. Kansaneläkettä ei enää makseta sen tulorajan jälkeen, joka on ollut kansaneläkkeen lisäosan kattona. Muutos koski uusia eläkkeitä vuodesta 1996 lähtien. Niiltä eläkeläisiltä, jotka sitä ennen saivat kansaneläkkeen pohjaosaa, mutta eivät lisäosaa, kansaneläke leikataan asteittain pois. Huononnus leikkaa tuloja suhteellisesti eniten silloin, kun työeläke juuri ja juuri ylittää kansaneläkkeen lisäosaan oikeuttaneen tason. Jos kyse on puolisoista, toisessa kuntaryhmässä raja on noin 4 400 markkaa ja yksinäisellä ensimmäisessä kuntaryhmässä noin 5 500 markkaa.

Ennen vuoden 1996 eläkeleikkauksia työeläkkeet yhteensovitettiin kansaneläkkeen kanssa siten, että kokonaiseläkkeen tavoitetaso, 60 prosenttia, ei ylittyisi. Tietyn rajan ylittävistä työeläkkeistä leikattiin tietyllä laskukaavalla osa pois ottamalla huomioon eläkeläiselle maksettava kansaneläkkeen pohjaosa. Yhteensovitukselta putosi pohja pois, kun kansaneläkettä ei enää makseta kaikille eläkeläisille. Kun yhteensovituspykälä poistettiin, syntyi kuitenkin vanhojen ja uusien eläkeläisten välille epätasa-arvoinen tilanne. Tämän lisäksi syntyi myös tilanne, että osalta eläkeläisistä, noin 100 000:lta, kansaneläkettä vastaava rahamäärä leikataan kahteen kertaan. Vanhoilta eläkeläisiltä poistetaan kansaneläkkeen pohjaosa ilman, että työeläkettä vastaavasti korotettaisiin.

Uudet eläkeläiset voivat nyt saada työeläkkeensä täysimääräisenä ilman yhteensovitusta. Muutos suosii erityisesti hyvätuloisia uusia työeläkkeen saajia, joita kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus ei mitenkään kosketa. Toisin sanoen

pohjaosan leikkaus korvataan heille parempana työeläkkeenä. Parhaimmassa asemassa ovat ne, joiden eläkepalkka ylittää kuukaudessa 14 000 markkaa.

Pohjaosan leikkauksista kärsivät eniten suhteellisesti pienituloiset tai keskituloiset eläkeläiset. He eivät saa hyvitystä parempana työeläkkeenä, ja myös ne kärsivät tästä eläkeleikkauksesta, jotka menettävät niin sanottua tulevan ajan oikeuttaan, jolloin heidän työeläkkeensä ei nouse lähellekään 60:tä prosenttia. Tämän lisäksi kansaneläkkeen lapsi- ja puolisokorotukset on poistettu uusista eläkkeistä. Vanhoista eläkkeistä ne poistettiin asteittain. Lapsikorotukset ovat olleet tärkeitä etenkin pienituloisille, vammaisille ja muille sellaisille kansaneläkkeen saajille, jotka ovat joutuneet varhain työkyvyttömiksi ansaitsematta oikeutta kunnolliseen työeläkkeeseen. Lisäksi poistettiin kansaneläkkeen hautausavustus.

Työttömyyseläkkeiden karttumaa on alennettu 20 prosenttia. Muutos koskee kaikkia uusia työttömyysjaksoja, joilta maksetaan ansiosidonnaista päivärahaa. Näin ollen myös työttömät joutuvat kärsimään tästä eläkeleikkauksesta erittäin paljon. Leikkaukset ovat vaikuttaneet välittömästi eläkemenoihin. Leikkausten vaikutus kasvaa vähitellen, kun vanha eläkekanta häviää ja uudet, entistä pienemmät eläkkeet astuvat voimaan. Tästä on merkkejä jo selvästi näkyvissä, ja muun muassa uusien työkyvyttömyyseläkkeiden tasohan on alhaisempi tänä päivänä kuin vielä muutama vuosi sitten.

Tämän lisäksi on huomioitava, että esimerkiksi maksussa oleva kansaneläkkeen lapsikorotusten lukumäärä on kääntynyt laskuun. Leikattuja lapsikorotuksia maksettiin vuonna 1998 noin 15 000 eläkeläiselle, kun se määrä oli vuonna 1995 yli 21 000. On muistettava, että näiden lapsikorotusten, joita maksetaan kansaneläkkeen saajille, saajat ovat yleensä työkyvyttömyyseläkkeellä olevia ihmisiä tai muutoin vammaisia ihmisiä, jotka ovat saaneet kansaneläkkeen jo hyvin nuorena.

Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus oli epäoikeudenmukainen. Se kohdistui keskituloiseen, työssä käyvään väestöön, sanoisin SAK:laiseen palkansaajaväestöön, joka oli ollut kauan työelämässä, enkä voi pitää tätä missään tapauksessa oikeudenmukaisena. Kuten jo äsken esitin, erityisesti hyvätuloiset hyötyivät tästä ratkaisusta, sillä heitä kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus ei siinä mielessä koskenut.

Nythän kansaneläkkeen pohjaosaa on jäljellä 171 markkaa kuukaudessa. Kun leikkaus aloitettiin, se oli 445 markkaa kuukaudessa. Eli tuommoinen siivu siitä on nyt neljänä eri kertana, kuten ed. Pekkarisen lakialoitteessa todetaan, viety. Rahassa tämä kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus merkitsee noin 2,1—2,2 miljardia markkaa, kun se kokonaan leikataan pois, todellisuudessa ehkä hiukan enemmänkin. Tämän lisäksi taitettu indeksi, joka on säädetty eläkeläisille, on merkinnyt sitä, että yli 65-vuotiaiden eläkkeet ovat jääneet 3 prosenttia jälkeen nyt, kun taitettu indeksi on ollut voimassa.

Indeksileikkausten säästövaikutus kohoaa vuosi vuodelta. Tänä vuonna se on jo useita satoja miljoonia markkoja. Jos ajatellaan, että kaikki eläkemenot ovat 78 miljardia markkaa vuonna 1997, ja oletetaan edelleen, että 65 vuotta täyttyneiden työ-, virka- ja yrittäjäeläkkeet ovat 20 miljardia markkaa, siitä tuo 3 prosenttia tekee 600 miljoonaa markkaa. Eli siinä on suunnilleen tämän taitetun indeksi vaikutus eläkeläisiin, siis se, mitä he ovat menettäneet. Valitettavasti tilastoissa ei näy, kuinka suuri osa työeläkemenoista kohdistuu yli 65 vuotta täyttäneille henkilöille, eli aivan yksityiskohtaisen tarkkaa lukua siitä ei pysty sanomaan. Kuitenkin useista sadoista miljoonista markoista puhutaan, ja sitä taustaa vasten myös tämä ikärasistinen taitettu indeksi olisi ehdottomasti korjattava ja sitä olisi korjattava niin, että se palautetaan siihen aikaisempaan muotoon elikkä 50 prosentin mukaan hinnat ja 50 prosentin mukaan palkat otettaisiin huomioon, kun indeksiä lasketaan.

Arvoisa puhemies! Eläkeläisille on luvattu paljon ja vähän heille ollaan antamassa. Tästä syystä tämä ed. Pekkarisen lakialoite tulisi vakavasti käsitellä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja myös pikaisesti, jotta edes muruset kansaneläkkeen pohjaosasta vielä kansalaisille jäisivät.

Ed. R e h u l a : Arvoisa rouva puhemies! Poliitikonkin puheisiin ja lupauksiin olisi voitava luottaa. Kun täällä kaksi hallituspuolueen kansanedustajaa edellä hyvin vuolaasti kehui ed. Pekkarisen tekemää lakialoitetta, niin tässä on nyt todellinen paikka olla opposition mukana viemässä hyvää asiaa eteenpäin.

Ed. Tiusanen täältä salista jo ehti poistuakin, mutta hän vanhempana valtiopäivämiehenä minua paljon paremmin tietää, että vaikka itse kullakin edustajalla on oikeus ajaa asioita, teot kuitenkin ratkaisevat. Nämäkin valtiopäivät ovat jo kertaalleen hyväksyneet hallituspuolueiden yksimielisellä enemmistöllä sen, että tämä pohjaosan

leikkaus jatkuu. Puheet ovat tekoja ihmeellisempiä!

Osa, hyvin monikin, tämänkin eduskunnan jäsenistä lupasi vaalien alla joko tietämättään tai tietoisesti, että eläkeläisiin kohdistetuista vääryyksistä pahimpia tulee korjata pikaisesti. Sama meno kuitenkin entisenlaisena näyttää jatkuvan, kun kuuntelee sitä poliittista keskustelua, jota niin tiedotusvälineissä kuin tämänkin talon käytävillä käydään.

Keskustelussamme oleva lakialoite kansaneläkkeen pohjaosan jäädyttämisestä kuluvan vuoden tasolle olisi edes yritys antaa rehti vastaus kymmenilletuhansille pettyneille ja petetyille eläkkeensaajille. Hallitusohjelmaan on asetettu vaalitäky: kansaneläkkeen tasokorotus vuonna 2002, mutta se ei ole vastaus eläkeläisten aiheellisiin ja ansaittuihin vaatimuksiin.

Myöskään mahdolliset indeksikorotukset tai korotetun sairausvakuutusmaksun poisto eivät ole se todellinen kompensaatio, jota eläkeläiset oikeutetusti odottavat pohjaosan leikkauksista ja hallituksen päätösten mukaisesta pohjaosan kokonaan poistamisesta, varsinkaan kun nämä lupaukset tuleville vuosille esitetään aikana, jolloin taloutemme kasvu jatkuu ja työssä olevien ansiotaso on noussut viime vuosien aikana, voinee jopa sanoa, merkittävästi.

Eläkeläiset eivät odota etuoikeuksia, vaan tasapuolisempaa kohtelua ja oikeudenmukaisuutta muihin väestöryhmiin verrattaessa. Kaikkien kansalaisten oikeus edes pieneen kansaneläkkeeseen ja sen pohjaosaan on keskeinen kansanvakuutuksemme periaate, joka osaltaan on motivoinut osallistumaan eläkejärjestelmämme rahoitukseen. Pohjaosan poistuminen on todellinen tyrmäys koko kansanvakuutusjärjestelmällemme.

Tämä kaikki on samalla yksi osoitus ja viesti siitä, etteivät ainakaan kaikki päättäjät ole huolissaan, miten niillä, joilla jo muutenkin on vaatimattomat elämän olosuhteet, todellisuudessa menee. Samoin näytetään julki se, millainen arvo annetaan 1 100 000 eläkeläiselle, joilla ei esimerkiksi työmarkkinapöydässä ole omaa edunvalvojaa.

Mielenkiintoista tässä kysymyksessä on ollut ja on ylipäätänsä ammattiyhdistysliikkeen rooli, joka luonnollisestikin omista lähtökohdistaan ajaa likipitäen vain ja ainoastaan ansioon sidottua eläketurvaa. Tässä yksi syy, miksi ylipäätänsä on tarve keskustella kansaneläkeen pohjaosan kaltaisesta asiasta.

Täällä on jo tässä keskustelussa todettu, että edellinen eduskunta yksimielisesti hyväksyi ponnen, jossa edellytettiin, että pohjaosan leikkaus pysäytetään valtiontalouden niin salliessa. Niin kuin jo totesin, tällä eduskunnan yksimielisellä tahdolla ei näytä olevan mitään merkitystä, sillä voi hyvin kysyä, milloin valtiontalouden tila sitten olisi niin hyvä, että tähän toimenpiteeseen voitaisiin ryhtyä, ellei se tilanne ole tässä, tänään ja nyt.

On kysymys tahdosta hoitaa asia: poliittisen päätöksenteon ja poliittisen päätöksen oikeudenmukaisesta oikaisemisesta. Siksi tämä lakialoite tulisi ajaa läpi tämän uuden eduskunnan yksittäisten kansanedustajien enemmistön tahdon mukaisesti. Lupausten ja päätösten tulisi kohdata niin tänään kuin jatkossakin, niin kuin täällä tänäänkin on useampaan kertaan tullut jo esille.

Käsittelyssämme oleva lakialoite antaa oivan mahdollisuuden niille edustajille, jotka haluavat, että heidät muistetaan vaalilupaustensa pitämisetä. Me keskustalaiset tuiemme antamaan tämän mahdollisuuden ensimmäiseksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenille, joille tulemme esittämään, että tämä lakialoite otetaan pikaiseen käsittelyyn ja tuodaan tänne saliin sen jälkeen toimenpiteitä varten.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! On totta, että kun vaalien alla katseli Aamulehdestäkin ehdokkaiden ilmoituksia, niissä näkyi kyllä hämmästyttäviä ilmaisuja. Muun muassa jotkut kansanedustajat kertoivat, kuinka he tulevat heti vaatimaan eduskunnassa sitä sun tätä ja kuitenkin joitakin viikkoja aikaisemmin täällä eduskunnassa, kun oli äänestys, niin joko olivat puhelinkopissa, Storyvillessä taikka sitten vaan muuten poissa taikka äänestivät eläkeläisiä vastaan. Kuitenkin seuraavaksi oli lehdessä ilmoitus, kuinka he tulevat heti vaatimaan, kun he tulevat eduskuntaan, eläkeläisten asiat korjattavaksi.

Aika härskiä hommaa. Jokainen tekee tietysti, niin kuin haluaa, mutta hiukan tuntui pahalta, kun katsoi sitä. Itse en eläkeläisasioista keskustellut vaalien aikana lainkaan. Äänestin tietysti oppositiossa olevana täällä eläkeläisten puolesta. Sehän on helppoa. Ymmärrän tietysti ne paineet, kun kansanedustaja on hallitusryhmän jäsen, mitä häneen kohdistuu, mutta se on semmoista, elämä. Silloin joutuu arvostelun kohteeksi ja sillä siisti.

Mitä tulee eläkeläisten asemaan 90-luvulla, on ensinnäkin todettava, että eläkeläisten asema on

ollut suhteellisen vahva ja varma. Vaikkakin eläkeläisten tulotasoon on kohdistettu leikkauksia ja poistoja, niin verrattuna esimerkiksi palkkatyöntekijään eläkeläiset ovat olleet varmemmalla pohjalla pitkässä juoksussa kuin palkkatyöntekijät, jotka ovat saattaneet menettää työpaikkansa ja joutua työttömyyskorvauksen varaan ja jossakin vaiheessa sitten vielä työmarkkinatuelle ja tuolla tavalla. Tämä todettakoon, ja olen aina todennutkin eläkeläisten osalta sen asian.

Mutta eläkeläisten ostovoima on 90-luvulla merkittävästi laskenut. Puhutaan kaikenlaisista luvuista, puhutaan reaalisen ostoarvon laskemisesta 6—10 prosenttia verrattuna esimerkiksi palkkatyöntekijöihin. Pitääkö tämä paikkansa, sitä en tiedä numerollisesti, mutta tiedän, että varmasti tämä on sen suuntainen. Eläkeläiset ovat jääneet merkittävästi ostovoimassa jälkikäteen.

Mistä tämä sitten johtuu, että eläkeläiset ovat näin huonossa asemassa? Minä olen kyllä todennut sen, että poliittisissa piireissä tiedetään eläkeläisten olevan niin poliittisesti puoluesidonnaisia, että vaikka heiltä vietäisiin viimeiset markat, niin että he joutuvat kävellen menemään äänestyspaikalle, he äänestävät sitä samaa puoluetta, samaa henkilöä, jota ovat siihenkin saakka äänestäneet. Näin ollen poliittiset puolueet eivät kovin paljon kiinnitä huomiota siihen. He ajattelevat, että kyllä ne meidän eläkeläiset meitä äänestävät, jotka ovat tähänkin saakka äänestäneet, ja näin ollen eläkeläisten annetaan olla omissa oloissaan. En tiedä, tämä on yksi näkemys, mutta jonkin verran totuutta ehkä lienee tässäkin.

Tämä eläkeläisten asema: Äsken puhuin siitä, että heillä on tukeva ja varma peruspohja, mutta heidän ostovoimansa on laskenut, totta kai. Se on täällä moneen kertaan kerrattu. Indeksit poistettiin aikanaan Ahon hallituksen aikana. Minä silloin kyllä ed. Kohijoen kanssa äänestin eläkeläisten puolesta, ja Aamulehti jopa vahingossa julkaisi sen Tampereella, joka oli pirun paha virhe kyllä tietysti sillä tavalla. Mutta semmoisia aina joskus tulee.

On sälytetty sairausvakuutusmaksu, eläkevakuutusmaksu ja tällaisia ja nyt sitten pohjaosan leikkaus, joka tiedetään, että on tämän päivän meneillään olevaa asiaa. Se on melkoinen leikkausten sarja, mitä on eläkeläisiin kohdistunut. Niistä on nyt sitten jonkin verran luovuttu ja jotakin palautettu. Indeksi on palautettu, tosin leikattuna indeksinä, ikärasistisena indeksinä, joka on tietysti epäoikeudenmukainen. Se on selvä asia.

Kaikkein suurin vääryys olemassa olevista ja pitkässä juoksussa tapahtuneista on tietysti sairausvakuutusmaksun ylläpitäminen edelleen. Siitä on vain vähäisessä määrin luovuttu, vaikka on moneen kertaan luvattu, että näin tapahtuu. Eläkeläiset maksavat edelleen ylimääräistä sairausvakuutusmaksua. Kun yli 80 000 äyriä ansaitsevilta tämä 0,45 penniä poistettiin, tietyllä tavalla parempituloisilta, niin tietenkin alennettiin sitä myöskin pienituloisemmilta eläkeläisiltä, mutta käsitykseni mukaan tämäkin suhde tässä — 0,45 penniä ja joku 0,30 penniä — on selvästi epäsuhteessa pienituloisten eläkeläisten osalta.

Hassuinta on se, että kun katsoo pohjaosan leikkausta ja sitä koskevaa hallituksen esitystä, niin siellä hallitus puolustelee itseään sillä tavalla, että eläkeläisten tulot eivät tule vähenemään, koska samanaikaisesti alennetaan sairausvakuutusmaksua, poistetaan eläkevakuutusmaksu ja palautetaan indeksi. Näin lukee siellä hallituksen esityksen etusivulla oikeassa alakulmassa. Muistan sen ihan näkömuistilla, että kansaneläkkeen pohjaosan poiston ja leikkauksen vuoksi eivät eläkeläisten tulot vähene.

Ne ovat eräillä vähentyneet aivan selkeästi mutta hassuinta on tässä se, että Lipposen ensimmäinen hallitus puolusteli aikanaan, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksesta johtuen eivät eläkkeet alene, koska näin ja näin, ja sitten lueteltiin indeksin palauttaminen, sairausvakuutusmaksun alentaminen ja eläkevakuutusmaksun poistaminen. Kuitenkin sitten vaalitilaisuuksissa samoilla eduilla eli indeksin palauttamisella, eläkevakuutusmaksun poistamisella ja sairausvakuutusmaksun alentamisella leuhkittiin niin kuin erillisinä. Vaikka ne toisaalta kompensoivat tätä kansaneläkkeen pohjaosan leikkausta siinä hallituksen esityksessä, niin sitten toisaalta leuhkittiin sillä, että meidän aikanamme on alennettu sairausvakuutusmaksua, palautettu indeksit jne.

Minun mielestäni jommastakummasta olisi pitänyt luopua, joko selittelemisestä sillä, että eläkkeet eivät alene, taikka sitten leuhkimisesta sillä, että meidän hallituksen aikana on palautettu indeksit jne. No, se on pieni asia. Politiikassa on aina tällaista ja sillä selvä.

Tämä on ehdottomasti väärin eläkeläisiä kohtaan, ja se tapahtuu ihan häikäilemättömästi heidän silmiensä edessä yrittämättä edes, niin kuin politiikassa vähän yritetään joskus salaillakin. Tämä tehdään ihan kylmästi ja juuri siitä syystä, että katsotaan poliittisesti, että ei eläkeläisillä ole

niin väliä, eivät he muuta millään tavalla linjaansa eivätkä muuta äänestyskäyttäytymistään. Tämä tällainen on poliittisten päättäjien ajattelutapa.

Nyt tässä keskusta ehdottaa, että tämä 170 markkaa, mikä on jäljellä kansaneläkkeen pohjaosasta, jäädytettäisiin ja sitten maksamista jatkettaisiin edelleen. Kyllä minä hiukan pidän tätä keskustan ehdotusta sellaisena riisitautisena siinä mielessä, että tämä 170 markkaa on ihan selkeästi nostettu populistisesti esille, koska se on helpommin esitettävissä.

Jos olisi lähdetty siitä, että olisi haluttu korjata eläkeläisten asiat kokonaisuutena, niin tähän lakipakettiin olisi tietysti pitänyt lisätä myöskin leikatun indeksin ongelma. Siitä minä olen tehnyt ... (Ed. Hyssälä: Siitä tehdään aloite) — Ei tarvitse, minä olen tehnyt jo muutamia viikkoja sitten esityksen. Se on käsitelty jo täällä eduskunnan suuressa salissa. Alkiolaiset tekivät. Ei tarvitse vanhan emopuolue keskustan ollenkaan vaivautua siihen. Se on täällä, sen kun ajelette sitä asiaa vain. (Ed. Ala-Nissilä: Ette tullut mukaan tähän aloitteeseen!) — Ei, kun minua ei pyydetty siihen, ja sen takia se onkin arvoton, jos alkiolaisia ei pyydetä sinne aloitteeseen. Te tulette näkemään, että se ei mene läpi. Jos olisitte pyytänyt minun nimeni, niin se saattaisi mennäkin läpi, ed. Ala-Nissilä. Minä en pysty sitä todistamaan, olisiko se mennyt minun allekirjoituksellani, mutta sen minä pystyn todistamaan varmaan, että se ei mene teidän allekirjoituksellanne, ilman että minä olen mukana. Näinhän se on.

Teidän olisi pitänyt myöskin sairausvakuutusmaksun poistaminen ottaa tässä samalla kertaa nimenomaan tähän ja sitten myöskin, totta kai, tämä kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen jäädyttäminen. Silloin minä olisin uskonut, että te olette, keskustalaiset, entinen rakas emoryhmäni, oikealla asialla. Mutta nyt on vain tämä. Te vain hihkutte täällä kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksella, että se kiinnittäisi enemmän ihmisten huomiota ja saataisiin sillä poliittista kärkeä, niin kuin politiikassa tietysti tehdään. Pitäisi hiukan ajatella, kun tekee. Kun teillä on kaikki koneistot, olisitte tehneet eläkeläisten asioita korjaavan kokonaispaketin, silloin olisin sen uskonut ja ymmärtänyt, eikä yksinomaan tämä. (Ed. Ala-Nissilä: Ei samaan aloitteeseen!)

Mutta se oli hyvä tässä, ed. Ala-Nissilä, ettei tarvitse taitetusta indeksistä enää aloitetta tehdä. Minä olen sen tehnyt jo. Se on täällä käsittelyssä. Tehkää nyt vain esitys sairausvakuutusmaksun poistamisesta, niin silloin olemme yhdessä tehneet kaiken, minkä eläkeläisten hyväksi voi tehdä.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Aluksi haluan ed. Aittoniemelle todeta, kun hän kysyi, miksi ette tehneet kokonaispakettia, ja käytti esimerkkinä taitettua indeksiä: Hän sanoi, että teillähän on koneistot. Haluan todeta, ed. Aittoniemi, että meillä juuri ei ole sitä virkamieskoneistoa, ei sitä apparaattia, joka pystyy laskemaan. Siinä on hyvin isosta kansantaloudellisesta asiasta kysymys, isosta myös eläkeläisten kannalta. Mutta, ed. Aittoniemi, jos maltatte odottaa, niin meidänkin vaatimattomat apparaattimme, opposition käytettävissä olevat voimat, tekevät näistä kyllä vielä aloitteet. Eläkeläisten asema kokonaisuudessaan eli taitettu indeksi, sairausvakuutusmaksu ja kansaneläkeasia tulevat kyllä saliin ennen pitkää. Toivottavasti ed. Aittoniemi voi olla niitä sitten tukemassa.

Arvoisa rouva puhemies! Mikä on uuden hallituksen eläkepolitiikka? Jos tähän saakka tarkastellaan asiaa, voi todeta, että hallituspuolueitten kansanedustajien puheiden ja hallitusohjelman välillä on hyvin niukasti yhtäläisyyksiä. Hyvin monia laajoja ja kipeitä asioita luvataan selvittää, (Ed. E. Lahtela: Eikö se ole hyvä? — Ed. Huutola: Varmaan tehdäänkin!) mutta aloitetaanko niitä selvityksiä koskaan, valmistuvatko selvitykset ajoissa ja löytyykö selvitysten jälkeen yksimielisyyttä hallituksen sisältä, sitä emme tiedä.

Seuraavia asioita hallitusohjelmassa luvataan selvittää eläkeläisten kannalta: työeläkelainsäädännön yksinkertaistamismahdollisuudet, alle 23-vuotiaiden työeläkekarttuma, vanhempainja hoitorahakauden laskeminen eläkekarttumaan, indeksijärjestelmän kehittämistarpeet, keskimääräisen eliniän kasvuun varautuminen. Eläkejärjestelmissä esiintyvät ongelmat luvataan kartoittaa.

Aika paljon luvataan selvityksiä. Jos ajatellaan, että ennen vaaleja hallitus tuskin niitä enää tuo saliin, toivottavasti nyt jotain tuo, niin lähiaikoina pitäisi kyllä jo jotakin olla tulossa. Mitään ei ainakaan toistaiseksi ole kuulunut, joten odotamme syksyä hyvin mielenkiinnolla.

Se, mikä on suuri asia, on tietenkin eläkeputkiasia. Ennen vaaleja alkoi jo keskustelu eläkeputkesta. Pitäisikö putki tukkia vai katkaista ja millä keinoilla? Tämä oli varmasti hyvin monissa vaalipaneeleissa vaalikentillä se keskeinen kysymys.

Yksi tärkeä näkökohta siinä on, että eläkeputkessa olevia ihmisiä on hyvin vaikea työllistää.

He ovat valtaosaltaan sellaisia, joilla on hyvin vähän koulutusta ja joilla terveys- tai muutkaan edellytykset eivät tahdo riittää tietoyhteiskunnan kilpailuun työpaikoista. Monet heistä ovat jo tehneet pitkän päivätyön ja tuntevat olevansa oikeutettuja jäämään jo sivuun. Onko olemassakaan keinoja, joilla heistä saataisiin kilpailijoita työmarkkinoille?

Toinen näkökohta on se, että eläkeputki on ollut mahdollisuus työnantajille saneerata ikääntynyttä työvoimaa kortistoon. On työnantajia, jotka myöntävät, että he ovat käyttäneet tätä järjestelmää hyväkseen. Muuttuisiko mikään, jos eläkeputkea ei olisi? Nousisiko kynnys irtisanoa ikääntyvä työntekijä, vai tuntuisiko hänen kouluttamisensa järkevämmältä kuin nyt? Tapahtuisiko irtisanominen joka tapauksessa, jolloin ikääntyneen työttömän taloudellinen asema saattaisi olla hyvinkin kohtuuton? Varmasti näitä asioita joudutaan pohtimaan, kun eläkekysymyksiä täällä kokonaisuudessaan mietimme.

Mitä tulee pohjaosan poistamiseen, tämä on hyvin keskeinen eläkepoliittinen kysymys. Tavoite säilyttämiseen keskustalla oli vahva viime vaalikaudella ja se on edelleen vahva tällä vaalikaudella. Emme halua romuttaa kansaneläkettä, joka on ollut kansanvakuutuksen kulmakivi. Monet niistä, jotka ovat maksaneet kansaneläkevakuutusmaksuja, eivät tule koskaan tätä etuutta samaan. He tuntevat, että heitä on kohdeltu hyvin epäoikeudenmukaisesti, puhumattakaan niistä, jotka kokevat, että heidän eläkkeensä on sovitettu jo kahteen kertaan. Kun sovitus jälleen tapahtui, he ovat olleet todella tyrmistyneitä.

Tähän asiaan liittyvät myös kansaneläkkeen lapsikorotukset, joista ed. Kuoppa jo puhui ja jotka koskevat yhteiskuntamme ehkä vähäosaisimpia monta kertaa: Ainakin toinen vanhemmista on työkyvytön, ja he ovat pienituloisia. Tämä on sellainen asia, mikä pitäisi mitä pikimmin palauttaa. Siitä varmasti olemme kaikki yhtä mieltä. Toivonkin, kun täällä nyt on kolme hallituspuolueitten kansanedustajaa salissa, että viette tätä viestiä eteenpäin, että tämä on epäoikeudenmukaisuus, joka on välittömästi korjattava, tämä koskee niin pienituloisia.

Kansaneläkkeen taso on jäänyt jälkeen jo vuosikausia verrattuna työeläkkeisiin. Tämä johtuu siitä, että kansaneläkkeisiin ei ole tehty tasokorotuksia. Kansaneläkkeitähän tarkistetaan pienemmillä indekseillä kuin työeläkkeitä, joten kuilu tuppaa aina kasvamaan. Kansaneläkkeisiin on tehtävä tasokorotus. Se 50 markkaa, mitä hallitusohjelmassa luvataan parin vuoden kulutua, on tietysti aika lailla karamelliraha, kun ajattelee, että 350 miljoonaa markkaa on suunnitelmissa kuitenkin ottaa korotettuja terveys- ja sosiaalimaksuja, jotka kohdistuvat juuri näiden palvelujen runsaisiin käyttäjiin, joita yleensä ovat eläkeläiset hyvin pitkälti.

Meillähän on sitten vielä näitä pieneläkeläisiä, yli 130 000 kansalaista, jotka saavat vain pelkkää kansaneläkettä. Silloin me puhumme todella pienistä tuloista, 2 500 markan, alle 3 000 markan eläketulosta, joka on todella mitätöntä siihen verrattuna, mitä kaikkein suurimmat yksittäiset eläketulot ovat. Ymmärrän eläkeläisten katkeruuden, kun he ovat lukeneet Hämäläisen ja Viinasen eläkkeistä. Tämä on omiaan, vaikka nämä ovat yksittäistapauksia, varmasti lisäämään eläkeläisten katkeruutta.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että kansaneläkkeen pohjaosaa koskeva aloite saa laajan poliittisen tuen ja että vasemmisto voi olla sitä kokonaisuudessaan kannattamassa ja ainakin osa oikeistosta, vaikka tässä onkin nyt pieni- ja keskituloisista eläkeläisistä kysymys eikä suurituloisista. Toivon, että tämä menee mahdollisimman rivakasti lävitse.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Esittäessään kansaneläkkeiden pohjaosan jäädytystä kuluvan vuoden tasolle eli 171 markkaan kuukaudessa on kansanedustaja Mauri Pekkarinen nostanut lakialoitteellaan esiin eläkeläisten polttavimman ongelman. On surullista lukea pieni- ja keskituloisten eläkeläisten kirjeitä ja kuulla heidän hätäänsä puhelimessa tai tavattaessa.

Neljän viime vuoden aikana on indeksi noussut 1 712:sta 1 812:een, siis 5,84 prosenttia. Sen perusteella on 5 000 markan eläke, joka edustaa keskieläkkeitämme, noussut 292 markkaa kuukaudessa. Kun sitä samanaikaisesti on syönyt kansaneläkkeen pohjaosan pudotus 445 markasta 171 markkaan kuukaudessa, on kuukausipalkan lisäys koko tänä aikana ollut yhteensä 18 markkaa. Prosentteina nousu on ollut 0,33 prosenttia. Samaan aikaan elinkustannusindeksi nousi 3,5 prosenttia, joten keskieläkettä — 5 000 markkaa kuukaudessa — nauttivan reaalitulo on laskenut yli 3,5 prosenttia.

Samalla lailla laskien on 20 000 markan kuukausieläkettä nauttivan tulo kasvanut markkamääräisesti 894 markkaa kuukaudessa ja prosentuaalisesti 4,37 prosenttia eli hieman yli elinkustannusindeksin. Tulonlisäys oli neljän viime vuoden aikana 20 000 markkaa kuukaudessa palkkaa nauttivalle siten noin 50-kertainen, kun ver-

taa 18 markan palkannousua 894 markan palkannousuun kuukaudessa. Prosentuaalinen nousuero on 13-kertainen.

Kun tähän vielä lisätään ylimääräisen sairausvakuutusmaksun aiheuttama tulojen vähennys, ajaudutaan tilanteeseen, josta Suomen Kuvalehden numerossa 19 kerrottiin seuraavasti: "Verohallituksen tietokone antaa 100 000 markan vuosipalkkaa nauttivalle veroprosentiksi 23,5 prosenttia ja saman suuruista eläketuloa nauttivalle veroprosentiksi 31 prosenttia, siis 7,5 prosenttiyksikköä eli noin 30 prosenttia suuremman veron."

Eikä tässä laskelmassa vielä ollut edes mukana niin sanottu taitettu indeksi, joka vielä huonontaa eläketuloa. Siitä puheen ollen eduskunta edellytti vuoden 95 valtiopäivillä, että hallitus seuraa tarkkaan niin sanotusta taitetusta indeksistä mahdollisesti johtuvia ongelmia ja ryhtyy niitä korjaamaan, jos niitä ilmenee. Vuoden 1997 valtiopäivillä huomasi 3/4 kansanedustajista sellaisia ongelmia ilmenneen ja 155 meistä allekirjoitti lakialoitteen taitetun indeksin poistamisesta. Valitettavasti se lakialoite hautautui tai haudattiin elävänä valiokuntiin sitä kannattaneiden, etenkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenten, vetäytyessä vastuusta.

Vaalien aikaan taas kaikki olivat innokkaina eläkeläisten asialla, mutta äänestäjät eivät enää uskoneet kaikkia puheita. Toisten äänimäärät romahtivat. Toiset putosivat eduskunnasta. Meitä sen lakialoitteen allekirjoittajia on näillä valtiopäivillä vielä 99 kansanedustajaa.

Eläkeläisten asioiden ajaminen on hyvä alkaa rinnan kansaneläkkeen pohjaosan jäädytyksellä sekä ylimääräisen sairausvakuutusmaksun ja taitetun indeksin poistamisella. Siihen kansantaloudellamme ja 30 miljardin vuosivauhdilla kasvavalla ja nykyisin noin 300 miljardin eläkekassalla ja eläkevakuutusyhtiöillä on aivan varmasti varaa.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Rouva puhemies! Haluan todeta eduskunnan pöytäkirjaan myöskin, että aloite kansaneläkkeen pohjaosan leikkaamisen pysäyttämisestä pitäisi välttämättä hyväksyä. Eläkepoliittiset linjauksethan on tehty hallitusohjelmissa.

Ed. S. Kanerva käytti hyvän puheenvuoron. Toisaalta jäin valittamaan sitä ristiriitaa, että hän täällä eduskunnassa on tukenut kuitenkin hallitusohjelmaa, johon on sisältynyt nimenomaan kansaneläkkeen aikanaan aloitettu pohjaosan leikkaus ja nyt hallitusohjelmassa sen vienti loppuun saakka. Hallitusohjelmaan on sisältynyt myöskin se, että taitettua indeksiä aikanaan rakennettiin ja sitä nyt ei luvata muuttaa, vaikka tietty selvitysasia siellä on olemassa.

Hallitusohjelmaan perustuu myöskin se, että eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua on vain 0,6 penniä vähennetty. Nytkään hallitusohjelmassa ei ole selkeätä linjausta siitä, että se kokonaan poistettaisiin tällä vaalikaudella. (Ed. Huutola: Kuka sen asetti?)

Eläkepolitiikassakin on politiikkaa. Sen takia on hiukan valitettavaa, että vaalien alla eläkeläisiä höynäytetään äänestämään hallituspuolueiden edustajia, jotka vievät tätä linjaa eteenpäin. Pieneläkeläiset seuraavat, mitä eduskunnassa tapahtuu, mutta valitettavasti tämä todellinen tilanne ei kuitenkaan tullut esille.

Vielä haluan todeta sen, että veropolitiikassa, jos katsotaan hallitusohjelmaa, voimakas painopiste on ansiotulovähennyksen korottamisella. Sinällään hyvä asia, mutta markkaakaan siitä ei tule eläkeläisten hyväksi. Näin ollen näyttää siltä, että myös veropolitiikka eriarvoistaa tällä vaalikaudella tilannetta siten, että varsin pienituloiset eläkeläiset jäävät jälkeen. Sitä on syytä valittaa nimenomaan oikeudenmukaisuusnäkökulmasta.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Niin kuin lakialoitteessa sanotaan, jos pohjaosan leikkauksen pysäyttäminen aiotaan yleensä toteuttaa, se tulisi tehdä vuoden 2000 alusta lukien, kuten lakialoitteessa esitetään. Eli ollaan nyt sitten sen kysymyksen kanssa tekemisissä, halutaanko leikkaus todella pysäyttää. Tämän vuoden aikana se on tehtävä, ja tämä lakialoite tähtää siihen. Ainakin keskustan eduskuntaryhmän jäsenet ovat lakialoitteen allekirjoittaneet.

Eläkeläiset ovat Suomessa hyvin merkittävä ryhmä. Se on tunnustettu kaikilla tasoilla ja tahoilla, ja poliittisissa piireissä varsinkin vaalien aikana asia halutaan nostaa esille. Maassamme on tällä hetkellä noin 800 000 vanhuuseläkkeellä olevaa eläkeläistä, ja vaikka eläkeläiset ovatkin suuri ryhmä, ovat heidän mahdollisuutensa puolustaa etujaan rajoitetut. Heillä ei ole sellaisia etujärjestöjä tai sellaisia mahdollisuuksia puolustaa yhteiskunnassa omia etujaan kuin monilla muilla väestöryhmillä. Eli eläkeläisten asema on hyvin pitkälle kiinni meidän kansanedustajien tahdosta ja halusta hoitaa näitä asioita.

Pohjaosan leikkaus on tästä oivallinen esimerkki. Se on jäänyt meidän edustajien huoleksi. Tietysti eläkeläisten etujärjestöt ovat näitä

asioita ponnekkaasti tuoneet esille, mutta sellaisilla tahoilla, missä päätöksiä todella pystyttäisiin tekemään, eli hallitustasolla niitä ei ole kuunneltu.

Säästökohteiden valitseminen yleensä, kun budjettileikkauksia tehdään, on aina arvokysymys. Menen ihan 90-luvun alkupuolelle, eli Ahon hallitushan joutui valtiontaloutta pelastaessaan tekemään vaikeitakin päätöksiä, ja paineet kansaneläkkeen pohjaosan leikkaukseenkin olivat kovat etenkin silloisen kokoomukselaisen valtiovarainministeriön suunnalta. Keskusta kuitenkin torjui silloinkin johdonmukaisesti vaatimukset pohjaosan leikkauksesta. Työuran jälkeen eläkkeelle siirtyneillä tulee olla oikeus tasapuoliseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Kansaneläkkeen pohjaosa onkin ollut eläkeläisten perusturvan ydin.

Lipposen hallitus kuitenkin hylkäsi edeltäjänsä periaatteen ja toteutti pohjaosan leikkauksen vuoden 96 alusta muuttamalla pohjaosan työeläkevähenteiseksi. Keskusta oli oppositiossa eikä voinut asiaan puuttua muutoin kuin omilla vastalauseillaan — ja niiden tehon me tiedämme. Tämän jälkeen pohjaosaa on leikattu joka vuosi eli sen jälkeen, kun Lipposen hallitus leikkausta alkoi toteuttaa vuoden 96 alussa. Suhteessa suurimpia menettäjiä ovat olleet pientä työeläkettä saavat eläkeläiset. Yksi seuraus tästä on ollut tuloerojen kasvaminen eläkeläisten keskuudessa.

Asialla on myös periaatteellista merkitystä. Eläkeläiset ovat työssä ollessaan maksaneet eläkevakuutusmaksuja kymmeniätuhansia markkoja. Nyt he ovat leikkausten johdosta menettäneet tätä vakuutusturvaa.

Kuten lakialoitteessa todetaan, talous on viime vuosina ollut kasvussa ja monien väestöryhmien tulot ovat nousseet, paitsi viljelijäväestön. Olisikin jo korkea aika huomioida eläkeläiset, kun lamasta on päästy eroon. Tämä vaatimushan on kirjattu myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön n:o 25/98, jonka eduskunta viime joulukuussa hyväksyi. Eli näin nopeasti asiat unohtuvat. Vaaleissa kyllä tuotiin tätä esille kaikilla tahoilla, mutta sitten kun hallitus alkoi toimia, se on unohtunut välittömästi. Hallitusohjelmassa tästä ei ole kirjaustakaan.

Arvoisa puhemies! Ennen eduskuntavaaleja monet hallituspuolueidenkin kansanedustajat todella puhuivat eläkeläisten asemasta ja viestittivät huoltaan eläkeläisten toimeentulosta. Tämän lakialoitteen käsittely ja kohtalo tulee kertomaan osaltaan, onko tuo huoli ollut aitoa.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on todella merkittävä. On helppo yhtyä puhujakorokkeelta siihen, mitä ed. Pekkarinen toi aluksi esille, että kun tällaisia merkittäviä lakiesityksiä, jonka koko merkittävä eduskuntaryhmä on allekirjoittanut, käsitellään, niiden käsittelyä ei ole seuraamassa ainuttakaan ministeriä. Muutenkin eduskunta loistaa poissaolollaan, niin kuin tietenkin tähän aikaan illasta hyvin luonnollistakin on. Mutta kuitenkin asian vakavuuteen nähden tämä ei ole oikein parlamentaarisessa järjestelmässä ja todella toivoisi sitä, että tähän muutos saataisiin aikaan.

On totta se, että jo Ahon hallituksen aikana silloinen valtiovarainministeriö ja -ministeri toivat useamman kerran myös keskustan eduskuntaryhmään esityksen siitä, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaukseen pitäisi ryhtyä. Mutta keskustan eduskuntaryhmä ei koskaan sitä hyväksynyt. Mutta heti, kun vaalit käytiin ja Lipposen sateenkaarihallitus aloitti toimintansa, laki vietiin läpi. Siinä olivat mukana, ed. Lahtela, sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto saattamassa voimaan lakiesitystä, jonka tuloksia nyt eläkeläiset ovat saaneet "nauttia" ja saavat "nauttia" tästä eteenpäin.

Nyt on hallitusohjelmaan kirjoitettu kuin uutena asiana: "Eläkejärjestelmissä esiintyvät ongelmat kartoitetaan." Kuvittelen näin, että kyllä ne ongelmat, mitä eläkejärjestelmissä on, tiedetään aivan varmasti tässä tasavallassa tällä hetkellä. Tietoa kyllä on, jos vain on poliittista tahtoa, että nämä ongelmat halutaan hoitaa.

Vaalien alla oli todella eläkeasia hyvin keskeinen, näin voi sanoa, ja siinä oli mukana ykkösasiana pohjaosa, toisena taitettu indeksi ja sitten myös nämä pienet kansaneläkkeet — ne alle 3 000 markan eläkeläiset, joita on vielä reilusti toistasataatuhatta henkeä — ja tasokorotuksen aikaansaaminen näille. Nythän hallitusohjelmassa luvataan korotusta täyttä kansaneläkettä saaville vuonna 2002 indeksitarkistuksen lisäksi 50 markkaa kuukaudessa. Näinhän sinne on kirjoitettu. Se on pitkä aika monen eläkeläisen odottaa vuotta 2002, ja kaikki eivät varmaan sitä koskaan pysty enää saamaan.

Täällä tuli myös esille se, että eläkeläiset pitävät erittäin pahana tätä pohjaosan leikkausta, koska ovat koko ikänsä kansaneläkevakuutusmaksua maksaneet. Tämä on erittäin suuri periaatteellinen arvokysymys myös kansanvakuutusjärjestelmässä. Tämä järjestelmä on ollut tärkeä keskustalaiselle kansanliikkeelle. Me olem-

me uskoneet tähän saakka, että se on tärkeä myös vasemmistopuolueille: sosialidemokraateille ja vasemmistoliitolle. Mutta näyttää siltä, että ratkaisuissa, mitä edellisen hallituksen aikana, tämän hallituksen aikana ja tämän eduskunnan aikana ollaan tekemässä, molemmat vasemmistopuolueet ovat hylkäämässä tämän kansanvakuutus- ja kansaneläkejärjestelmän, mikä tässä maassa on, hyvin keskeisiltä osin. Senkin ymmärtää. Aika on muuttunut, ja toki järjestelmienkin pitää muuttua, mutta kyllähän tämä järjestelmä on tämän perusturvan kuitenkin monelle eläkeläiselle antanut ja suonut.

Arvoisa puhemies! On myös syytä muistaa se seikka, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus on erittäin ikävä myös veteraanisukupolvelle. Eläkeläisten joukossa on vielä tuhansia veteraanimiehiä ja veteraaninaisia, joita tämä myös koskee ja jotka ovat 4 000—6 000 markan eläkkeen tasossa. Ajatellaan heitä myös siltä osin, että he eivät ole saaneet myöskään ylimääräiseen rintamalisään nimenomaan veteraanien kohdalla korotusta, vaikka rintama-asiain neuvottelukunta on monta kertaa yksimielisesti sitä esittänyt. Tästä huolimatta esitykset valitettavasti eivät ole menneet tämän vuoden budjettiin. Toivotaan nyt, kun budjettiriihi on auki, niin kesän aikana edes tähän ylimääräiseen rintamalisään tehdään se korotus, mitä veteraaniasiain neuvottelukunta on esittänyt.

Täällä on tuotu useasti jo esille myös, että tämä on arvokysymys. Sitähän tämä mitä suurimmassa määrin on. On kysymys siitä, haluaako Suomen eduskunta pitää vähätuloisista eläkeläisistä huolta, pientä eläkettä saavista eläkeläisistä huolta, vai ei. Näyttää, ellei tämä lakialoite etene eduskunnassa — kaikki mahdollisuudet siihen on, jos on poliittista tahtoa — että tämä Suomen eduskunta ei halua kantaa huolta pieneläkeläisten aseman hoitamisesta.

Arvoisa rouva puhemies! Yllättävää on tietenkin se, että tässä ovat ennen kaikkea vasemmistopuolueet. Tulin ensimmäistä kertaa muuten tämän 16 vuoden aikana tälle puolelle salia puhumaan. Olen kaikki puheenvuorot käyttänyt 16 vuotta tuolta oikealta puolen. Mutta kun nyt satun istumaan tällä kohtaa, niin ajattelin sitä asiaa ja se tuli mieleen, että juuri tämän eläkeasian takia nousin tänne. En tiedä, tulenko seuraavilla kerroilla käyttämään tätä puhujakoroketta, mutta ehkä tähänkin tottuu, että täältäkin puhujakorokkeelta voi puhua. Näyttää kyllä vähän erilaiselta sali, kun on puhunut aina tuolta oikealta puolelta. Mitään aatteellista valintaa en kyllä ole tehnyt. Aatteellinen valinta pysyy aivan keskustalaisena ja entisenä.

Mutta ennen kaikkea ajattelin sitä, miten vasemmistopuolueet, sekä vasemmistoliitto että sosialidemokraatit, ovat voineet hyväksyä näin epäoikeudenmukaisen eläkeläisiin kohdistuvan syrjinnän — käyttäisin aivan tätä sanaa — kun he ovat olleet valmiita näihin leikkauksiin. Tosin ed. Kuoppa ja eräät muut, kuten ed. Kanerva oikealta ja ed. Tiusanen, ovat käyttäneet puheenvuoroja, joissa he ovat valmiita seisomaan tämän lakialoitteen takana, ja aika tulee näyttämään, miten he näin tekevät.

Mutta kokoomuksen kannan kyllä olen ymmärtänyt, ja minusta kokoomus on rehellinen ollutkin, vaikka vaalikentillä kyllä ainakin meidän vaalipiireissämme myös sen puolen ehdokkaat kovasti lupasivat, että tähän kansaneläkkeen pohjaosaan puututaan ja siihen paneudutaan, ja antoivat ymmärtää, että sen leikkaaminen pitää vähintään pysäyttää. Nythän se pysäyttämisen aika olisi.

Mutta tässä tulee mieleen vaan, että menneinä aikoina — menneitä ei tarvitsisi paljon muistella, mutta kun tällä puolen olen, niin totean vaan — entinen eduskunnan oikeusasiamies Pirkko K. Koskinen, joka ainakin jonkin aikaa oli, jos oikein ymmärrän, virallisesti myös kokoomuksen mandaatilla, oli jossakin kirjoituksessaan valmis poistamaan äänioikeudenkin kansaneläkeiän saavuttaneilta eläkeläisiltä, mikä oli aika kova juttu. Siitä käytiin keskustelua myös täällä salissa ainakin eräitten asioitten yhteydessä.

Tätä taustaa vasten tietenkin ymmärtää, että eläkeläisten asia ja ennen kaikkea pieneläkeläisten asia ei ole kovin läheinen kokoomukselle. Mutta ihmettelen suuresti sitä, että vasemmistopuolueet ovat nyt lähteneet tälle linjalle.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon todella, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa tämän lakiesityksen pikaisesti käsittelyyn ja tuo tänne saliin mietinnön, josta eduskunta voi tahtonsa lausua, ja näin Suomen kansa näkee, mitä mieltä tämä eduskunta on kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksesta ja ennen kaikkea tässä vaiheessa siitä, voidaanko se vielä jäädyttää vai ei.

Ed. M. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vihriälän puheenvuoron jälkeen sopiikin esittää kysymys, kuinka eduskunta voi päästää läpi lainsäädäntöä, jossa on arveluttava säätämisjärjestys. Eduskunta voi korjata omia virheitään vain itse. Tässä yhteydessä nyt keskustan tekemä lakialoite kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen

pysäyttämiseksi on perusteltu siitäkin syystä, että edellisen hallituksen aikana säädetty laki kansaneläkkeen pohjaosan leikkaukseksi loukkaa syvästi kansalaisia, jotka ovat vuosikymmenet maksaneet kansaneläkemaksuja, ja nyt yksinkertaisessa säätämisjärjestyksessä heiltä tämä kansaneläke-etuus vietiin.

On syytä tehdä perusteellinen selvitys nimenomaan myös tältä perustuslaillisuusnäkökulmasta tämän lakiesityksen käsittelyn yhteydessä, ja toivotaan, että kaikki ne hallituspuolueiden kansanedustajat, jotka vaalikentillä lupasivat eläkeläisille, että tämä aikaisempi vääryys, viime eduskunnan aikana syntynyt vääryys, oikaistaan, pitävät huolta, että se tässä nyt todella tapahtuu, että oikeus käy.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pekkarinen esitteli aloitettaan toiselta puhujakorokkeelta käsin. Hän totesi, jotta edellisen hallituksen eli Ahon hallituksen aikaan eläkeläisten asema olisi jopa suhteellisesti parantunut. Sitä laskelmaa minä en oikein ymmärrä, millä tavalla voidaan laskea, että se on suhteellisesti ottaen parantunut, koska verotus kiristyi kaikkein eniten moniin vuosikymmeniin elikkä kaikkein heikompiosaisia kupattiin eniten. Suhteellisuutta en tiedä, mihin verrataan, mutta se on jotenkin totuuden vastaista puhetta.

Sen takia tässä tuntuu semmoiselta ylistykseltä, että kaikki, mitä keskusta on tehnyt, on ollut hyvää, se on ollut sosiaalisesti oikeudenmukaista, ja kaikki, mitä vaikka Lipponen ykkönen on tehnyt, on ollut täysin väärää, Lipponen kakkonen vielä hurjemmin tehnyt väärää. Siinä mielessä tässä täytyy todeta, että kuitenkin siellä on myös tapahtunut hyviä asioita. On tapahtunut sellaisia asioita, mitkä Ahon hallituksen aikaan olivat vääryyksiä. Niitä on oikaistu, jotka koskevat eläkeläisiä, mutta sinne tuli lisäksi semmoisia vääryyksiä, joita tässä oleva aloite koskee, sellaisia kuin se, kun äänestettiin viime vuoden loppupuolella siitä, pysäytetäänkö pohjaosan leikkaus. Siinä kävi, kuinka kävi.

Mutta ymmärrän sen tilanteen, mikä vielä neljä vuotta sitten oli olemassa senaikaisen hallituksen eli Lipposen hallituksen alkuajoilta, koska velan kasvu oli sen verran suuri, että piti löytää rajuja säästöjä jostakin iso nippu. Sieltä sitten nopittiin 20 miljardia. Samaa suuruusluokkaa taisivat olla Ahon hallituksen aikaisetkin säästöt. Se tarkoittaa sitä, että saatiin se tilanne, jotta nyt me voimme kiistellä joistakin asioista. Nyt on talous kasvanut, on saatu vakautta aikaan, nyt meillä on hyvää aikaa tässä kiistellä, millä tavalla ne rahat oikeastaan käytetään, voidaanko ne jakaa oikeudenmukaisemmin. Se on hyvä kiistanaihe.

Tosin yksi siivu sieltä, joka menee isorahaisten taskuun, on korkomarkat, ja sille me emme mahda mitään näköjään. Se menee joillekuille sijoittajille. En tiedä, onko tässä salissa miten paljon niitä sijoittajia, jotka hyötyvät siitä potista, mutta todellisuudessa suuret sijoittajat, rikkaat, rikastuvat, jotka saavat sen. Pelkästään isot sijoittajat löhöilevät joissakin huvipursissaan, ja me maksamme korkoa täällä nöyrästi. Keräämme puolukoita ja hakkaamme halkoja ja teemme pieniä ja isoja töitä ja maksamme kovia veroja.

Sinällään tässä asiassa, pohjaosan pysäyttämisen osalta, minä näen, että se aika olisi nyt olemassa. Tällä hetkellä tämä potti, mitä tämä pysäyttäminen tarvitsee, ei ole enää niin iso. Sen lisäksi meillä on olemassa vielä korjattavia asioita, jotka on kirjattu hallitusohjelmaan, eli ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on kirjattu hallitusohjelmaan. Ei keskustan siitä tarvitse tehdä aloitetta. Tietysti, jos tekee nopeasti aloitteen, voi sanoa, että se meni meidän piikkiimme, kepu korjasi tässä ja sai korjattua. Mutta hallitusohjelmassa lukee, että sen alentamista jatketaan, ja pitää minusta tämän hallituskauden aikaan, jopa jo kahden vuoden aikana, saada ylimääräinen savamaksu kokonaan poistettua. Katsotaan, miten nopeasti hallitus ryhtyy toimenpiteisiin.

Sitten taitettu indeksi, sen näen myös, että se pitäisi saada korjattua. Ed. Aittoniemi on ansiokkaasti korjannut nämä kaikki aloitteissaan, mutta alkiolainen ryhmä ei ole sillä tavalla saanut niin suurta jalansijaa valiokunnassa ainakaan vielä, että se menisi läpi. Samaten pelkään tämänkin aloitteen osalta, käykö tässä sillä tavalla, että se kömmähtää sinne valiokuntaan, niin kuin kävi ed. S. Kanervan aloitteen osalta viime eduskuntakaudella. 155 nimeä oli aloitteessa. Siitä huolimatta se jäi sinne ja haudattiin.

Tämä liittyy koko tähän aloitepakettiin, mistä ed. Pekkarinen lähetekeskustelun alussa totesi. Eivätkö kansanedustajat itse halveeraa näitä aloitteita? Kun tuolla kuulee vaikka, mitä minä olen tehnyt lakialoitteita, monet sanovat, että turhaan sinä teet, eivät ne mene kuitenkaan läpi. Meidän pitäisi nostaa näiden aloitteiden arvoa. Meidän pitäisi todeta, että nämä ovat hyviä, tässäkin näin paljon nimiä. Onhan tämä arvokas juttu. Kun tehdään iso työ siinä, että saadaan korjausesitys siitä, heti sanotaan, että ei tämä mene kuitenkaan läpi, ja ainakin, jos ollaan sa-

massa vaalipiirissä, sanotaan, että turhaan se Lahtela niitä aloitteita tekee, ei se saa niitä yhtään läpi. Eduskunnassa ei mennyt läpi viime kaudella kuin yksi aloite tai kaksi, näin sanotaan. Emmekö me itse tee sitä työtä tavallaan: halvennamme näiden aloitteiden merkitystä? Niiden pitäisi olla siinä arvossa, että täällä olisi ministeriaitiossa asianomainen ministeri kuuntelemassa evästyksiä ja mahdollisesti vastailemassa, jos me kysymme täällä semmoisia, mitä emme tiedä.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Todella, ed. E. Lahtela, odotamme, että ministerit ovat aitiossa ja ovat vastaamassa tärkeihin aloitteisiin, miten ne etenevät hallituksessa ja mitä hallitus aikoo tehdä.

Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen otti esille myös työjärjestysasian. Ymmärrän niin, kuten ed. Pekkarinen totesi, että arvoisa puhemies on varsin hyvin pyrkinyt uudistamaan eduskunnan työtapoja. Tässä asiassa toivoisi, arvoisa puhemies, että edelleenkin voitaisiin hakea ratkaisua nyt, kun työjärjestystä uudistetaan, siihen miten tärkeät aloitteet, opposition tärkeät asiat, kyetään nostamaan sellaisella paikalla ja sellaisella painoarvolla esille, että eduskunta on täysilukuisempana paikalla ja etenkin valtioneuvoston edustus on paikalla.

Arvoisa puhemies! Todella nyt kaivattaisiin eläkeläisille oikeutta. Kun hyvinvointi on kasvanut, pitäisi myös hyvinvoinnin rakentajille olla oikeudenmukainen siivu. Tämä oikeudenmukaisuus toteutui silloin, kun pääministeri Ahon hallitus joutui tiukassa paikassa talouden ratkaisuja tekemään. Nyt, kun on eletty vahvan kasvun kautta, on etuja kohdennettu niille, jotka eivät ole menettäneetkään missään vaiheessa mitään.

Erityisesti eduitta jääminen koskee myös niitä, jotka ovat maatiloilla työskennelleet, niin emäntiä kuin viljelijöitä, samoin kotona tärkeää työtä tehneitä. Tässä on noussut esille myös veteraanien kysymys, ja ylimääräisen rintamalisän korotus kohdistuisi juuri oikealla tavalla niille, jotka tätä toimeentulon turvaa kipeimmin tarvitsisivat.

Arvoisa puhemies! Todella kaipaa, että tämä asia nyt etenee valiokunnassa ja että tämä tulee ratkaisuun suuressa salissa, niin kuin ymmärrän pääosan kansanedustajiksi valituista vaalityössään kansalaisille, äänestäjille, luvanneen.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni Suomen eläkepolitiikan merkittävin epäkohta on suuret eläke-erot. Eläke-erot ovat suuremmat kuin työikäisen väestön tuloerot. Sen lisäksi, jos on suurella eläkkeellä, voi hankkia, niin kuin meillä on esimerkkejä ollut, merkittäviä lisätuloja ansiotyöstä. Toisaalta monilla pieneläkeläisillä on muutama sata markkaa lisäansiomahdollisuus, ja jos se ylittyy, eläke menee.

Edellisen hallituksen käynnistämä kansaneläkkeen perusosan leikkaus on osaltaan lisäämässä eläke-eroja. Hallituksen taholta leikkausta puolusteltiin sillä, ettei kenenkään eläke toimenpiteen johdosta laske. Asia ei ole kuitenkaan näin, vaan paljon on eläkeläisiä, joiden kokonaiseläke, yleensä näissä tapauksissa varsin pieni eläke, on laskenut tämän leikkauksen johdosta.

Eläkeläiset vaikuttivat näissä vaaleissa aktiivisuutensa ansiosta paljon eduskunnan kokoonpanoon. Moni entinen hallituspuolueen edustaja joutui luovuttamaan paikkansa uudelle edustajalle, joka ennen vaaleja puhui kansaneläkkeen perusosan leikkauksen pysäyttämisen puolesta. Toivottavasti nyt täältä hallitusryhmistä löytyy sitten siihen tapaan, kuin vaalikentillä oli todettavissa, voimia niin paljon, että voidaan tämä lakiesitys ajaa läpi.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Totean seuraavaa ed. E. Lahtelan puheenvuoron johdosta, kun hän käytti aika voimakasta ilmaisua käsitellessään minun puheenvuoroani, jossa sanoin, että eläkeläisten ja erityisesti pienituloisten eläkeläisten suhteellinen osuus kansantulon kakusta jopa lamavuosien aikaan kasvoi. Ed. Lahtela oli sitä mieltä, että tämä on, ihan tarkkaa sanamuotoa en muista, paikkansapitämätön väite. Hän ei oikein ymmärtänyt tai ei halunnut ymmärtää tätä suhteellisen osuuden pienenemistä.

Ed. Lahtela, se tarkoittaa sitä, että absoluuttisesti varmasti kävi niin, että käteenjäävän eläkkeen määrä väheni, mutta kansantulon kakusta, mikä oli supistunut, suhteellinen osuus kasvoi noiden vuosien aikaan. Viimeksi viime torstaina todisti Stakesin merkittävä, korkea tutkija tämän väitteen paikkansapitämisen.

Mitä tulee vielä eri eläkeläisryhmien kesken, varmasti oli niin, että pieni- ja keskituloiset eläkeläiset pärjäsivät vielä eläkeläisryhmän sisällä parhaiten siitä syystä, että 80 000 markkaa ylittävään eläketulonkin osaan kohdistui vielä ylimääräinen veron kiristys, joka nimenomaan koetteli kaikkein suurituloisimpia eläkeläisiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 21.14.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio